

Pedagogické přesahy trampingu

Bc. Libor Pokorný

Diplomová práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Libor POKORNÝ**
Osobní číslo: **H118525**
Studijní program: **N 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Pedagogické přesahy trampingu**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS. Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím diplomové práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na možnosti pedagogického působení na mládež v souvislosti s životem v přírodě;
  - na hledání odpovědi na otázku, proč v moderní době utíkají lidé do lesů;
  - na porovnání historických a současných podmínek výchovného efektu trampingu.
- Součástí práce bude kvalitativní výzkum zaměřený na formy pedagogických metod užívaných v trampingu.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Dočkal, Z., Údolia nestíchlí. Bratislava: Tramp club, 1991.

Foglar, J., Chata v jezerní kotlině. Praha: Olympia, 1990

Hurikán, B., Dějiny trampingu. Zlín: Novinář, 1990.

London, J., Martin Eden. Praha: Odeon, 2001

Makásek, I., Poselství Svatojánských proudů. Praha: Ostrov, 2001

Paulík, J., Arizona. Praha: Československý spisovatel, 1968

Ryvola, M., Listí aneb co zbejvá. Praha: Avalon, 2004

Seton, E., Dva divoši. Praha: Nakladatelství dětské knihy, 1980

Vinklát, P. Kronika trampingu v Jizerských horách 1934 – 2004. Liberec: Knihy 555, 2004.

Další literatura bude obsažena v Projektu diplomové práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Mgr. Antonín Dolák, Ph.D.

Katedra společenských věd

Datum zadání diplomové práce:

30. listopadu 2011

Termín odevzdání diplomové práce:

31. března 2013

V Brně dne 30. listopadu 2011

prof. PhDr. Pavel Mühlbacher, Ph.D.
vedoucí ústavu

doc. PhDr. Eduard Radvan, CSc.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k komerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Libor Pokorný¹

Jméno, příjmení studenta

V Brně 10.3.2013.

Libor Pokorný¹

Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělčelně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlédnutí veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tato diplomová práce se zabývá výchovou v trampingu – respektive průřezem historických a současných možností tohoto hnutí k výchově mladé generace.

Je rozdělena na dvě hlavní části. První část je věnována historickým podmínkám vzniku tohoto hnutí. Následují zdroje, cíle a ideologické základy trampingu v literatuře. Dále jsou popsány sociální aspekty výchovy, tramské reálie, rozdíl mezi proklamovanými ideály, romantickými představami a skutečností v tramské komunitě. Konec teoretické části diplomové práce je věnován případové studii Rover Clubu a souhrnu pozitiv, které může trampung mladému člověku přinést.

Část druhá obsahuje praktický výzkum provedený mezi trampy. Jeho cílem bylo získat reálné poznatky o výchově v trampingu.

Klíčová slova: trampung, výchova, environmentální výchova, táboření, Woodcraft, Scouting

ABSTRACT

This Master thesis deals with education in the tramping movement. It briefly outlines its historical as well as contemporary possibilities applicable to education of a young generation.

It consists of two main parts. The first part deals with a historical background that led to the formation of this movement. There follow sources, aims and ideological basis of the tramping movement in literature. Furthermore, it describes social aspects of education, cultural background of tramping activities, the differences between declared ideals, romantic ideas and reality in actual tramping communities. The theoretical part of the thesis concludes with the case study of Rover Club and summarizes positive aspects that tramping activity may offer to the youth.

The second part deals with practical research carried out amongst tramps. It was aimed to gain factual knowledge about education in the tramping movement.

Keywords: tramping, education, environmental education, camping, Woodcraft, Scouting.

Děkuji panu PhDr. Mgr. Antonínu Dolákovi, Ph.D. za jeho výjimečný pedagogický takt, kterým byla doprovázena jeho metodická pomoc a nezapomenutelné chvíle dyadického přístupu při zpracování této diplomové práce.

Dále bych chtěl poděkovat PhDr. Kamilu Podroužkovi PhD. a Jiřímu Chourovi za jejich cenné rady, psychologickou podporu a krásné dlouhé večery společně věnované přípravě diplomové práce.

Čestné místo v tomto odstavci a velké poděkování náleží mé skvělé manželce Štěpánce, za její milující přístup ke mně a našim třem dětem v době mé studijní fyzické a psychické nepřítomnosti.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Bc. Libor Pokorný

OBSAH

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST	9
1 ZROD TRAMPINGU	10
1.1 VYSVĚTLENÍ POJMŮ	10
1.2 HISTORIE TRAMPINGU V ČR.....	12
1.3 HISTORIE TRAMPINGU V ZAHRANIČÍ.....	15
1.4 ZDROJE TRAMPINGU	17
1.5 CÍLE TRAMPINGU.....	20
2 IDEOLOGICKÉ ZÁKLADY TRAMPINGU V LITERATUŘE	27
2.1 DVA DIVOŠI.....	28
2.2 DĚJINY TRAMPINGU	30
2.3 KNIHA LESNÍ MOUDROSTI.....	33
2.4 ROZBOR PÍSNÍ BRATŘÍ RYVOLŮ.....	36
3 PEDAGOGICKÉ VLIVY TRAMPINGU NA MLÁDEŽ	40
3.1 SOCIÁLNÍ ASPEKTY VÝCHOVY V TRAMPINGU	40
3.2 IDEÁLY, ROMANTIKA A SKUTEČNOST	45
3.3 TRAMPSKÉ REÁLIE	49
3.4 PŘÍNOS TRAMPINGU.....	59
4 PŘÍPADOVÁ STUDIE – ANALÝZA VÝCHOVNÉHO PROGRAMU ROVER CLUBU	68
II PRAKTICKÁ ČÁST	83
5 VÝZKUM	84
5.1 ZÁKLADNÍ OTÁZKY A CÍLE VÝZKUMU	84
5.2 T.O. YUKON.....	85
5.3 T.O. ÚDOLÍ ODDECHU	91
5.4 T.O. VĚČNÝ TULÁK, ALBATROS.....	95
5.5 VYHODNOCENÍ VÝZKUMU	98
ZÁVĚR	100
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	101
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	109
SEZNAM OBRÁZKŮ	110
SEZNAM PŘÍLOH	111

ÚVOD

Tramping se jako společenský fenomén, vyvíjel a měnil pod vlivem sociálních a politických událostí podobně, jako jiné sociální struktury naší země. Na rozdíl od mnoha jiných organizací však existuje více než sto let bez zásadních změn.

Osobně jsem se s trampingem seznámil v sedmnácti letech. Zpočátku jsem ho považoval za skvělý způsob trávení volného času. Teprve mnohem později jsem si uvědomil jeho hlubokou morální sílu vést a měnit lidský charakter k lepšímu na základě vzoru a osobní zkušenosti. Od počátku mne fascinoval prožitek sociální rovnosti panující mezi členy jednotlivých osad a skupin a jejich poklidné soužití (bez věkových, sociálních a pohlavních rozdílů). Rozdíly mezi nimi jistě byly – ženy, muži, různý věk apod., ale důležité je, že nehrály roli.

V první kapitole jsem shrnul historický přehled důvodů vzniku a dosud nepřerušeno trvání tohoto hnutí, jejího cílů a zdrojů. V kapitole druhé, popisují ty literární zdroje, které ve své době ovlivnily myšlení a chování mladých lidí a jejich inklinaci k trampingu. Ve třetí kapitole je shrnuta všestrannost výchovného působení na mladou generaci od sociálních aspektů, vzorů, ideálů až po praxi. Čtvrtá kapitola je věnována případové studii Rower Clubu a jeho nadčasovému odkazu. Cílem praktické části bylo v praxi ověřit pozitivnost výchovného působení trampingu na mladou generaci.

K vypracování byla použita volně dostupná literatura, zápisky a kroniky ze soukromých sbírek, etnografického výzkumu, rozhovory, pozorování, ale také filmové a televizní zpracování sledované tematiky.

Upustil jsem od rozboru jiných organizací vychovávající mládež v přírodě, protože téma věnované trampingu si zasloužilo rozsáhlejší stat'.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ZROD TRAMPINGU

1.1 Vysvětlení pojmů

Tramp - angl. tulák, bezcílný cestovatel pěšky. V nejnovější době název pro výletníky, pěstující pravidelný weekend a táboření v přírodě, na rozdíl od skautů velmi volného rázu. Podle amerického vzoru si evropští trampové osvojili různé zvyky a způsoby: zpěv kolem táborového ohně, chaty k občasnému pobytu, někde i organizaci tábora v osadu s šerifem v čele. Výstřelky trampského hnutí se potírají dohledem v lesích a na březích řek, prováděných zemským četnictvem. Československé trampské hnutí si vytvořilo i zvláštní argot, často groteskní (paďouři, fešule, potlach, táborák, atd.) a vydávají i vlastní časopisy. Masarykův slovník naučný, Díl 7. Praha 1933.

Tramping nebo i **trempling** je české a slovenské občanské lidové hnutí inspirované Ligou lesní moudrosti respektive woodcraftem, skautingem (resp. junáctvím) a americkým Divokým západem. Pojem tramp pochází z angličtiny a používal se v Americe jako označení pro tuláka, nebo sezónního dělníka, často člověka nerespektujícího všeobecně vžitě konvence okolní společnosti, či osobu pohybující se na okraji společnosti a vyhýbající se vžitým společenským uzancím a povinnostem. Běžně šlo o osobu bezprávnou a bez majetku či společenského postavení. Sociologický slovník

Outdoor jsou veškeré aktivity, které probíhají mimo uzavřené prostory (z angl. out – mimo, za; door – dveře). Dnes je tento termín všeobecně chápán jako označení oboru „pobyt v přírodě“, především jako způsob trávení volného času. Wikipedie

Turistika je zájmová činnost (sport, koníček, hobby) spočívající v krátkodobém cestování a poznávání prostředí, krajiny, památek, zvyků a lidí. Klasická turistika je pěší a spíše individuální, počátkem 20. století přibyla cykloturistika, později mototuristika a od poloviny 20. století turistika skupinová a organizovaná. Tím vzniká turistický průmysl a cestovní ruch jako stále významnější odvětví hospodářství. Wikipedie

Táboření je souhrn činností, které umožňují pobyt ve volné přírodě spojený s možností přenocování. V dnešní době je to jedna z forem rekreace. Táboření je obvykle spojeno s jinými aktivitami, např. rybařením. v Česku je táboření v lesích mimo vyhrazená místa zakázáno. Obvykle se přespání "pod širákem" se za táboření nepovažuje. Wikipedie

Kubátův výnos - nařízení zemského policejního ředitele Hugo Kubáta z 25.4 1931, jímž se zakazovalo společné táboření osob různého pohlaví, a to jak ve stanech, tak i ve srubech

a chatách. Tak byl pod rouškou mravokárcovství veden frontální a legalizovaný boj proti hnutí mladé chudiny. v květnu 1935 byl Kubátův výnos Nejvyšším správním soudem definitivně zrušen, když tento soud rozhodoval spor vedený čtyři roky jedním osadníkem z Libřického údolí u okresního soudu v Jílovém u Prahy. Posázavský Pacifik str. 108

Ritual (z latinského ritualis = obřadný) je způsob chování založený na tradičních pravidlech. Díky své opakovatelnosti slouží rituál k upevnění společenské organizace a norem. Psychologickou funkcí náboženského rituálu je podpora a posílení náboženského citění: protože je rituál společenský, účastníci se navzájem ujišťují, že patří k sobě a mohou se na sebe spolehnout. To je podporováno hudbou, zpěvem, osvětlením (může jít i o otevřený oheň), užíváním symbolů, apod. Rituály nepodléhají účelové racionalitě, mohou však mít významné funkce integrační. Sociologický slovník

Komiks je umělecké médium, někdy označováno jako „deváté umění“, ve kterém jsou za sebou chronologicky uspořádány kresby nebo jiná zobrazení s případným doprovodným textem v cílených sekvencích. Dohromady tedy vytvářejí celek, nejčastěji příběh. Wikipedie

Enviromentální výchova je výchovné, vzdělávací a osvětové úsilí, které vede každého z nás ke spoluodpovědnosti za současný i budoucí stav přírody, společnosti a za místo, ve kterém každý z nás žije. Je chápána jako výchova, která směřuje k souladu člověka s přírodou, s životním prostředím a zasahuje do různých oblastí jeho aktivit. Sociologický slovník

Woodcraft je slovo pocházející z americké angličtiny a je úzce spojeno se zálesáckou tradicí osídlování východního pobřeží Ameriky. Proto se také pro tento výraz používá překlad „zálesácká dovednost“.

V češtině však představuje toto slovo jednoznačný terminus technicus pro výchovné hnutí, jehož vznik inicioval Ernest Thompson Seton – malíř, přírodovědec a spisovatel. Ten v létě r. 1902 použil woodcrafterské prvky v motivačním programu (systém orlích per), kterým zaujal (a usměrnil) skupinu chlapců, která považovala jím zakoupené pozemky za své teritorium. Wikipedie

Reálie – pod pojmem reálie rozumíme to, **co vyznačuje určitý národ nebo stát jako něco jedinečného**. Mnohdy se jedná o něco, co je pro daný národ či společnost naprosto banální, ale může postavit zahraničního návštěvníka před značné problémy, anebo ho uvést do trapných situací – viz. kapitola 3.3. V jiných jazycích se s termínem reálie neoperuje

a překládá se tak často opisem, např. Průchův Česko-anglický pedagogický slovník jej **do angličtiny překládá jako cultural background studies ('studia kulturního pozadí')** v našem prostředí se může jednat např. **o odlišný sociální systém, architekturu specifickou jen pro určitou oblast, nebo sociální skupinu**. Další odlišností je chování, příprava stravy, nebo umění se všemi svými složkami (malba, sochařství, literatura, hudba – to všechno může odrážet povahu národa. (viz. Kapitola 3.3) Wikipedie

1.2 Historie trampingu v ČR

„Tramping přivedla na svět přirozená a věčná touha po volnosti, svobodě a dobrodružství. Potřeba přátelství, kamarádství a rovnosti, jako těch nejnítěrnějších lidských citů, umocněných romantikou a přírodní reflexí“.¹

Český tramping má své kořeny na počátku 20. století. Mnoho převážně mladých lidí hledalo způsob využití svého volného času. Existovali sice organizace sdružující mládež, např. Skaut, nebo Sokol, ale ty mnohým nevyhovovaly. „Sokol byl drahý a Skaut příliš organizovaný“.²

Především skauting je považován za předvoj českého trampingu. Jeho nejslavnější představitel, prof. A. B. Svojsík, osobně odjel roku 1911 do Anglie, aby poznal anglický skauting, o kterém se šířily překvapující zprávy. Idylické scény skautského života v lesích, bezvadné vystupování skautů a horlivé konání dobra na něho silně zapůsobily. Obdivoval, s jakým úspěchem sir R. Baden-Powell dovedl využít chuti mládeže k dobrodružnému životu, jak každá nepatrná zábava se měnila ve významnou výchovnou složku a jak chytrým způsobem byl promyšlen postup, „...aby si mládež zvykla pozorovat a milovat přírodu“.³ Po návratu do vlasti upravil anglický systém na české poměry a o jeho úspěchu hovoří počet organizovaných členů – v roce 1925 sdružoval český Skaut 25000 členů. První průkopníci trampingu však nebyli skauti. Byli to obyčejní kluci, kteří stáli na prahu dospělosti a žili v činžácích velkých měst. „V sobotu večer opouštěli město, aby alespoň závěr týdne strávili v romantických zákoutích tehdy ještě takřka nedotčené přírody“.⁴

---

¹ VINKLÁT, Pavel. *Kronika trampingu v Jizerských horách 1934 - 2004*. Liberec: Knihy 555, 2004. 248 stran. ISBN 80-86660-09-5.

² BERKA, Michal. *Posázavský Pacifik*. Praha: Nakladatelství dopravy a spojů, 1991. 192 stran. ISBN 80-7030-135-X.

³ WAIC, Marek a Jiří KOSSLL. *Český tramping*. Liberec: Ruch, 1992. 114 stran. ISBN 80-900835-7-9.

⁴ HURIKÁN, Bob. *Dějiny trampingu*. Zlín: Novinář, 1990. 252 stran. ISBN 80-7077-432-0.

Ano, ti skutečně první byli mladí dělníci, úředníci i prodavači, většinou nezaměstnaní, nebo ti, kteří měli hluboko do kapsy, kteří hledali únik z bídy a problémů tehdejší doby v pobytu v přírodě. „Z pražských ulic vycházeli především pěšky, protože na vlak neměli.“⁵

Nemůžeme se tedy divit, že cílem jejich „toulek“, jak byl tehdy tramping nazýván, byly jen okrajové čtvrti Prahy, přilehlá údolí a přítoky potoků, řek a říček. Protože se v sobotu ještě pracovalo, mohli vyrazit na výpravu až odpoledne. Nemohli tedy dojít daleko.

Ano, skutečnými zakladateli byli obyčejní chudí kluci, kteří hledali „lepší svět“, lepší než ten, který jim nabízel město v týdnu. Vždyť hned za rohem začínalo divoké Prokopské údolí se svými jeskyněmi, převisy, zalesněnými stráněmi evokující v myslích nepokořenou zemi plnou nepřátelských domorodců, kde každý potůček je zlatonosný a na každého odvažlivce čeká jeho Bonanza. Malá sociální skupina dávala jedinci to, co časová tíseň rodičů nedovolila – „prožívat individualizované emoce a schopnost je sdílet“.⁶

Prvotní myšlenkou nebylo vytvoření komplexního sociálního hnutí, zaměřeného na „vytvoření nového sociálního řádu“.⁷ Byly to jen jednodenní výpravy do pomyslného chlapeckého Eldoráda, protože se na večer museli vrátit domů, přespat v lese tehdy vyžadovalo více než odvalu a to nejenom proto, že taková samozřejmost jako spací pytel v tehdejší době neexistovala. Neznali pojem kotlík, stan, karimatka. Měli s sebou jen to, co dostali do kapes. Nicméně touha dalek volající byla silnější a „již zanedlouho si trapeři nosili deku sbalenou přes ramena a v ní chléb, misku na vaření, špek, zápalky, aby sami zjistili, jak málo stačí ke štěstí“.⁸ I vnímání natolik samozřejmých přírodních jevů, jako je např. západ slunce, vzbuzovaly u trampů silné pocity, které byly v příkrém kontrastu s „emotivní zchudlostí městského života, kde se prosadí jen ty největší a nejsilnější podněty“⁹ z těch mnoha, které na nás působí. Ústně sdělované zážitky, umocněné četbou dobrodružné literatury, vedly k tomu, že brzy se tyto výpravy roztáhly do Chuchle, Zbraslavi, Závisti, Károva, Bojovského údolí až k ústím řek. Toto období trampingu se nazývá doba „divokých skautů“.

---

⁵ BERKA, Michal, ref. 2, s. 97

⁶ MUHLPACHR, Pavel. *Sociální pedagogika II*. Brno: IMS Brno. 2011. 251 stran.

⁷ BOUDON, R., BESNARD, P., CHERKAOUI, M. a B. LÉCUYER. *Sociologický slovník*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. 249 stran. ISBN 80-244- 0735-3.

⁸ HURIKÁN, Bob, ref. 4, s. 15

⁹ Mulbachr, Pavel, ref. 6, s. 17

Tramping, jako vše, podléhá módě a tramping se po první světové válce stal skutečnou módou. Koncem 20 let trampoval kde kdo, včetně lidí ze střední a vyšších vrstev. Trampovali mnozí umělci. Skalním trampem byl např. malíř Zdeněk Burian (od r. 1919) – vzpomínal, jak „v pátek dali šerifovi 5 korun, a on v sobotu donesl věnec buřtů a hlavně vepřové sádlo a čaj. Chleba bylo poskrovnu. Vařil se silný čaj a do něj si každý dával i 2 lžičky sádla, k tomu snědl buřta a ždibec chleba. Bylo to nejen chutné ale i výživné“.¹⁰

Podle pamětníků začaly trampovat i pražské prostitutky. „Daly přednost trampskému životu před výdělkem sobotní noci, který byl z celého týdne obvykle nejvyšší“.¹¹

Tradice dobývání amerického Západu a Severu ovlivnila český tramping velmi silně. Obraz indiánů, lovců, kovbojů a zlatokopů přinesla hlavně záplava americké dobrodružné literatury a filmů, která se k nám po válce rychle šířila. Tomuto období českého trampingu se říká „doba kovbojská“.

Doba kovbojská trvala plných osm let, do roku 1927. Pak byla pomalu vytlačována střízlivostí a tramping na sebe vzal povšechný ráz, který nazýváme „dobou kanadskou“.¹² Mění se také výzbroj a výstroj trampů. Do módy trampů přichází např. americká torna, podle označení U. S. zvaná „ueska“, která bude průvodním znakem skalních trampů po řadu další desetiletí. Dále se objevují vysoké boty – kanady a poprvé se objevil výraz „tramp“, „který rychle zdomácněl“.¹³

Dobu „kanadskou“ nahrazuje „doba pirátská“, (někdy též zvaná námořnická), po ní přichází „doba sportovní“ a mnoho dalších módních vln mění tvář českého trampingu. Ale to podstatné z něho stále zůstává.

Tramping byl, je a bude neorganizovaným všespolečenským hnutím lidí, kterým je příroda nadevše drahá, a útek do ní nejsou jen bezcílné toulky, ale „je to cesta“.¹⁴ Cesta plná nepsaných, všeobecně dodržovaných pravidel chování a konání, která jsou navždy vpálena do srdcí řežavými uhlíky společného táboráku, omyta nočním deštěm, zhojena hvězdnatým

---

¹⁰ WAIC, Marek a Jiří KOSSLL, ref.3, s. 31

¹¹ WAIC, Marek a Jiří KOSSLL, ref.3, s. 33

¹² HURIKÁN, Bob, ref. 4, s. 20

¹³ HURIKÁN, Bob, ref. 4, s. 20

¹⁴ VINKLÁT, Pavel, ref. 1, Úvod

nebem, ochlazená ranní rosou, přepálena vstávajícím sluncem. Těmto zákonům rozumí každý z těch „...kdo chutnal dálku, každý z těch, co rozuměj.“¹⁵

1.3 Historie trampingu v zahraničí

Tramping a jeho specifická kultura nemá v dějinách výchovy v přírodě u nás i jiných národů na světě obdoby. Potřeba přátelství, přirozená touha člověka po volnosti, kamarádství, svobodě a rovnosti, jako těch nejhlubších lidských citů, navíc násobených romantikou a člověku přirozeným prostředím přiváděla a přivádí mladé lidi do takovýchto sdružení od nepaměti. Ale trampské hnutí, coby výhradně česká forma pobytu v přírodě, se navíc stalo originálním, neorganizovaným a přirozeně fungujícím prostředkem výchovy mladého člověka. „O tom ostatně svědčí jeho takřka stoletá historie a činnost mnoha stovek osad v Čechách, na Slovensku a Čechoslováků po celém světě.“¹⁶

Takto popisuje vznik a trvání trampingu P. Vinklát ve své knize *Kronika trampingu v Jizerských horách 1934 – 2004*. Trampské hnutí, tak jak ho známe u nás, je skutečně ryzí a jedinečnou formou výchovy v přírodě. v řadě zemí existují organizace věnující se výchově mládeže v přírodě, ať mají nadnárodní charakter (skauting, woodcraft, aj.) nebo organizace nepřesahující hranice vlastního státu (Špirála-Slovensko, naturfreundejugend-thueringen-NSR), ale vždy jsou účelově zaměřené. Některé na výchovu enviromentální, jiné např. na děti z dětských domovů.

Tramping náplní a povahou nejbližší českému, je tramping slovenský. Na Slovensko ho importovali Češi. „Tátou a zakladatelem trampingu na Slovensku byl Čech Bořivoj Šourek zvaný Hassan. Nejdříve založil osadu Waikiki (r.1928) společně s Manihikim, Zrzavým Johnem Liebmanem a Viktorem.“¹⁷

Počátky slovenského trampingu jsou totožné s trampingem českým. Touha po dobrodružství, svobodě, útěk před maloměšťačtvím, duchovní chudoba a láska k přírodě byly hlavní důvody, které vedly k tomu, že český tramping na Slovensku zakořenil. „Činnost českých trampů, kteří mimo zručnosti v táboření, přinesli s sebou také množství krásných trampských písní, které uměli mistrně interpretovat, mělo za následek bouřlivý rozmach tram-

---

¹⁵ VONDRÁK, Jiří a Fedor SKOTAL. *Legendsy folku a country*. Brno: Nakladatelství JOTA, 2004. 544 stran. ISBN 80-7217-300-6.

¹⁶ VINKLÁT, Pavel, ref. 1, s. 3

¹⁷ HURIKÁN, Bob, ref. 4, s. 195

pingu na Slovensku“.¹⁸ Největší počet osad vyrostl v okolí Bratislavy, byly založeny sociálně slabými dělníky z městských továren.

Slovenský tramping dělil Bob Hurikán na suchý a mokrý. Přestože byl s Hassanem zakladatel osady Zrzavý John, člen I. vodáckého oddílu v Praze, osada Waikiki se řadila zpočátku mezi suché osady.

Za první zaznamenanou vodáckou osadu na slovenském území je považován River Club z roku 1929. Roku 1930 se osady Waikiki a River Club spojily do nejsilnější a nejslavnější osady slovenských trampů – vodácké Waikiki. Následuje Wiking s kapitánem Hydikem a v létě téhož roku osada Koňasika. Slovensko oplývající stejně krásnou přírodou, jako Čechy, nabízelo svobody myslným chlapcům mnoho míst k realizaci jejich snů.

„Sociální situace na Slovensku byla v době vzniku slovenského trampingu ještě o něco složitější než Čechách“.¹⁹ Nezaměstnanost a celková zaostalost země dávala především městským klukům mnoho volného času, pro který neměli využití. Z Čech přenesený tramping se rozvíjel stejně rychle, jako na jeho počátku v českých zemích. v období 1932 a 1933 vzniklo v okolí Bratislavy mnoho osad. Vzniklo a zase zaniklo. Ne každého uchvátil pocit volnosti a přátelství prostupující tímto hnutím natolik, aby u něho dlouhodobě vydržel.

„Téměř ve všech zemích světa, kde je jen několik příslušníků našeho národa, jsou trampské osady, které podle možností holdují trampskému kultu“.²⁰ Josef Peterka, alias Bob Hurikán píšící roku 1940 tuto větu do své kultovní Historie trampingu, nemohl ještě v roce 1940 vědět o kolik se český zahraniční tramping rozroste. Nové osady byly založeny např. ve Francii (r. 1931), Bulharsku, Šanghaji a Jugoslavii.

Mezi světovými válkami odcházeli mnozí mladí Češi do ciziny „na zkušenou“, další donutila světová krize ve třicátých letech hledat obživu mimo českou zem a jiné vyhnal z milovaných osad černý mrak nacistické okupace přinášející víchř nově světové války. Řada z odcházejících byly členové trampských osad a ti si s sebou odnášeli nejen vzpomínky na radostné mládí prožité v povodí českých řek a říček, ale hlavně mnoho užitečných zkušeností a znalostí.

---

¹⁸ Trampský kalendář 1989

¹⁹ HURIKÁN, Bob, ref. 4, s. 200

²⁰ HURIKÁN, Bob, ref. 4, s. 199

Mezi mnohými, kteří z Čech odešli, lze vzpomenout např. na Vildu Jakše (osada Starý Kansas)²¹ jehož předválečný boxerský zápas s Němcem Maxem Schmelingem byl přenesen na filmové plátno pod názvem Pěsti ve tmě. Vildovo jméno patří mezi dlouhou řadu nesmrtelných, kteří věrni svým zásadám a ideálům odešli bojovat za hranice a nikdy se nevrátili. Jeho bombardér Liberátor BZ 780 zmizel 21.8.1943 beze stopy při bojovém letu nad Biskajským zálivem. „Trampské písničky s naprostou jistotou slyšela africká poušť, jistě se broukaly v kabinách bombardérů a stíhaček Anglického královského letectva a snad je slyšely i horské stěny Dukelského průsmyku“.²²

„Mezi těmi, kteří se vrátili, ale svobody se nedočkali, patří např. Adolf Opálka, velitel paradestní skupiny, která spáchala atentát na Reinharda Heidricha“.²³

Po skončení druhé světové války se vrátilo množství veteránů do osvobozené vlasti. Pokoušeli se navázat na své předešlé životní podmínky a obnovovali staré sociální vazby. Po únorové revoluci roku 1948 však znovu odešly skupiny svobody myslných Čechů za chimerou svobody z republiky do všech koutů světa. Odnášeli si s sebou své ideály a sny.

1.4 Zdroje trampingu

„Nejblíže kolébky trampské kultury stála záplava amerických dobrodružných filmů a literatury, která se k nám šířila po první světové válce“.²⁴ Už před válkou byly k dostání buffalobilky, nickarterky, kliftonky a také díla Karla Maye. Ty však, kromě knih Karla Maye, vznik trampingu příliš neovlivnily. U zrodu trampingu asistovala především šestice amerických spisovatelů: James Fenimore Cooper, James Oliwer Curwood, Zane Grey, Bret Hart, Jacka London a Ernest Thomason Seton. Tyto knihy nepůsobily na trampy stejnou měrou. Ve všech však najdeme obraz drsné, nebezpečné, ale krásné přírody a silného nezdolného jedince – člověka nebo zvířete, který vzdoruje všem nástrahám divočiny. Poslední Mohykán vyšel v roce 1852, Kalifornské povídky B. Harta v roce 1874 a Duch lesů E.T. Setona z let 1909 a 1922 v překladu Miloše Seiferta – „obsahující úvahy o původu a podstatě zálesáctví“.²⁵

---

²¹ HURIKÁN, Bob, ref. 4, s. 60

²² SMEJKAL, Jindřich. *Zaplavené vzpomínky*. Třebíč: Amaprint - Kerndl spol.s.r.o., 2008. 242 stran. ISBN978-80-254-3744-5.

²³ Trampský kalendář ref.18, s. 7

²⁴ WAIC, Marek a Jiří KOSSLL, ref. 4, s. 40

²⁵ WAIC, Marek a Jiří KOSSLL, ref. 4, s. 13

Vliv na vznik trampingu je přisuzován také Zane Greyovi. Tento autor napínavých, ale tuctových kovbojských románů, ve kterých urostlý hrdina vždy zvítězí nad zlosynem a získá srdce krásné dívky, se objevil poprvé na českém knižním trhu pravděpodobně až v roce 1923. Tehdy si milovníci dobrodružství mohli zakoupit Tajemství arizonské divočiny za 25 korun.

Nejsilněji na tramy působilo dílo amerického spisovatele, dobrodruha, socialisty a trampa Jacka Londona. Dvacátá léta patří v Československu Londonovi. Jen v letech 1920-1922 vycházelo každoročně přes dvacet titulů a ani potom počty vydávaných románů a povídek neklesaly. Londonovy knihy byly vydávány již za Rakouska. v roce 1911 kniha Na suchu a na moři, v roce 1917 Povídky jižních moří a Z doby preadamitů. v roce 1918 se objevilo Volání divočiny, v roce 1919 Dcera sněhu a Jerry z ostrovů. Londonovi hrdinové se pohybují v různých prostředích od Aljašky až po jižní moře a mají různé osudy. Většinu z nich však spojuje víra v sebe, svůj rod a nezkrotná touha projít stezkami dosud neprošlapanými, což kladně ovlivnilo myšlení mladé generace.

Jedna Londonova kniha je českým trampům zvlášť blízká – Cesta. Poprvé ji vydal B. Procházka v roce 1922 v překladu Josefa Vorla a s barevnou kresbou F. Schenka na obálce. Cesta je uchvacujícím svědectvím o cestách amerických trampů konce minulého století, kteří křížovali Státy na podvozcích a střeších železničních vagónů. „Českým divokým skatům přinesla Londonova Cesta pravděpodobně také jejich název – trampové“.²⁶

V počátcích trampingu diktovaly trampskou módu a částečně i slang americké kovbojské filmy a indiánské filmy, se kterými se setkává česká divácká obec o d roku 1919. Před tím se hrály ze zahraničních především filmy německé, italské a dánské. Dvacátá léta představují zlatou éru obchodu s filmem v Československu. Film se stal nejoblíbenější lidovou zábavou. Nejrychleji se šířil samozřejmě v Praze. Po premiéře v centru, kde se vstupné pohybovalo od 3 do 20 korun, filmy putovaly do reprízových předměstských kin, kde činilo vstupné 2 až 5 korun. Lidé chodili do biografu v průměru jednou až dvakrát týdně. „Počet biografů ve dvacátých letech neustále vzrůstal“.²⁷

Největší popularitu, hlavně u mládeže, která patřila k nejděčnějším divákům, získaly americké dobrodružné filmy. Divák v hledišti sledoval rychlý sled akcí – rvaček, přestřelek,

---

²⁶ WAIC, Marek a Jiří KOSSLL, ref. 4, s. 14

²⁷ WAIC, Marek a Jiří KOSSLL, ref. 4, s. 16

honiček na koni, autech i ve vlaku, ocital se v tajuplných zákoutích čínských čtvrtí a dychtivě očekával další osudy svých hrdinů. Mezi nejoblíbenější patřili Pearl Whiteová, Mary Walcampová, Ruth Rolandová, Eddy Polo, Elmo Lincoln – filmový Tarzan a další. Od roku 1923 se všichni dospívající kluci shlédli v Tomu Mixovi. Tom Mix byl jednou z prvních hvězd kovbojského filmu americké společnosti Fox film. Bravurně ovládal jízdu na koni, práci s lasem i střelbu z koltu a po většinu své kariéry „ani při nejkrkolomnějších scénách nevyužíval služeb kaskadéra“.²⁸ Zejména práce s lasem, která se dala cvičit takřka kdekoli, se později stala součástí trampských her.

18. července 1919 uvedlo kino Lucerna film Červené eso. Pravděpodobně první americký dobrodružný seriál promítaný v Československu. Červené eso s Mary Walcampovou zahrnovalo 3 epeje, 16 epoch, a 32 díly. Film vzbudil mimořádný ohlas a promítal se v několika kopiích, což bylo tehdy u zahraničních filmů vyjimečné. Tento film záhy následovaly další americké dobrodružné seriály – Býčí oko, Purpurové domino, Liberty, Hands Up, Dům hrůzy, Tarzan mezi opicemi a další.

Nejrůznější kulturní korporace a mnozí pedagogové poukazovali na to, že tyto filmy jsou brakem a mají zhoubný vliv na mládež. Stejně laděná kritika se objevila i v tisku. Proto si v roce 1921 cenzori některé z těchto filmů vyžádali k posouzení a pro surovost zakázali Býčí oko, Dům hrůzy a Červené eso a Hands Up uvolnily k dalšímu promítání jen pod podmínkou, že z nich budou vystříhány scény rvaček a jiných surovostí. „Ani zásahy cenzorů, ani zákazy učitelů na školách však nemohly zabránit šíření popularity amerických kovbojek, indiánek, detektivek a exotických filmů mezi mládeží“.²⁹

Trampové se, ale také dokázali postavit proti snímkům zacházejícím za hranice jejich představ o trampingu. Jako v případě „povrchně sentimentálních snímků Dobrý tramp Bernášek a zejména Osada mladých snů“³⁰, popisující milostný příběh dětí z bohatých rodin situovaný na trampskou osadu z roku 1931. „Trampy pobouřil tento laciný snímek natolik, že v kině Hvězda dokonce uspořádali výtržnosti, jejichž účelem bylo znemožnit promítání nového filmu“.³¹

---

²⁸ WAIC, Marek a Jiří KOSSLL, ref. 4, s. 17

²⁹ WAIC, Marek a Jiří KOSSLL, ref. 4, s. 18

³⁰ KRŠKO, Jan. *Meziválečný tramping na Rakovnicku*. Rakovník: Státní okresní archiv, 2008. 286 stran. ISBN 978-80-86772-38-7.

³¹ WAIC, Marek a Jiří KOSSLL, ref. 4, s. 31

Na přelomu 20 a 30 let začala vycházet většina trampských časopisů a trampská rubrika se usadila v některých denících a zábavných časopisech. Obsah sešitových románů ovládla kovbojská a „západácká“ romantika. v roce 1923 se objevily Rodokapsy, které většinou psali čeští autoři pod anglickými pseudonymy. „Mezi nejplodnější z nich patřil známý tramp Bohuslav Čepelák – Irčan, který publikoval jako Hall Bruce, Tim OBrien, atd.“³²

Ale nebyly to jen film a literatura přivádějící mladé do lůna přírody. Velmi se o to zasloužili již existující výchovné organizace. Pavel Vinklát³³, ve své Kronice trampingu v Jizerských horách 1934 – 2004 jmenuje především woodcraft a skauting.

Ze Spojených států však nepřišla do Československa jen záplava kovbojských filmů, ale také Křesťanské sdružení mladých mužů (Young men's Christian Association – YMCA), organizace, která seznamovala českou mládež s reáliemi USA a americkým způsobem života. Členové Ymky vytvořili široký a přitažlivý kulturní, osvětový a právní program, zahrnující taktéž kapitoly z historie a sexuální výchovu. Činnost Ymky zahrnovala také sport – atletiku, tenis, hokej, házenou. Díky spojení s USA nechyběly československé Ymce peníze, což se promítlo do materiálních podmínek organizace. „V myslích mnoha mladíků zůstal obdiv k velké, bohaté a romantické zemi, ze které k nám YMCA přišla – k USA“.³⁴

Tak jako důvodů vzniku českého trampingu bylo hned několik a jejich vzájemným působením se ze zábavy městské mládeže stal celorepublikový fenomén, je to stejné i s jeho zdroji. Informace a zkušenosti získané četbou dobrodružné literatury, sledováním filmů a činností v zájmových organizacích se staly inspirací pro vlastní zkušenost.

1.5 Cíle trampingu

Jeden nejslavnějších českých trampů – Josef Peterka, Bob Hurikán – se na počátku své knihy Historie trampingu zamýšlí, co je to vlastně trampingu a proč lidé trampují. Vyvozuje dva hlavní důvody:

- a) obnovení tělesných a duševních sil po celotýdenní práci,

---

³² WAIC, Marek a Jiří KOSSLL, ref. 4, s. 31

³³ VINKLÁT, Pavel, ref. 1, s. 8

³⁴ WAIC, Marek a Jiří KOSSLL, ref. 4, s. 12

- b) získáním znalostí o přírodě a všech věcí s ní souvisejících získat základy pro zúšlechtní povahy jednotlivce v jeho dalším konání.³⁵

Jestliže prvotními cíli prvních trampů byl únik z velkoměsta, před jeho škodlivými vlivy a morálně chudou společností, další generace již kladou své cíle mnohem vyš. Tramping pro ně již není jen útek, ale styl života, morální kodex, způsob vyjádření sebe sama, ochota brát zodpovědnost za své činy do vlastních rukou, potřeba někam patřit.

Změny politických režimů, vliv chudoby, války, pohledy společnosti na trampy a řada jiných sociálních aspektů se promítala do důvodů, proč jet ven. Cílem nebyla jen vycházka, ale vyjádření vlastního názoru, postoje a přesvědčení a nebylo to vždy bezpečné. Spát se svým děvčetem pod stanem v dobách Kubátova výnosu (viz. Vysvětlení pojmů) mohlo vynést až 5000 Kč pokuty, nebo 14 dní vězení. Za druhé světové války mohla inklinace k trampingu znamenat v očích okupantů partyzánskou činnost (mnohdy oprávněně) a za tu byl jediný trest – smrt. „Mnozí čundráci z padesátých let nejezdili kvůli přírodě, ale proto, aby vypadli z města, a hlavně, aby nemuseli být pod dozorem různých aparátů politického režimu“.³⁶

„Cíl je vlastně představou efektu určitého úsilí subjektu“³⁷, jeho duševním obrazem v reálných podmínkách. Hledáním odpovědi na otázku: „Jaký to má smysl?“ se zabývá celá řada trampských autorů ve svých básních a písních. Cíl je vysněný ideál, pouhá představa dokonalosti, kterého se svým úsilím snažíme dosáhnout. Čím je cesta trnitější, tím více si ho vážíme.

Přes mnohé peripetie však cílem trampingu bývá především ona mnohokrát opakovaná svoboda, svoboda názoru, volby, přesvědčení, okořeněná povinností vůči svým kamarádům a vůči sobě v trampingu hledají adolescenti to, co nenacházejí doma – „zážitek smyslu činnosti, smyslu života, hodnotu sama sebe, důvěru v sebe a své schopnosti“.³⁸

Plánovaným cílem mladých trampů rozhodně není výchovný proces (to by mohli zůstat ve škole), ale přesto ho prodělají. Vychovávání vůbec netuší, že jsou vychováváni. Trampské

³⁵ HURIKÁN, Bob, ref. 4, s. 10

³⁶ JABOUD a Zdeněk BAUER. *Trafouš, páskové, Vyšehradští jezdci a jiné vzpomínky*. Praha: Powerprint s.r.o., 2011. 103 stran. ISBN 978-80-904272-4-2.

³⁷ OBERUČ, Jaroslav a Ivan GOSIOROVSKÝ. *Úvod do teorie výchovy*. Evropský polytechnický institut, s.r.o. Kunovice. 2008. 104 stran. ISBN 978-80-7314-160-8.

³⁸ Mulbacher, Pavel, ref. 6, s. 19

prostředí je výchovně „...spontánní a přirozené“³⁹, využívá nepřímého vlivu vychovatele k dosažení lepšího výchovného účinku. To, co je jim předvedeno staršími kamarády si ihned mohou ověřit v praxi, a ještě to pokládají za dobrodružství. Velkou výhodou tohoto komplexního výchovného snažení je těsné sepjetí teorie a praxe. Pochopení základní teoretické problematiky je základem pochopení její vztahu s praxí – „spojení výchovy se životem“⁴⁰.

Cílem trampingu je také změna prostředí. v naší době se „rodina často dostává do jisté izolovanosti“⁴¹, jakožto důsledek oslabování vazeb mezi jednotlivými generacemi, sousedskými vztahy, přetíženosti rodičů, nedostatkem času a pocitem osamění dětí. Proto jsou tyto chybějící pocity satureovány ve vrstevnické skupině. Tato skupina může „kompenzovat sociální a citovou deprivaci svého člena“⁴². Vrstevnická skupina může také mít podobu tramské osady. Zde se z dětí stávají dospělí. „Postupně se vymaňují z pout přímé kontroly rodičů“⁴³, jejich výchovného područí. Tramská osada je současně prostředkem dosahování projevu samostatnosti a přicházející dospělosti. Z tohoto zdroje také vychází konformita projevující se přijetím nového stylu oblékání, slangu, přijetím nových rituálů, tradic a hodnot.

Naplňováním nových hodnot nabývá jedinec nového smyslu života. Tvůrčími hodnotami se sami realizujeme a zároveň sebe dáváme druhým. Zážitekové hodnoty prohlubují náš vztah k okolí. Hodnoty postojové vyjadřují: „...sebeúctu pramenící z toho, že člověk zaujímá k okolnímu světu postoje bez ohledu na to, jaký momentální efekt nesou“⁴⁴. Hodnotou se pro trampy stává vše, co považují za významné. Hodnoty musí mít silný energetizující náboj obsahující nadšení, vzrušení, nebezpečí, touhu, aby se staly motivačními prvky jedince a skupiny na cestě k rozhodování o cíli svého života. „Jsem tramp a hodnoty, kterých si cením, jsou asi stejně podivné, jako já“⁴⁵.

---

³⁹ KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. 216 stran. ISBN 978-80-7367-383-3.

⁴⁰ OBERUČ, Jaroslav a Ivan GOSIOROVSKÝ. ref. 36, s. 43

⁴¹ KRAUS, Blahoslav, ref. 38, s. 84

⁴² PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ Eliška, MAREŠ Jiří. *Pedagogická slovník*. Praha: Portál s.r.o. 322 stran. ISBN 80-7118-579-2.

⁴³ KRAUS, Blahoslav, ref. 39, s. 88

⁴⁴ CELÁ, Jarmila. *Kapitoly z teorie výchovy*. Zlín: UTB Academia centrum Zlín, 2006. 93 stran. ISBN 80-7318-504-0.

⁴⁵ RYVOLA, Miki. *Listí aneb co zbejvá*. Praha: Avalon, 2004. 192 stran. MDT 821.162.3-32.

Jedním z cílů trampingu je kontakt s myšlenkově shodnou skupinou. Pod tímto pojmem se může skrývat obyčejné víkendové toulání s kamarády po lese, večerní táborák, vyprávění o radostech a strastech života. Zdánlivě nic zajímavého, nebo mimořádného, ale výsledkem takového setkání je radost. Radost ze života, z obyčejného nezkaženého života bez přetvářek. Radost z přátelství s lidmi, kteří chápou věci stejným způsobem. Radost z dobrodružství. Radost z volnosti. Radost z obyčejné radosti při shledání a smutku při loučení.

Trampská skupina však nemusí tábořit jen v lese. Zajímavým místem víkendových cest hned několika skupin byli hradní zříceniny. Mnoho zajímavých informací k tématu trampové a hrady mi poskytl v rozhovoru PhDr. Kamil Podroužek Ph.D., zvaný Bocman. Zto-tožňuji se s Bocmanem, že: „Umístění zřícenin do převážně málo obydlených lokalit, na vysoké kopce, či lidem jinak málo přístupná místa již samo provádí selekci těch, kteří chtějí tato místa navštívit“.⁴⁶ Hrad sám již tvoří uzavřený prostor, dostačující k záměrnému vyloučení skupiny ze společnosti a utvoření vlastních zákonů. Tyto pravidla slouží k udržení soudržnosti skupiny i naučených rituálů, předávání společných hodnot dalším členům. Členem takové skupiny se jedinec může stát, pokud: „...požívá její symboly, atributy (oblečení, řeč, chování a rituály)“.⁴⁷ Bocman jako tramp a dlouholetý vedoucí dětského turistického oddílu vycítil, jaký výchovný potenciál pro děti se skrývá v opuštěném hradu. Dokázal např. navázat na tradici Rowerů (viz. Kapitola 4) a předat dětem formou výchovy zážitkem řadu cenných zkušeností. Nemusí to tedy být jen čistokrevní trampové, kdo dokáže vychovat sebe a působit na ostatní formou hry, vzoru a nepřímého působení.

Vlastní setkání trampů nemusí být jen tak obyčejné. Může mít podobu většího srazu, kterým trampové říkají potlach. Potlach je po generace předávaný rituál s předem daným harmonogramem. Svou vlastní existencí přenáší na trampy informační hodnoty, hodnoty estetické a umělecké, morální, sociální, pracovní.

Trampský potlach je dlouho připravovaná událost. Pro zvané začíná přijetím tzv. zvadla, neboli pozvánky. Může mít mnoho podob. Ve většině případů se jedná o ručně zdobený výrobek s osobní výpovědní hodnotou výrobce, proto se také zvadla sbírají. Zvadlo obsahuje datum, místo setkání a popis cesty. Někdy je tam též přibližný harmonogram akce.

---

⁴⁶ Příloha č. 1

⁴⁷ Příloha č. 1

Obr. 1 Zvadla

Trampský potlach nezačíná zapálením ohně, čímž se liší např. od tzv. pálení čarodějnic. Potlach je všestranně pojatá kulturní akce, proto začíná již dopoledne soutěžemi (hod kládou do dálky, vrh sekerou na cíl, přetahovaná o lano, lukostřelba, aj.) program závisí jen na pořadající osadě a zaměření pozvaných. v průběhu dne se v hudební produkci střídají trampské kapely, debatuje se, vzpomíná na jiné akce a kamarády, seznamuje se s novými.

Středem pozornosti je ale slavnostní oheň. „Oheň je pro trampy kultovní záležitostí, je symbolem čistoty, pospolitosti, kamarádství a porozumění“⁴⁸, proto si nikdo z pravověrných trampů nedovolí ho znečistit, např. odhozením nedopalku cigarety. Jeho přípravě je věnována velká pozornost. Vyschlá a do pagody vyskládaná polena jsou obklopena do kruhu vyskládanými kameny. Další kruh je tzv. šerifský. Další dřevo určené na přikládání je uloženo stranou od ohně v místech, kde bude po ruce a zároveň se nestane příčinou úrazů.

⁴⁸ MOIDL, Zdeněk a Olga MOIDLOVÁ. *Sbírka trampských domovenek a jiných atributů*. Liberec: Irbis. 193 stran. ISBN 978-80-904104-0-4.

„Rituál zapálení slavnostního ohně zahajuje šerif pořádající osady“.⁴⁹ Z šerifského kruhu odstraní symbolicky jeden kámen a tím kruh otevře pro kamarády, kteří zažehnou vlastní oheň. K zapálení se používají louče zvané fakule zapálené na vedlejším, tzv. pracovním ohni. Ten se používá k ohřevu jídla a jiným běžným potřebám. Slavnostní oheň se zapaluje ze čtyř světových stran a každý z trampů hlásí, kterou stranu zastupuje. Po zapálení fakuli opře o hranici a kruh se uzavře. Od této chvíle smí do kruhu vstoupit pouze šerif a ohnivec (jedinec určený k udržování ohně).

Při zapálení posvátného ohně již všichni přítomní trampové stojí a za zpěvu jejich hymny „Vlajka“ je vztyčena vlajka pořádající osady a po ní i vlajky pozvaných osad. Poté dojde k vyhlášení vítězů přes den konaných soutěží a předání upomínkových předmětů, jako jsou placky, camrátko, výrobky ze dřeva a kůže. Důležitou součástí tohoto rituálu je minuta ticha za mrtvé kamarády. Zbytek večera se nese v duchu společné zábavy, zpěvu a někdy i tance. Trampské rituály mohou někomu připadat tajemné, někomu nijaké, ale trampové jim přikládají silný stmelující význam. Jsou mj. odrazem jejich postoje k přírodě.

Emotivním vnímáním přírody se zvyšuje estetický prožitek z umění. Příroda je nejkrásnější umělecké dílo. Na trampy působí bezprostředně, jsou jí obklopeni po celou dobu jejich pobytu v lese. Vzniká tak estetický zážitek, umocněný předchozími zkušenostmi a vjemy a působí nejen na jejich cit, ale také na rozum a vůli. Estetickou stránkou výchovy se rozvíjí „tvořivé schopnosti vychovávaného“.⁵⁰ Reprodukci písní, psaním vlastních textů písní a básní se prohlubuje estetické vnímání jako jeden z produktů výchovy ve volném čase.

„Jsem tramp. Vím o podivných stromech, které za noci zpívají. Znáám skály, měnící se za soumraku v hrady, plné trubadúrů a bílých paní.“⁵¹ Vnímání fyzických jevů (zvuky nočního lesa, zvěře a lidí) se velmi často romanticky promítají do představ, které by v městském prostředí mohly být považovány za halucinace. Ale zde, pod vlivem přímého kontaktu s přírodou, nacházejí pozitivní odezvu v uměleckých činech trampů.

Cíle trampingu, nejsou nikde stanoveny, nejsou sepsány. Každý tramp má své vlastní cíle. Někdo chce uniknout jedům velkoměsta, další zažít dobrodružství a třetímu chybí společnost opravdu dobrých kamarádů. Tramping poskytuje útočiště před společností, i před se-

---

⁴⁹ MOIDL, Zdeněk a Olga MOIDLOVÁ. ref. 47, s. 25

⁵⁰ OBERUČ, Jaroslav a Ivan GOSIOROVSKÝ. ref. 36, s. 59

⁵¹ RYVOLA, Miki, ref. 44, s. 81

bou samým. Vypěstováním návyků, vytvořením postojů, mravních hodnot, představ, přesvědčení a vztahů jak k „živé i neživé přírodě, půdě, vodě, ovzduší, rostlinám a zvířatům“⁵², tak i k lidem, překonáváním tělesných i psychických obtíží při pobytu v přírodě dochází jedinec k novému pohledu na problémy, kterým sám čelí ve městě, k získání nadhledu a k znovu vytvoření vnitřních sil, umožňující postavit se jim v civilizaci. Nyní již nemusí lidé utíkat do lesů před politickým režimem, který jim nedovolil realizovat se, ale tito „vnitřní exulanti“⁵³ na tu dobu rádi vzpomínají. Naučili se vnímat hodnotu půdy, krajiny a lidských vztahů.

„Jsem tramp a mojí zbraní se stává stále častěji útěk.“⁵⁴ Útěk před civilizací a jejími škodlivými jevy útočícími na tělo a mysl. Proto je v přírodě tramp více přítelem divoké zvěře, než svého vlastního biologického druhu.

---

⁵² OBERUČ, Jaroslav a Ivan GOSIOROVSKÝ, ref. 36, s. 55

⁵³ LIBROVÁ, Hana. *Pestří a zelení: (kapitoly o dobrovolné skromnosti)*. Brno: Veronica, ekologické středisko a Hnutí Duha – Poslední generace, 1994. 218 stran. ISBN 80-85368-18-8.

⁵⁴ RYVOLA, Miki, ref. 45, s. 81

2 IDEOLOGICKÉ ZÁKLADY TRAMPINGU V LITERATUŘE

Literatura se řadí spolu s filmem k základním zdrojům trampingu. Pro řadu trampů začaly jejich toulky na stránkách knih dobrodružné literatury. Kniha má mnoho podob. Může být ryze materiální, ale také to může být zdroj radosti, pokud člověka potěší její obsah. Nebo také zdroj komunikace, pokud si mohu s někým porovnat její obsah. Nebo také symbol sociální interakce, pokud kniha koluje a k jejímu půjčení je zapotřebí sociálních vazeb. Nesmíme zapomenout také na myšlení, paměť, fantazii a touhu. Řada knih má takový emocionální náboj, že po nich sáhneme v dospělosti, stejně jako v mládí.

Nemusí to být jen kniha, jejíž řádky nám zprostředkují dobrodružství někoho jiného. Příkladem je příběh kamaráda, kterému se svět trampingu otevřel na stránkách vybledlého cancáku, jehož stránky kdysi naplnil svými zážitky jeho otec. Zaprášený ležel léta na půdě a čekal na dalšího dobrodruha. Syn také zatoužil po zážitcích, jejichž popis se skrýval v omšelých, zašlých listech a touha po poznání zvítězila.

Moje cesta vedla přes komiks. Nejdříve to byly Rychlé šípy, ukryté na půdě mezi hračkami mého otce. Posléze Kronika strážců. Ač oba příběhy dělila zeď ideologie, hluboko ukrytý osten dobrodružství, přátelství a odvahy měly oba stejný a ten osten (v pozitivním smyslu), mne bodl přímo do srdce.

Ano, kniha má mnoho podob. v našem případě se stala také klíčem. Klíčem od brány k neznámým světům. Za branou začíná svět, na jehož počátku bylo první otočení stránky. Zde, na širých pláních, v hlubokých kaňonech, divokých peřejích, vyprahlých prériích i v mrazivém stínu vše pamatujících hor leží fantazijní svět, jehož pozemské pokračování čeká za prvním lesním velikánem. Stačí jen vykročit.

Za symbolem zvaným kniha se nesměle krčí mravní výchova. Za romanticky laděným textem je důmyslně ukryt systém informací, který autor skrytě předává čtenáři. Samotný text není jen příběh, je to způsob „...zprostředkování životních zkušeností, názorů, postojů a ideálů“⁵⁵, tedy komunikativní funkce umění.

---

⁵⁵ STŘELEČ, Stanislav. *Studie z teorie a metodiky výchovy I.*, Brno: MSD s.r.o, 2004. 154 stran. ISBN80-86633-21-7.

2.1 Dva divoši

Tato autobiografická kniha popisuje příběh z dětství přírodovědce a zakladatele Woodcrafterského hnutí Ernesta Thomsona Setona. Skvělým způsobem zde popisuje pocity dítěte, které nalézá svůj vysněný svět a na základě osobní zkušenosti získává ty schopnosti, o kterých vždy snilo. Tím, že do postavy hlavního hrdiny, Yana, vložil ty vlastnosti, které chceme sami získat, stává se tato kniha stále se opakujícím cílem naší odpočinkové četby. Nacházíme v ní to, po čem jsem sami jako adolescenti sami toužili a někteří s snažili i dosáhnout např. trampingem.

Seton si byl z vlastní zkušenosti vědom vlivu prostředí na rozvoj osobnosti a proto ho pro Yana učinil silně nepodnětné. Nukleární rodina mu neposkytovala očekávanou citovou oporu. Hrdinův otec byl „...nedbalý k synovým zájmům a netečný k okolí“⁵⁶. Matka zase „chorobně zbožná žena“⁵⁷ a bratři osobnostně i zájmově naprosto odlišní. Taktéž ve vrstevnické skupině neměl přítele se stejným zaměřením. Přestože měl vynikající studijní výsledky, nejvíce ho zajímala mimoškolní výchova. Zejména příroda a její zákonitosti. Využíval každou příležitost k odhalení jejích principů, toužil po znalostech ze života zvířete a rostlin a tento pocit neustále narůstal, „...jak Yan vyrůstal“⁵⁸.

Chvilé osobního štěstí zažíval při vytvoření vysněného světa. v lesním údolí si postavil chatu a zde se snažil žít v souladu s přírodou jako indiáni. Ke stavbě chaty používal jen přírodní materiály, nástroje cíleně primitivní, „...protože indiáni nemají lepší“⁵⁹. v těsném sepejetí s přirozeným prostředím se učil vnímat městu odlišným způsobem své okolí. Osobní zkušeností dochází k sebereflexi, např. když se vlastnoručně vyrobeným lukem pokoušel zasáhnout myš, šíp se odrazil a zasáhl jeho samotného do tváře – „to samé jsem chtěl udělat myšce!“⁶⁰

Manuální zručnost si zvyšoval při výrobě indiánských šperků a zároveň prožíval radost z výsledku. Konec vysněného světa mu přivodili tuláci, kteří mu zničili chatu a tajemné údolí jeho dětských snů.

---

⁵⁶ SETON, Ernest Thomson. *Dva divoši*. Brno: Computer Press, 2005. 259 stran. ISBN 80-251-0851-1.

⁵⁷ SETON, Ernest Thomson, ref. 56, s. 58

⁵⁸ SETON, Ernest Thomson, ref. 56, s. 13

⁵⁹ SETON, Ernest Thomson, ref. 56, s. 31

⁶⁰ SETON, Ernest Thomson, ref. 56, s. 49

Když neměl cíl svých toulek, věnoval se jen teoretickému studiu, což mu vyneslo sice mnohé znalosti, ale zároveň oslabilo organismus. Proto byl poslán do Sangeru, osady, která právě překonala zálesácké období.

Velmi rychle se spřátelil se synem farmáře Raftena, Samem a začali si spolu hrát na indiány v novém prostředí. Přestože byl Samův otec na chlapce v pracovní době přísný, dbal, aby se chlapci při hře „...dobře pobavili“.⁶¹ Odlišoval dobu na práci a dobu pro zábavu, během které chlapcům rád pomáhal.

Předával jim své znalosti o přírodě, rostlinách a zvířatech. Když se chlapcům nepovedl indiánský přístřešek z větví a kůry, doporučil jim starého lovce Caleba Clarka, znalce indiánů. Teprve v něm chlapci našli skutečnou studnici vědomostí. Počínaje výrobou indiánského týpí, luků a šípů, oblečení, bubnu přes informace, kde najít pitnou vodu, jídlo, jak stopovat zvěř, nalézt cestu podle hvězd a osobní zkouškou konče.

Učili se tedy rozvíjet širokou paletu osobních znalostí a schopností. Při stavbě hráze se uplatnila pracovní výchova: „přestože si vlastně stavíme koupaliště, je to nápadně podobné práci“⁶². Hra na jelena rozvíjela smysly hráčů. Cílem hry bylo vystopovat v lese ukrytou figurínu jelena a „zabít“ ji šípy. Ve skrývání jelena se střídali a vymýšleli stále rafinovanější způsoby úkrytů, přičemž bylo nutno hru neustále korigovat aktualizovanými pravidly. Výroba figury, barvení, stopování, vymýšlení pravidel, to vše přibližovalo hru skutečným podmínkám.

Indiánská čelenka také nebyla jen pro zdobu, ale symbol. Symbol prožitých skutků. Za každé dobrodružství jedno pero. K indiánskému způsobu života neodmyslitelně patří společné rituály a k nim také hudba. Indiáni nejvíce používali rytmických zvuků bubnu, jehož výroba a zdobení doplňovalo již získané zkušenosti. Buben povýšil vnímání obyčejných tónů v hluboký smyslný prožitek. „Když poskakoval dokola, jakoby reagovalo celé jeho založení, cítil se součástí toho tance“.⁶³

---

⁶¹ SETON, Ernest Thomson, ref. 56, s. 70

⁶² SETON, Ernest Thomson, ref. 56, s. 125

⁶³ SETON, Ernest Thomson, ref. 56, s. 225

Ale skutečně vrcholnou zkouškou se stala výprava do nepodmaněné přírody, která sama ukázala, kdo je skutečně připravený. Společná noc u táborového ohně „znamená pro muže sblížit se a položit základy trvalého přátelství“⁶⁴.

Lesní život je naučil být soběstačnými, zlepšilo se jejich zdraví a to posílilo jejich odvalu. Autor vytvořil postavu, do které bychom se chtěli převtělit sami. Ukryl do ní svoje chlapecká léta. Jako bychom nečetli příběh někoho cizího, ale příběh našeho vlastního dětství, či dětství, po kterém jsme toužili. Proto se kniha stala námětem chlapeckých her, praktického výcviku života v divočině, symbolem, klíčem od vysněných světů, impulsem pro začínající tuláky, přírodovědce a snílky.

Aniž to autor jako adolescent tušil, právě zde našel teoretické i praktické základy pro své budoucí hnutí Woodcraft Indiens.

2.2 Dějiny Trampingu

Josef Peterka, alias Bob Hurikán, autor faktografické knihy Dějiny trampingu byl v dětství skautem, poté trampem, cestovatelem, publicistou, redaktorem, partyzánem, sportovcem, písničkářem. Vedl velmi bouřlivý život, jeho nespoutaný životní styl ho nejprve vyvedl z příliš těsného řádu skautské organizace do volnějšího trampingu, aby ho následně zanesl z oblíbeného údolí Sázavy až do Istanbulu.

Životní touha po volnosti jej provázela po celý jeho život a odráží se v jeho literárních dílech. Pro jeho bouřlivý život se mu neoficiálně přezdívalo český Jack London. Ale byl to právě on, kdo pro české trampy zavedl pojem divoký skaut. Během svého trampování prošel stovky prvorepublikových osad, dnes již většinou neexistujících a své poznání vepsal do Dějin trampingu.

Dějiny trampingu dokončil po jedenácti letech příprav. Poprvé vyšly v roce 1933 pod názvem Trampské zkazky a v doplněné verzi roku 1940. Druhý díl byl připraven k tisku v roce 1948, ale socialistická cenzura jej pro jeho „nevýchovnost“ nepustila k tisku.

Jeho kniha se na počátku věnuje hledání prvotních příčin vzniku trampingu. Vnímá sociální rozdíly jednotlivých vrstev městské mládeže, porovnává odlišnosti zejména z pohledu

---

⁶⁴ SETON, Ernest Thomson, ref. 56, s. 335

nejchudší vrstvy. Tramping se pro tuto sociální vrstvu stává možností seberealizace a kompenzace nepodnětného výchovného prostředí.

Adolescenti, nemající možnost úniku z „příliš těsných morálních pravidel měšťácké společnosti“ hledali cestu pro realizaci svých snů. Někteří byli členy výchovných organizací, jako byl např. Skaut, Sokol, YMCA, atd., ale pro většinu byly finančně nedosažitelné a na tyto nejvíce doléhala romantika volnosti ze stránek knih dobrodružné literatury a pláten kin s americkými kovbojskými filmy.

Nedaleko od svých domovů našli pro ně skutečný ráj. Protože jim chudoba nedovolila cestovat vlakem, nebo jinými dopravními prostředky, nemohli dojít daleko a vzhledem k faktu, že v sobotu se ještě pracovalo, zbývalo na cestu velmi málo času. Proto autor popisuje jako prvotní cíle „toulek“ pouze nejbližší zalesněná údolí na okrajích velkých měst (údolí Prokopské, Zvolské, Károvské, aj.).

V těchto vymezených lokalitách si dospívající vytvořili svůj romantikou oplývající sen, který splňoval jejich étos – „interiorizovaný normativní řád, soubor systematizovaných elementů“⁶⁵, kterým nyní řídily svůj život. Uvedení sociální rovnosti do praxe, konformismus s novou sociální skupinou, konsenzus s novým způsobem chování a vystupování v nové referentské skupině byli nově objevenými hodnotami.

V nově objevené volnosti sleduje autor možnosti využití volného času mládeže. B. Hurikán považuje tramping za vhodný k: „obnovení tělesných a duševních sil po celotýdenní práci a získáním znalostí o přírodě a všech věcí s ní souvisejících získat základy pro zušlechtění povahy jednotlivce v jeho dalším konání“.⁶⁶ Nedůstojný, těžko měnitelný, téměř kastovní sociální režim městského prostředí nelze komparovat s možností svobodného jednání v trampském prostředí.

Autor vyzdvihuje pozitivní stránky trampingu – kamarádství, přirozené prostředí vhodné na přípravu k životním úkolům, získání znalostí o přírodě, samostatnost, altruismus, vědomosti, schopnosti a znalosti získané na základě osobní zkušenosti. Oproti skautingu si podle Hurikána musí trampové vše získávat sami, nemají dospělého vedoucího, ani finanční

---

⁶⁵ BOUDON, R., BESNARD, P., CHERKAOU, M. a B. LÉCUYER. *Sociologický slovník*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. 249 stran. ISBN 80-244- 0735-3.

⁶⁶ HURIKÁN, Bob, ref. 4, s. 10

zabezpečení. To zvyšuje náročnost organizačního zabezpečení a sociální facilitace jednotlivce při vnímání důležitosti skupiny nad cíly jednotlivce.

Za průkopníky trampingu v Čechách považuje Hurikán, stejně jako řada dalších autorů, E. T. Setona, R. Baden-Powella, A. B. Svojsíka. Tramping však vyzdvihuje pro jeho volnost a výchovnost zejména pro nejchudší vrstvu adolescentů.

Zajímavost pojetí trávení volného času, podpořeného sledováním amerických dobrodružných filmů a literaturou, vedlo k živelnému rozvoji trampingu. Největší rozkvět zasáhl břehy řek v pražské kotlině. Se zvyšujícím se počtem lidí trávícím sobotní noc a neděli toulkami v přírodě se zkvalitňovala i jejich výbava. Zakoupením výstrojních součástí z vojenského výprodeje, vlastní výrobou, kombinováním originálů profesionálních výrobků s amatérskými výrobky se jedinci učili samostatnosti v získávání informací, vědomostech o materiálech a zručnosti při výrobě. Předáváním informací se rozvíjela sociální komunikace. To, a řadu dalších pozitivních aspektů představoval tramping v jeho počátcích.

Pro čtenáře popsal pozitivnost trampingu Bob Hurikán velmi emocionální formou. Vyzdvihuje jeho výchovnost, prosociálnost, hravost, minimální sociální distanci a pozitivní kulturalismus, tedy „chování osvojené výchovou, nápodobou, podmiňováním v sociálním prostředí“.⁶⁷

Se zvyšujícím se počtem jedinců trávícím svůj volný čas v přírodě, došlo ke vzniku skupin – trampských osad. Tomuto aspektu trampingu se autor široce věnuje, neboť osadní život rozvíjí jedince rychleji a v Hurikánových dobách se nejvíce jezdilo právě „na osadu“, trampové samotáři byli zřejmě výjimkou. Na osadách se pěstovala řada sportů: fotbal, nohejbal, volejbal, kanoistika (spojená s poznáváním vzdálenějších oblastí povodí řek), ale také ryze mužské sporty, především box.

Ryze mužské uvádím z toho důvodu, že v počátcích trampingu jezdili především chlapi. Aby děvčata trávila noc v lese s partou chlapců bylo v těch dobách společensky nepřijatelné (s tímto se společnost nikdy nevyrovnala, viz. Kubátův výnos, kapitola 1.1 Vysvětlení pojmů). Ale i na ryze dívčí osadu Bob Hurikán ve svých Dějinách trampingu pamatuje. Zpočátku jedna osada a posléze celé zástupy děvčat užívajících volnosti, bez rodičovského dohledu. v souvislosti s trampskými dívkami v osadách lze uvést i další fenomén trampin-

---

⁶⁷ BOUDON, R., BESNARD, P., CHERKAOUI, M. a B. LÉCUYER, ref. 65, s. 4

gu – přezdívky. Hurikán uvádí, že si je část jedinců přebírala z amerických dobrodružných filmů, části byla „přidělena“ osadníky na základě jedinečné vlastnosti, schopnosti, nebo osobnostního rysu. „, a tak z Marie vzniká Mary, z Alžběty Betty, atd.“⁶⁸

Díky své zkušenosti z literární tvorby, širokému okruhu obdivovatelů a schopnosti popsat ve své knize očekávané cíle, stala se tato kniha pomyslnou vstupní branou pro začínající trampy.

2.3 Kniha lesní moudrosti

Tato kniha je součástí řady spisů amerického autora E. T. Setona, která se spolu s navazujícím Svitkem březové kůry stala základem programu všech skautských, zálesáckých a tábornických hnutí. v žádném případě se však nejedná o ucelenou příručku pro vedoucí oddílů, neumožňující se odchýlit od nařízené osnovy. Je to návod, návod k tělesné i duševní proměně mladého člověka v bytost morálně, sociálně i fyzicky zdatnou. Toto bylo výchovnou osou jeho hnutí, Woodcraftu.

Aby dal mladým chlapcům a dívkám, neboť jeho hnutí vychovávalo nejen chlapce, vzor, vytvořil postavu zidealizovaného indiána. Byl to Indián z doby předkolumbovské, zbavený veškeré touhy po majetku, po osobním prospěchu získaném na úkor druhých. Ideální indián podle něho představuje nejvyšší typ primitivního člověka. „Byl mistrem lesní moudrosti, vznešený, čistý, mužný, statečný, dovedl se ovládat, byl zbožný, pravdomluvný a vždy malebný“.⁶⁹

Zjistil, že nestačí děti vyvézt do lesa, důležité je naučit, co v lese dělat. Pobyt v přírodě měl prvotně odstranit negativní vlivy městského způsobu života na organismus. Jak uvádí autor: „Slunce a čistý vzduch zdolávají tuberkulózu, jednu z nejzlobnějších nemocí, která pronásleduje bílého muže od doby, kdy začal bydlet v domech“.⁷⁰

Odstranění zdravotních potíží není jediný cíl woodcrafterského hnutí. Je to příprava na život samotný. I táboření vyžaduje organizaci. Vlastní zkušeností dochází autor k poznání, že nejlepší způsob řízení, je indiánská organizační forma, rodové zřízení. Každá skupina táborníků by si měla po vzoru indiánů zvolit vlastního vůdce, nebo radu starších. Toto po-

---

⁶⁸ HURIKÁN, Bob, ref. 4, s. 29

⁶⁹ SETON, Ernest Thomson. *Kniha lesní moudrosti*. Praha: Leprez, 2003. 198 stran. ISBN 80-86061-33-7.

⁷⁰ SETON, Ernest Thomson, ref. 69, s. 9

stavení by měla rada zastávat na základě svých vynikajících vlastností a životních zkušeností.

Své hnutí vystavěl Seton na devíti hlavních zásadách:⁷¹

1. Hnutí lesní moudrosti má sloužit rekreaci – ozdravení a osvěžení,
2. Táborový život – táboření je nejenom vyvrcholením pobytu v přírodě, ale hlavně je vnímáno jako odreagování a rekonvalescence po shonu moderního způsobu života,
3. Samospráva za vedení dospělých - řízení zevnitř se projevilo jako nejúčinnější, každý člen má právo mluvit do společných věcí,
4. Kouzlo táborového ohně – společný oheň je symbol čistoty, lásky, bratrství, bezpečí, jednoty,
5. Výchovné prostředky v duchu lesní moudrosti – dle autora není hlavním cílem výchovy učenost, ale mužnost. Za mužné považuje autor ovládnutí všech dovedností, které by měl zálesák umět,
6. Pocty podle stanovených měřítek – za pocty nejsou považovány ceny, soupeři nejsou ostatní chlapci, ale mi sami. Nesnažíme se porazit svého druhu, ale sami sebe,
7. Osobní vyznamenání za osobní výkony – u indiánů je touha po slávě považována za nejsilnější motivační činitel. Toho je využíváno i u moderní mládeže, kdy za každý splněný úkol je možno dostat stanovené vyznamenání a toto viditelně nosit,
8. Ideální hrdina – indián je považován za nejvhodnějšího kandidáta,
9. Malebnost ve všem – pestré kroje, obřady, rčení, tance a písně a atmosféra působí podvědomě na vychovávané.

Při přípravě svého hnutí chtěl autor najít takový vzor, jaký by bezprecedentně mohli následovat všichni jeho členové. Pro výchovu severoamerických dětí se přese všechny (klady i zápory) jevil nejlépe původní obyvatel kontinentu – indián. v knize jsou opakovaně vyzdvižovány indiánovy skvělé vlastnosti. Na nich je vystavěn celý chrám lesní moudrosti. Mladým je dávana za vzor bytost s naprosto zidealizovanými povahovými vlastnostmi.

---

⁷¹ SETON, Ernest Thomson, ref. 69, s. 10

Vše prostupující modlou woodcrafterského hnutí se stala, na základě představeného vzoru, smyšlená postava příslušníka Prvního národa, jak současní Američané indiány nazývají. V rámci výchovného programu jsou prezentovány jen ty vlastnosti, které se hodí jako výchovný cíl. Seton sice připouští, že v „každém kmeni a ve všech dobách žili i mezi indiány zvrhlíci a ničemové, kteří znamenali hanbu pro všechny“⁷² – tak jako my máme mezi sebou vyvrhele, zločince a opilce, ale přesto jsou tyto horší stránky uměle zakrývány.

Přesto omlouvá a obhajuje indiány ze všech zločinů, ze kterých byli býlími přistěhovalci obviněni. Čtenáři předkládá náhled na jejich temné stránky takovým způsobem, aby byl indián vhodným kandidátem na výchovný vzor.

K temným stránkám indiánské povahy byla řazena např. krutost k nepřátelům. Tuto však Seton porovnává s chováním křesťanské církve vůči vlastnímu obyvatelstvu a shledává, že nemáme dostatečných důkazů o skutečích, jež jsou indiánům připisovány. Ba naopak uvádí řadu případů „surového vyvražďování celých kmenů armádou, či americkou vládou“.⁷³

Vysvětluje další neshody mezi proklamovanými vlastnostmi a skutečností. Např. lenost, proradnost, alkoholismus, neúcta k ženám. Tyto však jsou dle autora produktem až moderní doby, nevíme, jak se indiáni chovali před příchodem bělochů. Naopak vyzdvihuje zprávy těch bělochů, kteří mezi indiány žili, a zdůrazňují kladné stránky rudochovy osobnosti. Jako zbožnost, statečnost, pravdomluvnost, fyzickou zdatnost, zdvořilost a na tomto základě vystavěl ideál indiána, jakožto výchovný vzor mladé generace.

V další kapitole se E. T. Seton věnuje některým „indiánským dovednostem“.⁷⁴ Táborník má vědět, jak a podle jakého vzoru se má chovat, ale také si musí umět svůj tábor postavit a vybavit. Indián uměl v přírodě žít a vše potřebné si z ní opatřit. To samé je popsáno v Knize lesní moudrosti. Jak jsem uvedl na začátku, tato kniha je skvělým návodem. Návodem ke stavbě týpí, parní lázně, indiánské postele, sedátka, slunečních hodin. Po táboře se samozřejmě nedá chodit bez oblečení, takže velká část kapitoly o indiánských dovednostech je věnována oblečení, krojům, čelenkám, aj. Indián je lovec a bojovník, proto výroba luků, šípů a válečných kyjů je znamením bojovníka. Na výrobu bubnu navazuje kapitola o indiánských písních.

---

⁷² SETON, Ernest Thomson, ref. 69, s. 159

⁷³ SETON, Ernest Thomson, ref. 69, s. 22

⁷⁴ SETON, Ernest Thomson, ref. 69, s. 63-123

Hmatatelným cílem výroby jsou samotné předměty běžné denní potřeby. Cílem důležitějším, je však získání znalostí a schopností. Tyto závěry jsou použitelné v občanském životě za autora života, ale i nyní.

Při práci se skupinou je často využívána soutěživost mezi táborníky. Seton ji ale pojímá poněkud jinak. v jeho podání nesoutěžím se svým kamarádem, což může vést k mezilidským konfliktům, nýbrž se soupeřem mnohem těžším – sám se sebou. Vítězstvím je pro mne dosažení vyšší mety, uběhnutí delší vzdálenosti, hod na větší vzdálenost, rychlejší postavení típy, vyrobení kvalitnějšího luku, výroba pestřejšího oděvu, lepší znalost rostlin, aj. Zdokonalení v jakémkoli oboru znamená vítězství sama nad sebou.

Postupy uvedené v Knize lesní moudrosti jsou používány v mnoha skautských, turistických, aj. oddílech mládeže, zabývajících se výchovou dětí v přírodě. Setonovo moto: „Protože jsem poznal muka žíznivé touhy, chtěl bych vyhloubit studnu, z které by i jiní mohli pít“ našlo svého naplnění

2.4 Rozbor písní bratří Ryvolů

Kytara a zpěv patří k trampingu stejně neodmyslitelně jako les a řeka. Ať člověk putuje přírodou pěšky, nebo pluje kanoí, stejně si večer rád vychutná s kytarou. „Texty prvních trampských písní se skládaly na melodie oblíbených dobových šlágrů“⁷⁵, teprve poté vznikaly vlastní texty a jejich melodie. Písnička doplňuje celý soubor vjemových prožitků, který s sebou trampingu přináší. Nejde jen o samotné vnímání hudby, ale o kolektivní vnímání stejného zážitku. U ohýnku, či v hospůdce si trampové zaspívají se stejnou radostí. Většinou jsou texty písní všeobecně známé, takže skupinovému zpěvu nic nebrání. Že většinou nejsou trampové operní zpěváci není rozhodující, důležitější je aspekt pospolitosti a radosti ze společné činnosti.

Trampská písnička vznikala a měnila se zároveň s trampskou módou. v počátcích trampingu to byly písně s indiánskou tematikou, prosycené vůněmi dalekých prérií a statečných rudochů. v době kovbojské se do textů promítaly sny o statečných mužích a dunění kopyt divokých stád. Doba kanadská přináší obrazy Aljašské divočiny a svištění bičů nad psím spřežením. Písně z doby námořnické vypovídají o touze po nepoznaných krajích a modrých dálavách.

---

⁷⁵ BERKA, Michal, ref. 2, s. 124

Ve většině textů se popisují však příliš vzdálené kraje, exotické ostrovy a dobrodružství neznámých hrdinů. Každé období trampingu mělo své hrdiny. Poté ale přišel Wabi a jeho bratr Miki Ryvolova a trampskému společenství nabídl texty o nich samotných. To byla věc do té doby nevídaná. Mnohé trampy uchvátily jejich texty o „vzdálených obzorech, cestách a životních pravdách“⁷⁶. Nejenom tím se bratři Ryvolové stali pro trampské hudebníky tím, čím, čím jsou pro čtenáře Jaroslav Foglar nebo Jack London.

Bratři Ryvolové (samozřejmě nejen oni) dali ve své době základ nového pohledu na trampskou písničku. Vzniká tzv. moderní trampská píseň. „Tenkrát trampské sbory zpívaly s jednou kytarou, maximálně mandolínou a vícehlasným sborem“⁷⁷. Nově se v kapele využívají dvě i tři kytary, basa a další hudební nástroje.

„Texty mají ducha, poezii, mají i neotřelé rýmy jsou zpěvné a mnohdy rytmicky neobvyklé“⁷⁸

„Ryvolovky“ se rychle staly oblíbenými nejen pro svoji melodičnost, ale také pro nekomplikovanou formu, jakou bratři použili pro své sdělení posluchačům. Písňe se stávají realističtějšími, postavy hmatatelnějšími, takže řada posluchačů se „v nich“ může nalézt. Autoři s nadhledem využívají romantického pozadí textů ke zdůraznění hloubky příběhu, ale neopouštějí pevnou zem. Dalším důvodem oblíbenosti byli samotní autoři, kteří i přes svoji popularitu zůstali „normální“, nevyvyšovali se a dál jezdili na vandry.

A právě osobní zkušenost se stává základem řady jejich písní. Sychravá rána, touha po jaru, či voňavý vlhký vzduch v povětří byli startovními impulsy k novým textům. Mnohými trampy byly právě dokonale zhudebněné a slovně vyjádřené zážitky přijímány jako popis jejich vlastních pocitů, přání a vzpomínek.

Píseň Hejno vran z roku 1962 popisující odcházející léto je jednou z jejich prvních a také nejslavnějších. „...je léta popel vyprodán, podzim se hlásí chladem jarních rán“. Z dalšího textu vyznívá smutek po teplých letních nocích a bělavých hvězdách nad hlavou. Naopak brzký příchod jara je oslavován ve slavné písni Jarní kurýr:⁷⁹

---

⁷⁶ RYVOLA, Wabi. *Poselství*. Praha: Avalon, 2011. 310 stran.

⁷⁷ VONDRÁK, Jiří a Fedor SKOTAL, ref. 15, s. 28

⁷⁸ RYVOLA, Miki, ref. 44, s. 56

⁷⁹ RYVOLA, Wabi, ref. 76, s. 28

*„Dunění kopyt večer slýchávám,
údolím jarní kurýr jede k nám,
v peřejích řeka zvoní a jarem vítr voní,
veze nám jaro v brašně sedlový.“*

Sloky, které mají pro trempy hluboký vnitřní význam. Po zimní odmlce, kdy tábořit jezdili jen nemnozí, přichází jaro a sním nové toulky, nové tváře u táborových ohňů, nové písničky a nově navázaná přátelství. S romanticky pojatým popisem probouzející se přírody ze zimního spánku je spjata touha trempů znovu obléknout tulácký šat a na cestách potkat ty, které celou zimu neviděli. Touha po toulání je někdy silnější, než láska k jedné slečně. Hloubka této potřeby je velmi dobře popsána na konci této písně:

*„Zase jdou krajem vánky voňavý,
vobouvám svoje boty toulavý,
dobře ví moje milá, i kdyby víla byla,
tyhle toulavý boty ani kouzlem nezastaví.“*

Pevné kamarádké pouto spjaté s životem v tramské družině je často opěvovaným motem. v přírodě mnohdy závisí zdraví, nebo dokonce život na hloubce přátelství, ochotě spolupracovat, případně riskovat za druhého a není proto divu, že se tato „samozřejmá“ povinnost stala námětem dlouhé řady písní „kdo má srdce na dlani a neví co je váhání. Ten bez řeči ti podá ruku svou k pevnému stisku připravenou“.⁸⁰

Ne vždy tématem písní radost z pohybu na čerstvém vzduchu. v textech se často odráží i negativní dopad alkoholu, který byl častým důvodem odchodu z tramské komunity: „...zapad až tam, kam cestu zná jen rum, pivo a gin, snad kdyby vůli silnou měl, tak dobrej by byl a možná kdyby někdo dřív po něm jen ruku vztáh, tak dneska by byl přímovej.“⁸¹ Nebo „... a vím, že si nalejt dám i když příroda je chrám.“⁸²

---

⁸⁰ RYVOLA, Wabi, ref. 76, s. 31

⁸¹ RYVOLA, Wabi, ref. 76, s. 176

⁸² RYVOLA, Wabi, ref. 76, s. 248

Přechod z jednoho místa působení na druhé nemusí však vždy končit špatně, budoucnost je otevřená a pozitivní myšlenky proklamované např. v písni Tak už mi má holka mává, „život jde dál to se stává, já to vím“⁸³ mají i pozitivně psychologický rozměr.

Že každé toulání má svůj konec a všichni musíme změnit směr své životní pouti zaznívá např. v písni Sejmi plachty kapitáne (rok 1964) a píseň Samota vypovídá o nesnadném sociálním začlenění dlouhodobě odloučeného člověka: „a tak vždy zůstaneš sám, nikdo nepoví, jak máš žít, abys byl milován“.⁸⁴ Jak těžké je dostat se z veřejností vytvořené sociální škatulky je námětem písně Rezavý šporny z roku 1969: „Sundej šporny, jsou stejně rezavý, nejezdi dál, kams oči dal, toho cejchu tě stejně nezbaví z cejchu se punc už dávno stal“.⁸⁵

Řady veselých i smutných písniček bratří Ryvolů, jejichž námětem se převážně stal život sám, zakotvilo navěky v tramských zpěvnících. Schopností vcítit se do myšlení a cítění trampů a slovy vyjádřit radost ze společně konané činnosti se „Ryvolovky“ zařadily mezi nesmrtelné tramské písně.

---

⁸³ RYVOLA, Wabi, ref. 76, s. 63

⁸⁴ RYVOLA, Wabi, ref. 76, s. 48

⁸⁵ RYVOLA, Wabi, ref. 76, s. 132

3 PEDAGOGICKÉ VLIVY TRAMPINGU NA MLÁDEŽ

3.1 Sociální aspekty výchovy v trampingu

Jestliže před první světovou válkou byl trampingu motivován únikem před chudobou městského způsobu života a nepříliš rozšířenou formou trávení volného času, stal se po válce skutečně masovým fenoménem. Z města vedla trampa touha po dobrodružství a množství nahromaděné energie, pro kterou našli konečně uplatnění. „Na rozdíl od vesnických dětí, které musely pást husy, krávy a obstarat ledacos jiného, kluci z města mnoho povinností neměli.“⁸⁶ a trampingu nabídl to, co jiné organizace nemohly – svobodu, volnost, divočinu i klid.

Tento způsob vnímání sociální reality není jednotlivcům vnucován. Je přirozenou touhou člověka někam patřit, mít své místo. Snažíme se najít takovou společnost, kde nás budou brát takové, jací jsme, bez ohledu na náš sociální status. Trampové sociální rozdíly nevnímají. Jejich hierarchie hodnot je odlišná od té, která nás provází naším civilizovaným životem. Stejně oblečení, stejné podmínky, vše vyjadřuje sociální rovnost, která je také častým námětem jejich písní:

*„Být rovný s rovnými, muž jako žena,
dávat všem věcem ta pravá jména.“⁸⁷*

Rovnocenné podmínky jsou vynucovány nepsanými zákony. Ale nedá se s čistým svědomím napsat, že ve všech životních situacích trampů se rovnost projevuje. Trampové jsou jen lidé. Proklamované zrovnoprávnění v oblasti pohlavní, sociální, pracovní, věkové, aj. však skutečně funguje. Po generace platná pravidla chování, konání a vystupování jsou udržovány praxí v platnosti.

Bez známek hlubšího zamyšlení se trampská pospolitost k sobě chová tak, jak určuje její prosociální smýšlení nějakou vnější povinnou normou, ale je přijímán jako samozřejmost. Definujeme-li prosociální chování jako: „chování jednotlivce, nebo skupiny, které je v souladu s normami dané společnosti“⁸⁸, poté trampové tyto podmínky splňují.

---

⁸⁶ JABOUD a Zdeněk BAUER, ref. 35, s. 50

⁸⁷ VONDRÁK, Jiří a Fedor SKOTAL, ref. 15, s. 189

⁸⁸ OBERUČ, Jaroslav a Ivan GOSIOROVSKÝ, ref. 36, s. 62

Tramp považuje za normální pomoci druhému v nouzi, neboť sám nikdy neví, kdy ji bude sám potřebovat. Má radost z radosti druhého. Ať jde o radost z dárku, nebo z dosažení vytýčeného cíle. Rozdělí se i o poslední krajíc chleba, vyvine potřebné úsilí ve prospěch potřebného, má pochopení pro potřeby, starosti i radosti kamarádů a společně s nimi je prožívá.

Výsledkem prosociální výchovy je pocit vnitřního uspokojení, radost z radosti druhého, vědomí další získané zkušenosti použitelné při pomoci komukoli, kdekoli a kdykoli.

Ať jede „ven“ kluk školou povinný, nebo šedovousý kmet, budou se na ně vztahovat stejné nepsané zákony, nebude se rozlišovat, kdo je ve městě učitel a kdo žák. Tam „venku“, si budou rovni. Tramping pomáhá jedincům i celým skupinám při „hledání identity a vnitřního zakotvení“.⁸⁹ Stydlivější jedinci, osoby s nedostatečnou flexibilitou, pomalejším způsobem vyjadřování emocionality, ti všichni zde naleznou své místo. Nikdo se jim nebude smát, že neumějí hrát na kytaru, zpívat, nebo vrhat lasem. Výsledky komplexní výchovy zde nejsou měřeny časem ani tabulkami, ale uspokojením z vlastního pokroku. Tento „osobně-orientační rozvoj“⁹⁰ se věnuje těm osobnostním rysům a schopnostem, které jsou důležité pro každodenní činnost, tedy jejich uplatňování v praxi.

Výchova v trampingu je proces socializace, tedy „postupné začleňování se do života dané společnosti“⁹¹, navazování nových vztahů, učení se nových rolí, osvojování si vědomostí a schopností. Můžeme zde hovořit o výchovných cílech „adaptačních“⁹² (přizpůsobení se aktuálnímu stavu) a anticipačních (zaměření výchovného působení na budoucnost jedince a skupiny).

Na první vandr jela většina pod dohledem staršího kamaráda, často rodinného příslušníka a tito byli jejich učitelé, hodnotitelé i kritiky zároveň. v malé partě kamarádů získali velmi rychle řadu dovedností, neboť od verbálního vysvětlení se přešlo k pozorování a okamžitě následovala praxe, zakončená hodnocením.

Jako příklad uvádím balení „uzdy“ (usárna, podnik, torna - slangové výrazy pro U.S.tornu, neboli batoh americké armády, oblíbený batoh trampů. Její stříh umožňuje řadu způsobů

---

⁸⁹ KRAUS, Blahoslav, ref. 39, s. 50

⁹⁰ KRAUS, Blahoslav, ref. 39, s. 51

⁹¹ KRAUS, Blahoslav, ref. 39, s. 59

⁹² JANIŠ, Kamil. *Úvod do problematiky volného času*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2009. 58 stran. ISBN 978-80-7248-530-7.

balení a následné stažení vnějšími pásky dává torně výsledný tvar). Velmi přitom záleží na pečlivém srolování spacího pytle a ostatních uskladňovaných věcí. Balení U.S. torny bylo, nebo dodnes je pro mnohé trampy rituálem, kterého se nechtějí vzdát. „Pracnou, ale nezbytnou součástí jejich záliby, tak vzdálené od běžné představy o využití volného času.“⁹³ a každý nováček z tohoto rituálu skládal každodenní zkoušku před komisí - zraky svých kamarádů. Nejdříve je nováčkovi vše vysvětleno, poté sleduje ostatní a následně to zkusí sám. Pokud výsledek nebyl komisí uznán, je celý proces opakován, až jedinec dosáhne požadovaného výsledku a komise musela být nekompromisní, neboť stín špatně sbalené usárny by padl na celou skupinu. Proto si všichni vzájemně radí, pomáhají a vyhodnocují. Jeden za všechny, všichni za jednoho.

Uplatňování prosociálních pravidel výchovy je prováděno: „ve prospěch jiné osoby či skupiny, vykonavatel ji nemá jako povinnost vyplývající z jeho role, jeho jednání je nezištné a nebylo požadováno“.⁹⁴

Přestože „osadu“ (tedy skupinu trampů) vede šerif, vedoucí volený na základě svých schopností, rozhodující vliv na konání party mají její členové. Uplatnění „participativního přístupu“⁹⁵ umožňuje každému jedinci v osadě projevit svůj názor, převzít odpovědnost za svoje činy, podílet se na plánování činností, naučit se sebedůvěře, sebekázní, sebeprosazení. i ten nejmladší člen osady má stejná práva, jako její nejstarší člen. Samozřejmě se ctí zkušenost a moudrost starších, ale mladší nejsou při rozhodování odstrčeni dozadu. Zde se učí každý od každého. Pravidla rodinné výchovy zde neplatí. Ať jde o chování, vystupování i dodržování rituálů, každý je posuzován podle svých vlastních skutků.

„Při rozhodování se používá konsenzus – dohoda mezi členy skupiny“.⁹⁶ Takto popsal Bocman, (PhDr. Kamil Podroužek Ph.D., dlouhodobý oddílový vedoucí a nadšený tramp) při našem rozhovoru stěžejní část rozhodovacího procesu mezi členy tramské skupiny. Stejně jako v trampingu i u jeho oddílu je normální, že si jsou všichni rovni. Z osobní zkušenosti z Bocmanova dětského turistického oddílu vím, jak ohromné úspěchy slaví s animací. On jako vedoucí je všude, ale zdá se, že o všem si rozhodují děti sami.

---

⁹³ RYVOLA, Miki a Fredy SCHUBERT. *Stopou toulavou*. Praha: Avalon, 2009. 131 stran. MDT 821.162.3-3.

⁹⁴ KRAUS, Blahoslav, ref. 39, s. 51

⁹⁵ PÁVKOVÁ, J. HÁJEK, B., HOFBAUER, B., HRDLIČKOVÁ, V., PAVLÍKOVÁ, A. *Pedagogika volného času*, Praha: Portál, 2001. 229 stran. ISBN 80-7178-569-5.

⁹⁶ Příloha č. 1

Z víkendového pobytu v přírodě se děti vrací šťastné a spokojené. Podle Bocmana je tramp-ping sám forma výchovy, forma poznání a „poznání je výchova“ – J. A. Komenský.

K výchově je využito „různých sestav metod mravní výchovy“⁹⁷: metody přímého působení (vysvětlování, hodnocení), nepřímého působení (prací, sportem, sebevýchovou), působením na různé stránky osobnosti (emotivní - cit, aktivní – chování, kognitivní – rozum), prostředky působení (slovní, názorné – příkladem, činné – zkušenost z vlastní aktivity). „Stálé příklady napomáhají rychlosti, jasná pravidla příjemnosti a nepřetržitý cvik upevně-ní.“ - J. A. Komenský.

Důležitým sociálním aspektem výchovy v trampingu je dodržování rituálů a nepsaných zákonů. Rituály přecházejí z jedné trampské generace na druhou. Jejich pomocí udržují trampové tradice svých předchůdců. „Tradice představují určitý obsah lidské činnosti, pře-sahující díky svému významu z minulosti do přítomnosti.“⁹⁸ Ať se jedná o podání ruky, nebo verbální pozdrav, na jeho provedení se projeví důležitost, jakou jednotlivec tomuto činu přikládá a sám je následně podle toho zařazen. Podání ruky typu „leklá ryba“, zanechá asi tak dobrý pocit v trampovi, „...jako když místo přátelského „Ahoj“ zazní „Nazdar!“⁹⁹ Rituály vycházejí z předávaných zkušeností, vědomostí, obřadů a přátelství k druhým, k přírodě a také k sobě.

Výchovný efekt trampských rituálů spočívá v jejich nadčasovosti. Rituály mají informativ-ní funkci (předávají poznatky a vědomosti), sociální funkci (smývají civilizační rozdíly, stmelují kolektiv), estetickou funkci (trampská tvorba evokuje estetické zážitky), pedago-gickou funkci (vychovávají trampský dorost), humanizační funkci (upevňují altruismus), zábavnou a sportovní funkci (pořádáním trampských her a soutěží), udržují hodnotový žebříček.

„Trampský nářudek, jehož nejvyšším zákonem je volnost, si dobrovolně vytvořil řadu nepsaných pravidel, který každý o svou čest dbalý tramp dobrovolně dodržuje.“¹⁰⁰

Nechci psát o nepsaných pravidlech (proto jsou přeci nepsaná), ale chci zdůraznit jejich morální sílu a vliv na vývoj jednotlivce. Jejich dodržováním se jedinec takřka automaticky

---

⁹⁷ PÁVKOVÁ, J. HÁJEK, B., HOFBAUER, B., HRDLIČKOVÁ, V., PAVLÍKOVÁ, A., ref. 94, s. 78

⁹⁸ OBERUČ, Jaroslav a Ivan GOSIOROVSKÝ, ref. 36, s. 50

⁹⁹ RYVOLA, Miki a Fredy SCHUBERT. *Stopou toulavou*. Praha: Avalon, 2009. 131 stran. MDT 821.162.3-3.

¹⁰⁰ RYVOLA, Miki, ref. 44, s. 16

zařazuje do skupiny, pro kterou je dodržování těchto pravidel důležité. Když při zpívání Vlajky tramp smekne, vím, že je slušný. Pokud večer hodí do ohně obal od krabičky cigaret, je to ...“mastňák, paďour“ (trampský výraz pro „ne trempa“). Pokud osada naučí nováčka chovat se v lese podle nepsaných zákonů „divočiny“, pravděpodobně bude dodržovat i ty psané, „civilizované“. Na rozdíl od města je zde na vše čas. Každý problém se může rozebrat, prodiskutovat a najít nejlepší řešení. Opak rodiny, kdy „časová tíseň nastoluje požadavek řešit problémy věcně, rychle a bez trpělivosti“.¹⁰¹

Dalším sociálním aspektem trampské výchovy je sociální interakce. „Interakce se odehrává prostřednictvím komunikace“.¹⁰² V trampském prostředí ke komunikaci dochází jak formou přímou (rozhovor), nepřímou (vzkaz v cancáku, kronice), dyadické (dva kamarádi), nebo skupinové. Zvládnutím bezproblémové komunikace (užívání slangu, verbální a neverbální komunikace) se tramp plně začleňuje do skupiny. Naštěstí je vše velmi usnadněno neformálním způsobem chování, komunikaci nevyjímaje. Všeobecné ovládnutí slangových výrazů pomáhá vnitřní jednotě a je jedním ze symbolů trampingu.

Cílevědomá snaha o zařazení se do trampského kolektivu s sebou přináší také určité vyloučení z městské společnosti. Dosud praktikované, školou a rodinou preferované vzorce chování jsou dobrovolně pozměňovány za nové. Staré hodnoty ztrácejí na významu, nové chceme před svými kamarády dodržovat a zároveň po návratu domů obhájit. Asertivita, schopnost udržet a prosadit své nové názory a postoje v civilizaci, přináší další krok ve vývoji osobnosti.

„Míra akceptace v daném společenství uznávaných hodnot je ukazatelem míry identifikace jedince s danou komunitou“¹⁰³. Přijetím těchto nových hodnot, formálních projevů a společenských zásad, jejichž dodržování je nezbytné pro setrvání v této komunitě, je tvořen nový stupínek k sebezdokonalení sebe sama.

Mezi sociální aspekty výchovy v trampingu můžeme tedy zařadit schopnosti navazovat nové sociální kontakty, osvojit si nové normy, při zachování starých, přijmout kritiku a poučit se z ní, sounáležitost, schopnost vnímat důležitost sebe sama i sebe jako součásti celku, přijmout radu staršího bez pocitu ponížení, cítit se stejně dobrý jako kdokoli jiný.

---

¹⁰¹ Mulbachr, Pavel, ref. 6, s. 16

¹⁰² KRAUS, Blahoslav, ref. 39, s. 119

¹⁰³ CELÁ, Jarmila, ref. 43, s. 50 [Pešková in Pelikán, 1995]

Prosociální schopnost postarat se o slabší, dát přednost potřebnému před sebou, budou velmi ceněny i v občanském životě. Existencialistická pedagogika považuje za cíl výchovy „vyzbrojit člověka takovými vnitřními silami, aby byl schopen bez újmy na lidské důstojnosti odolávat ohrožujícímu působení změněného života“.¹⁰⁴

3.2 Ideály, romantika a skutečnost

Najít lepší svět, to byl a je jeden z cílů víkendových toulek kluků a holek. Najít malý kout světa, kde si budeme rovni, kde nám nebude nikdo poroučet, kde mohu žít podle svých představ. Odejít z města, zahodit okovy povinností a toulat se nekonečnými dálavami s namodralým, vzdáleným, nízkým pohořím, topícím se v mlžném oparu vycházejícího slunce. Najít místo co nejlépe vystihující představy našich romantických duší. Místo klidu, míru, přátelství, radosti a bezstarostného života.

Mnoho lidí takové místo hledalo a mnozí stále hledají. Může být velmi vzdálené naší zemi. Ztracené v jihoamerických pralesích, či na vyprahlých pampách, ukryté na vysokých štítech And, nebo v ještě vzdálenějších vznešených Himalájích. Mnoho dobrodruhů takové země hledalo. Zemi zlata – Eldorádo, zemi míru - Šangri-la, Sedm zlatých měst Ciboly. Za svým snem prošli mnohé kraje, prožili mnohá dobrodružství a nám zanechali svůj odkaz. Místo, které hledáme, nemusí být někde v dáli, ale naopak, jak zpívá Waldemar Matuška: „...docela blízko, v našich srdcích a hledat ho, je naše přirozená povinnost“.¹⁰⁵

Ideální svět je abstraktní pojem, o jehož definici se vedou nekonečné diskuze u táborových ohňů. Je spojen se světem fyzickým i fantazijním. Skrývá se za ním touha adolescentů po změně životního stylu, emocionálním a kulturním klimatu nukleární rodiny, sociálních podmínek vrstevnických skupin.

Většině mladých není umožněno cestovat do takové míry, aby to upokojilo jejich touhu po poznání. Musí si tedy hledat náhradní způsob trávení volného času. Rodina nukleární, rozšířená ani orientační¹⁰⁶ v adolescenci neposkytuje dostatečné emocionální opory pro citový

---

¹⁰⁴ KANTOROVÁ Jana a kol. *Vybrané kapitoly z obecné pedagogiky I*. Olomouc: Hanex, 2008. 246 stran. ISBN 978-80-7409-024-0.

¹⁰⁵ KUČERA, Mario. *Sbírka písní od táborových ohňů č.1*. Boskovice: Nakladatelství Formát, 1992. 303 stran. ISBN 80-901260-0-6.

¹⁰⁶ KRAUS, Blahoslav, ref. 39, s. 80

rozvoj a vrstevnická skupina v místě bydliště často sleduje jiné cíle, než jedinec. To jsou jen některé důvody, proč mladí opouštějí město.

Skalnaté strže a křovinami porostlá úbočí Prokopského údolí lákala již „divoké skauty“, povodí Sázavy, Vltavy či Berounky se staly rájem „kovbojů“, zapomenutá údolí Českého ráje „kanadánů“ a desítky údolí českých a moravských říček se zaplnily skupinami dobrodružství chtivých chlapců a dívek, kteří ve svých představách dávali starým místům nová jména. Vltava se stala „Velkou“ řekou, Sázava „Zlatou“, Berounka „Starou“ a jiná místa přijala jména odpovídající vysněným krajinám. Byla to jejich „Tabula rasa“ – nepopsaná deska. Místa, kde před nimi nebylo nic, jen divočina a kde si mohou vybudovat svůj ideální svět od základů.

Specifika přírodního prostředí (odloučenost od lidských obydlí, absence výchovných pracovníků, rodiny, povinnosti se omezovat) je důležitým prostředkem k dosažení pozitivních výchovných hodnot. „Prostředí má manipulační účinek“¹⁰⁷, samo dokáže ovlivňovat jednání lidí. Zatímco plánované výchovné působení je organizované, záměrné, umělé, samo prostředí je spontánní a přirozené. Spojíme-li touhu mladých lidí po svobodě fyzické i duševní, nemůžeme nalézt lepší útočiště pro jejich sny, ideály a romantické představy.

V lesích je člověk schopen vnímat svět kolem sebe jinýma očima, než je zvyklý z města. Naslouchá zvukům lesa, které spolu s fantazijními představami navozují atmosféru klidu a souznění s přírodou a hloubku tohoto prožitku pocítuje každý jinak. Romanticky zpracované vjemy se často stávají námětem básní, písní a trampských povídek, v některých případech dokonce základem literární tvorby, jako profesionální činnosti (jako produkt estetické výchovy prostředím). Někdo vidí ve tvarech skal nadpřirozené tvory, jiný ve vrzání stromů slyší duchy, další v tmavých mracích spatřuje draky.

Příroda nám dává najevo svoji přítomnost. Uvědomujeme si ji však jinak, než v městském parku. Tady ptáci neřvou, ale švitoří, vítr nefouká, ale šumí, stromy nevržou, ale hovoří, potok neublá, ale šeptá. Tady není člověk pánem přírody, tady je jen její součástí a je si toho vědom. Je zapotřebí si uvědomit, že „neovládáme přírodu jako dobyvatelé, ale jsme její krví, tělem a jsme s ní spjati kořeny“.¹⁰⁸ Přírodu lidé nemají ovládat proto, že jsou ne-

---

¹⁰⁷ KRAUS, Blahoslav, ref. 39, s. 77

¹⁰⁸ OBERUČ, Jaroslav a Ivan GOSIOROVSKÝ, ref. 36, s. 54

silnějšími tvory na Zemi, ale protože známe její zákony a dokážeme jich ve svůj prospěch využívat. To je podstatou enviromentální výchovy.

V nočním tichu u pomalu dohasínajícího ohně si uvědomujeme přítomnost něčeho mnohem většího, než jsme my sami. Je zde přítomno něco, co nás daleko přesahuje a jen v takovýchto chvílích vnímáme jeho přítomnost. Těžko „To“ nazývat bohem, každý přírodní národ měl pro „To“ vlastní název – Manitou, Šiva, Matka země. Ale v jednom si byla všechna „Ta“ rovna – byla součástí každického živého tvora, byla v každém stromě, skále, mechu, řece, tůňce, mezi mraky a samozřejmě v lidech. Byla to stvoření života a smrti, udržovala koloběh života, řád světa. Jen lidé ve své nadutosti si myslí, že jsou pány všeho tvorstva a jen nemnohým je povoleno spatřit v dospělosti tvory, které malé děti vídají běžně a dospělí jim o nich říkají, že jsou jen v pohádkách. Nejsou, jsou všude kolem nás, jen je již v dospělosti nevidíme. Tato „vysoce individuální záležitost, přes kterou člověk vnímá svět, myslí a cítí“¹⁰⁹ je předmětem náboženské výchovy.

Možná je vyšších tvorů více, možná je jen jeden a užívá různá jména, ale většina trampů ví, jak se k němu chovat.“ Jsem tramp a dobře vím, kterou hodinu je třeba ztišit hlas, když nastává obřad soumraku. Mám deku, tak slabou, abych přes ni slyšel oddychování spící země.“¹¹⁰

Schopnost vnímat nadpřirozené jevy je v trampingu dána těsnějším soužitím člověka a jeho staronového lokálního prostředí. v tomto „... ohraničeném teritoriu, kde skupina uznává stejné tradice, symboly a hodnoty“¹¹¹ je člověk vnímán jako pouhá součást vesmíru. Voda, stromy, tráva, hvězdy, vše je součástí romantického pojetí světa očima trampů.

Ale představa o nezkaženém a ideálním trávení volného času v lesích se nezakládá vždy na pravdě. První trampové pocházející z podnětově chudého prostředí jsou minulostí. v současnosti bychom mohli tento případ nalézt možná u nefunkční rodiny. Problém dneška je prostředí tak přesycené podněty, že ani trampové nevědí čím se „bavit“ dřív. Běžnou součástí výbavy jsou elektronické mapy, GPS, mobilní telefony a řada dalších nedůležitých přístrojů, které nás okrádají o čas, který jsme dříve věnovali sociálním kontaktům a upevňování přátelství, tolik proklamovaného prvními trampy.

---

¹⁰⁹ OBERUČ, Jaroslav a Ivan GOSIOROVSKÝ, ref. 36, s. 52

¹¹⁰ RYVOLA, Miki, ref. 44, s. 81

¹¹¹ KRAUS, Blahoslav, ref. 39, s. 95 (Pilch, Lepalczyk, 1995)

Ale ani „trampská rodina“ není spolehlivou zárukou předávání trampských tradic. Výchova dětí v trampské komunitě sice skýtá nepřebornou řadu pozitivně motivujících faktorů výchovy, ale také může být pro dítě příliš „jednostranná a málo pestrá“¹¹². Nepřítomnost dalších dětí ve skupině, málo zajímavých her, vliv vyprávění zážitků „městských“ dětí a jiné faktory vedou k odluce od tohoto způsobu trávení volného času. Některé děti na dětství strávené trampingem vzpomínají kladně po celý život, jiné v dospělosti na tramp nejezdí, např. protože si v dětství užili toulání dost. Ale ať byly při jejich výchově použity „metody mravní výchovy pasivní (názorná ukázka), nebo výchovné metody aktivní (cvičení, praktická zkouška)“¹¹³ vždy si do života odnesly cenné zkušenosti a morální pravidla.

Na tramp, bohužel, nejezdí jen plnokrevní romantici, ale také spousta naprosto obyčejných kluků a holek, se všemi svými dobrými i špatnými vlastnostmi. Cílem jejich cest do přírody je užít si svobody mimo dosah rodičů. Vzrušení z takového dobrodružství začíná již na nádraží, kde je výstřední chování těchto jedinců spojováno s ostatními trampy (díky stejným atributům – oblečení, boty, batoh) a vznikne nelichotivý předsudek.

Kromě zvýšené hladiny hluku je zde ještě jeden nešvar provázející trampy od úsvitu trampského hnutí, a to je alkohol. Láhev patřila k táboráku stejně neodmyslitelně jako návštěva restaurace a pivo. Pokud ovšem návštěva „osvěžovny“ byla jen součástí vandru, vše bylo v pořádku. „Když se ale restaurace změnila ve sportovní areál, kde se jedinci snažili překonat počtem piv alespoň rekord osady“,¹¹⁴ vznikal velmi nelichotivý obraz v očích domorodců o skutečném důvodu trampingu.

Podle osnov trampské pedagogiky by měla vzniknout generace mladých, silných, sociálně připravených a emocionálně vyzrálých jedinců. O jejich estetickém a mravním kodexu se můžeme dočíst v jejich cancácích a kronikách. Touha po romantice a lásce je předmětem jejich písní. Ale tento ideál se netýká všech trampských osad, „vždyť jsou složeny z lidí.“¹¹⁵

---

¹¹² KRAUS, Blahoslav, ref. 39, s. 69

¹¹³ STŘELEČEK, Stanislav, et al. *Kapitoly z teorie a metodiky výchovy I*. Brno: Paido, 1998. 189 stran. ISBN 80-85931-61-3.

¹¹⁴ SMEJKAL, Jindřich, ref. 21, s. 41

¹¹⁵ SMEJKAL, Jindřich, ref. 21, s. 36

3.3 Trampské reálie

Trampské reálie se skládají z jednotlivých částí obrazu trampského života. Reálie zahrnují vše, od pohledu zahraničních návštěvníků na trampské hnutí jako něco jedinečného, a přesto pro naši společnost natolik samozřejmého, přes uvedení trampského hnutí do politického a historického kontextu, architekturu, jídelníček, oblékání, chování, umění (viz. Kapitola 1.1).

Zahraniční návštěvník naší vlasti může být nemile zaskočen množstvím vojensky oblečených mužů, žen i dětí na vlakových i autobusových nádražích (přestože tento jev v současnosti rychle mizí). V člověku neznalém našeho prostředí tato skutečnost může vyvolávat dojmy militantnosti našeho lidu. Opak je však pravdou. My, zeleně oblečení, odcházíme na víkend do lesů hledat „lásku, klid a bezpečí“.¹¹⁶

Přesto se objevily fantastické zprávy o vojenském výcviku prováděném v lesích. V sovětském tisku byl v 80. letech otištěn článek popisující život 30 000 československých občanů žijících mimo zákon, vychovávající svoje děti podle vlastních představ a naprosto mimo ideje socialismu (tento článek se mi již nepodařilo doložit). Na veřejnost také pronikla zpráva, že na hradě Helfenburku jsou ukryty zbraně a na signál z radia má odtud být vedena revoluce (viz. Kapitola 4.). Trampové byli „prý“ také tolerováni socialistickým režimem proto, že by v případě války vykonávali funkce průzkumníků, pro jejich schopnosti přežít v lesích.

Přes tyto i jiné „zaručené“ zprávy najdete pod ochranným baldachýnem stromoví lid mírumilovný, laskavý a přátelský. To samo prostředí je nutí k vzájemné pomoci. Vojenské oblečení nevyjadřuje militantní povahu trampů, ale touhu splynout s přírodním prostředím. To se na celý víkend stane jejich „bezprostředním životním prostorem“¹¹⁷, mikroprostředím.

V historii naší země najdeme řadu smutných příběhů, kdy museli obyvatelé prchat do lesů před lidskou zlobou. Ať to bylo za vpádu nepřátelského vojska, nebo za přítomnosti vojska sice hovořícího stejným jazykem, ale vyznávajícího jiné náboženství. Člověk si vždy našel záminku k uzurpátorství. Trampové utíkali jak před chudobou fyzickou (v době ekonomické

---

¹¹⁶ KRATOCHVÍL, Jan. *Trampujeme s kytarou*. Praha: Agentura KRIGL, Praha. 67 stran. ISBN 978-80-86912-29-5.

¹¹⁷ KRAUS, Blahoslav, ref. 39, s. 68

krize trávil řada trampů na osadě většinu roku, protože to bylo levnější, než život ve městě), ale hlavně před chudobou duševní a zde, ve stínu stromů mohli budovat svůj imaginární vysněný svět. Zde mohou uspokojovat své potřeby „spjaté s činností, nebo výchovou ve volném čase“¹¹⁸.

Přestože přirozené prostředí samo poskytuje mnoho výchovných aspektů, je nutné se proti němu zároveň chránit. Tytam jsou však dny prvních pionýrů spících na zemi přikrytých kabátem, přešla i doba stanových táborů, období rozlehlých srubových osad také nenávratně odvál čas. Z tramských osad jsou mnohdy chatové osady pro víkendový odpočinek. Ale výbava tramských srubů poskytuje představu o jejich estetickém cítění. Je výsledkem estetické výchovy „...zaměřené na vnímání a chápání krásy v umění, přírodě, vytváření vědomostí a schopností pro estetickou tvořivost člověka“¹¹⁹. V jejich konstrukci se odráží um jejich stavitelů, fyzické i finanční možnosti. I tramská architektura podléhá módě a času.

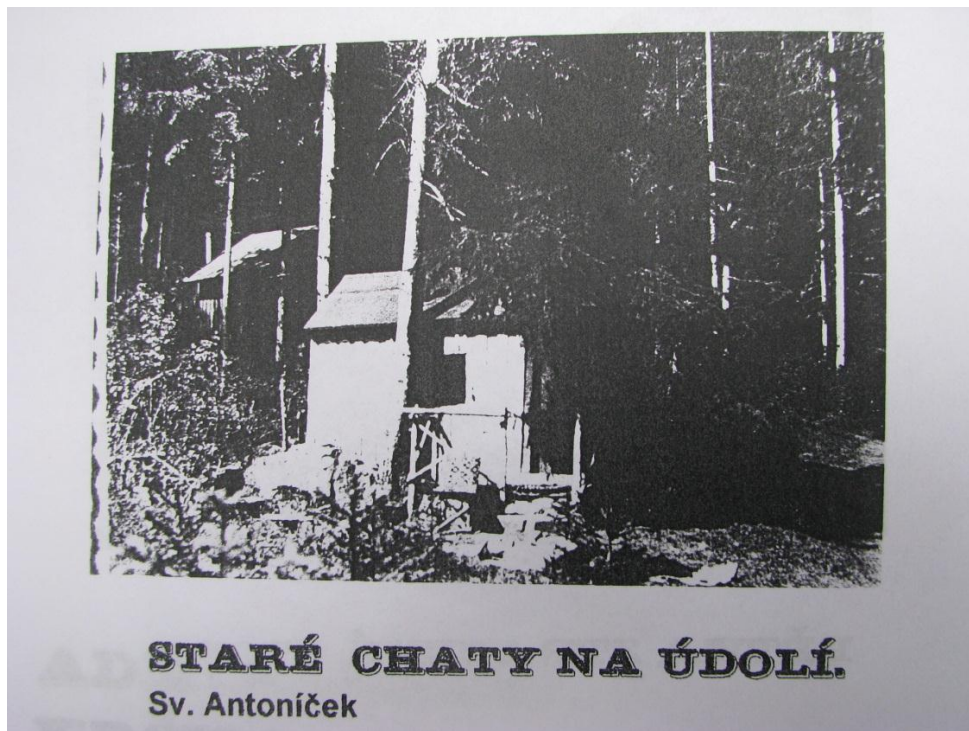
„První sruby o velikosti 2x3 metry, na jejichž stavební povolení stačila stovka, nebo dobré komunikační dovednosti, a vybavené jen tím nejnútnejším nebyly ani zdaleka podobné těm, které dnes stojí na jejich místech“.¹²⁰ Již stavba samotná spojovala kolektiv a utvářela v něm pocit sounáležitosti.

---

¹¹⁸ KAVANOVÁ, Alice a Štefan CHUDÝ. *Výchova a volný čas*, vybrané kapitoly z pedagogiky volného času. Zlín: UTB – Academia centrum, 2005. 156 stran. ISBN 80-7318-266-1.

¹¹⁹ OBERUČ, Jaroslav a Ivan GOSIOROVSKÝ, ref. 36, s. 57

¹²⁰ SMEJKAL, Jindřich, ref. 21, s. 64

Obr. 2 Srub U svatého Antoníčka 1933

Obr. 3 Srub U svatého Antoníčka 2012

Jiné architektonické činy trampů by si zasloužily ještě větší pozornost a tím jsou opravy hradů a jiných historických památek a ať již to byl výše zmíněný Helfenburg (viz. Kapitola 4), Krakovec na Rakovnicku, Týřov na Berounsku, Opárno u Litoměřic nebo Krašov na Plzeňsku, všude spojily trampské ruce potřebu bezpečného zázemí se záchranou historické

památky. Přestože to trampové sami tak nepociťovali, prováděli praktický výcvik pracovní výchovy. Práce se v těchto případech stala součástí výchovného procesu orientovaného nejen na „formování příslušného vztahu k práci, ale na soustavné osvojování si vědomostí, návyků a schopností, které umožní vykonávat tvořivou práci v povolání“.¹²¹

Obr. 4 Zřícenina hradu Krakovec

Obr. 5 Zřícenina hradu Krašov

---

¹²¹ OBERUČ, Jaroslav a Ivan GOSIOROVSKÝ, ref. 36, s. 46

Obr. 6 Zřícenina hradu Opárno

Ale nejčastějším přístřeším při toulkách je však bezesporu celta. Ať plátěná, či z igelitu, zajistí poklidné přenocování pro jedince, či celou skupinu. Dá se dobře složit, mnoho neváží. Tento způsob nocování je opěvován v řadě písní – „ve stínu lesa igelit, to kdyby přišel k ránu déšť“.

Trampské kulinářské umění je ovlivněno jeho podmínkami. Otevřený oheň, jako jediný způsob ohřevu potravy (benzinové a plynové vařiče nespádají do sledované kategorie) v přírodě podmiňuje způsob jeho přípravy. S tím souvisí volba vhodného kuchyňského náčiní, tábořiště, dřeva, pitné vody, atd. a je-li na přípravu dost času, je možno si tuto činnost opravdu vychutnat. Ne nadarmo vznikly také trampské kuchačky.

Trampské oblečení vyjadřuje nejen výše popisované soužití s lokálním prostředím, ale také jeho praktické využití při tomto způsobu trávení volného času. Kdysi bývalo vnějším znakem odlišnosti této sociální skupiny od zbytku společnosti. Dnes se však vojenské oblečení nosí jako běžný občanský oděv, proto se již nepozná, zda sledovaní opilí výtržníci jsou trampové, nebo příslušníci „běžné populace“. Také se již oblečení nešije doma, je ho možno zakoupit v každém obchodě s armádním výprodejem a to je také jedna z věcí, o kterou

soudobí trampové přišli. Domácí výroba trampských oděvů mimo jiné „zahrnovala přípravu na svět práce, postupnou profesní orientaci“¹²² stejně jako „formování osobnosti ke kooperaci a sociální interakci“.¹²³

Chování trampů je podrobováno neustálé kritice. Na základě výstřelků několika kovbojičků jsou posuzováni všichni „...a když tihle frajeři přepadli nic netušící skupinu jiných trampů, svázali je u stromu a okradli je o vše, co se jim líbilo, bylo mi jasné, že s touhle bandou už na žádný čundr jet nechci“.¹²⁴ Mállokdo z kritiků se však namáhal proniknout do podstaty tohoto hnutí a ukázat světu také jeho dobré stránky. Sebereflexe takových kritiků by měla vést nejdříve k „zamyšlení sám nad sebou, ohlédnout se zpět za vlastními činy a rekapitulovat část vlastního života“.¹²⁵

Trampské umění je tak široce pojatou oblastí, že k jeho popisu v jediné podkapitole není dosti prostoru. Zejména, když si uvědomíme emocionální podstatu a výchovný efekt všech druhů trampského folkloru. O trampské písničky byla napsána řada prací. Ve své době byla fenoménem. Autorům byl vyplácen honorář a za výtěžky z trampských oslav placeni chudí.

Nejznámějším trampským hudebním nástrojem byla kytara, patřící dosud k jednomu ze symbolů trampingu - „je věrná, nenáročná, stejně dobře naladěná ráno, v poledne i večer, nevyčítá a nežárí, když se ohlídněš za jinou, stane – li se, že někdy trochu přebereš, nemračí se ani nehubuje“.¹²⁶ Takto popisuje svůj vztah k sladkému dřevu Eduard Ingriš, cestovatel, hudebník, dirigent a autor jedné z nejznámějších trampských písní – Niagáry. Písnička vyjadřovala reálné pocity i fantazijní touhy.

Odrážela se v ní radost ze života i smutek z odcházejícího mládí. v jejích slokách zní touha po návratu jara v době, kdy zem je příliš studená na spaní a trampové potřebují saturovat svoji potřebu sociálních kontaktů se souvěrci: „...Jarní kurýr jede k nám, veze nám jaro v brašně sedlový“¹²⁶, nebo: „...kdy oživne kemp a jaro přijde k nám“¹²⁷, kdy i pocíťované vyloučení ze společnosti ztrácí svůj osten, když na to nejste sami:

---

¹²² PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ Eliška a Jiří MAREŠ, ref. 4, s. 278

¹²³ OBERUČ, Jaroslav a Ivan GOSIOROVSKÝ, ref. 36, s. 49

¹²⁴ JABOUD a Zdeněk BAUER, ref. 35, s. 88

¹²⁵ PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ Eliška a Jiří MAREŠ, ref. 4, s. 209

¹²⁶ KRATOCHVÍL, Jan, ref. 115, s. 49

¹²⁷ KROFT, O. *Tulácký zpěvník*. Plzeň: Sdružení SORGEND a PUBLIC, 1992. 32 stran.

„zabalíme všechny, co si dávaj rande za branou,

V ráji není místa, možná v pekle se nás zastanou“.¹²⁸

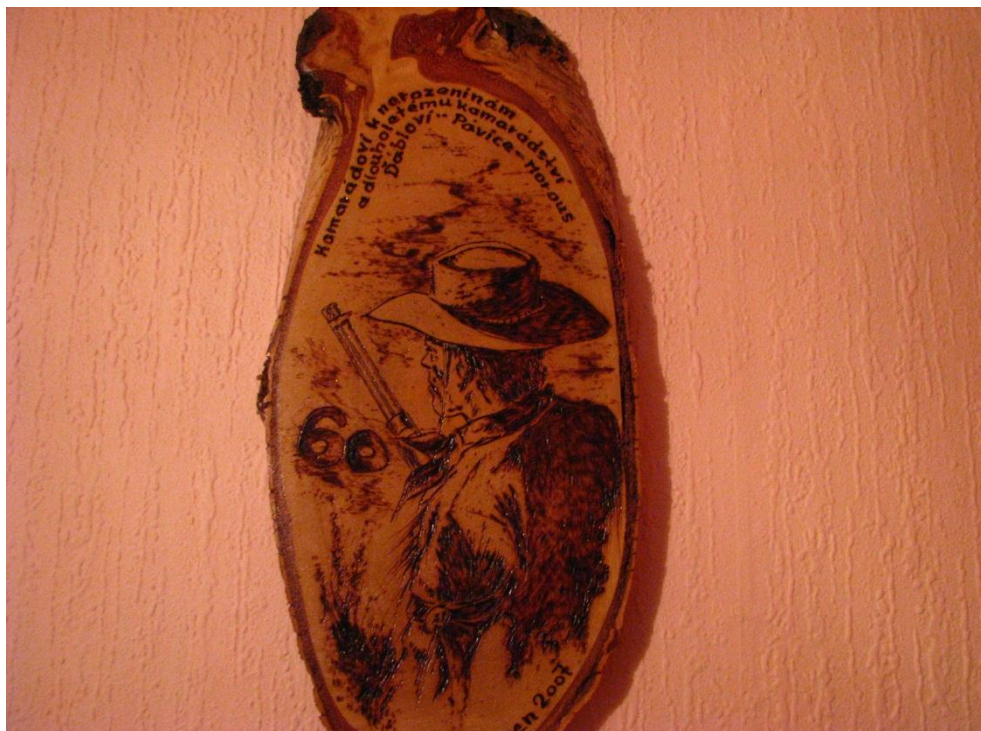
Tramprská malba se neomezuje jen na malé obrázky v cancácích (obr. 7), či kronikách. Její autoři prosazují své umění na plackách (obr. 8), darovaných jako symbol přátelství při významných setkáních, na stránkách knih i velkých plátnech. Zřejmě nejznámějším trampským malířem zůstane Zdeněk Burian (1905 – 1981), jehož kresby provázejí již celé generace čtenářů do časů blízkých i vzdálených.

Obr. 7 Cancák

---

¹²⁸ KROFT, O., ref. 128, s. 28

Obr. 8 Placka

Literatura zahrnuje nejen knihy dnes již legendárních autorů o historii trampingu – Boba Hurikána a Gézu Včeličku, ale zejména autory popisující radosti i strasti života v přírodě. Velmi jsou ceněny emotivně psané knihy bratrů Ryvolů, jejichž osobité postřehy z vandrů barvitě dokreslují jejich lásku k volnosti. Již seznam literatury použité k této práci sám o sobě dokresluje množství autorů zabývajících se tramskou tematikou. Povídky, básně i texty písniček se objevují také na stránkách méně známých časopisů. Od slavné meziválečné éry trampských časopisů (Tramp, Naše osady) jmenujme za ty současné alespoň Roverskou sosnu, Oslavské boudy a Vitamín KŘ (Obr. 9).

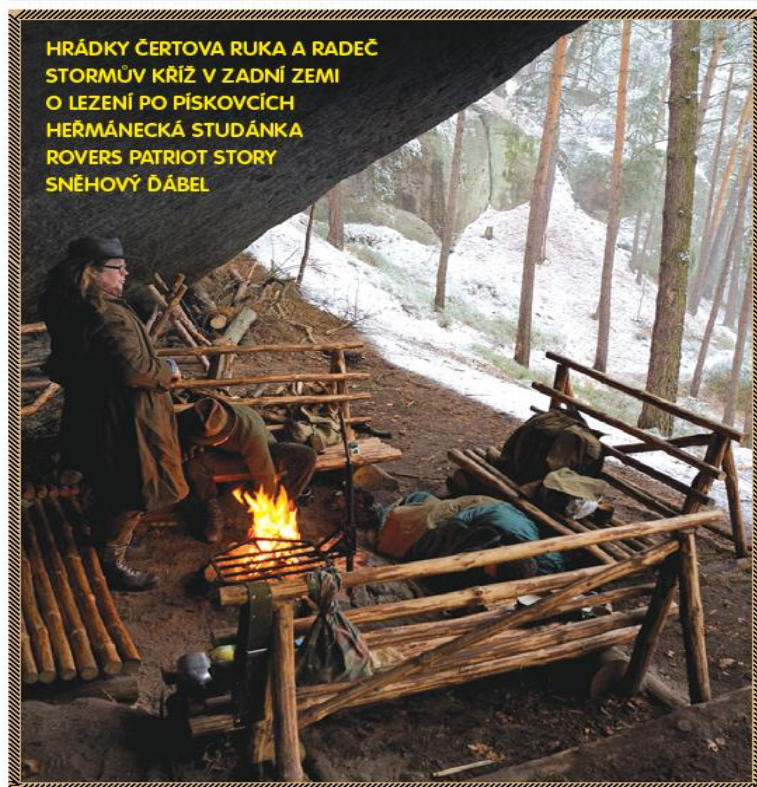
K literatuře nesmazatelně patří tramská poezie. Popsat všechny pŕvaby přírody stěží nedokáže žádný básník. Nicméně, mnoho se o to pokoušelo, pokouší a pokoušet bude. Nikdy nás nepřestanou uchvacovat hvězdy, vůně lesa, krása lučních květin, nebo zpěv řeky při západu slunce. S básněmi se můžeme setkat takřka v každé kronice, či cancáku, na zadní straně účtenky z restaurace, nebo vlakové jízdenky.

Vyjadřuje básnickým jazykem ty samé prožitky, jako tramská písnička. Báseň je obrazem reálné situace, „její magická funkce vystupuje zřetelněji v dílech autorů, kteří využívají

VITAMÍN KŘÍ!

Trampský časopis pro všechny pískomily • Číslo 9 • Ročník 5/2013

Obr. 9 Časopis Vitamín KŘÍ!

symbolů a jinotajů“.¹²⁹ Většina těchto básní však zmizí nepoznána v mokřadu zapomnění.¹³⁰

K reáliím můžeme zařadit i rukodělné výrobky osadníků – totemy, masky, oblečení, nože, sekyry a ve všech těchto oblastech trampové soutěží. O nejlepší písničku (Porta, Svojšický Slunovrat, Náměšťská placka), o nejlepší literární dílo (Trapsavec), „Soutěž trampské tvorivosti“ (pořádá např. T.O. Anita)¹³¹, aj.

---

¹²⁹ STŘELEČ, Stanislav, ref. 112, s. 113

¹³⁰ Příloha č. 4

¹³¹ Trampský kalendář, ref. 18

Obr. 10 Totem

V reáliích se odráží povaha této skupiny, její potřeby, touhy, možnosti, lásky i strasti. Jsou odrazem estetického vidění a cítění. Jelikož „krásu postihujeme především citem“¹³², závisí její přepis do trampských reálií především na intenzitě estetického prožitku a úrovni vnímání jednotlivce. Estetická výchova se v trampingu provádí na dvou úrovních: výchovou k umění a výchovou uměním. Životem v trampské společnosti dochází k jejich vzájemnému ovlivnění a prolnutí. Každý trampský výrobek má informativní a komunikativní funkci. Tramp jeho prostřednictvím předává okolí své životní zkušenosti, názory, postoje, pocity i ideály, je to nosič informací. Důležitá je u estetické výchovy také funkce rekreační (uměleckou tvorbou zapomínáme na strasti běžného dne) a zábavná.

---

¹³² PÁVKOVÁ, J. HÁJEK, B., HOFBAUER, B., HRDLIČKOVÁ, V., PAVLÍKOVÁ, A., ref. 94, s. 109

3.4 Přínos trampingu

Tramping přináší neotřelé a v městském prostředí neuskutečnitelné způsoby trávení volného času. Má pozitivní vliv na utváření mezilidských vztahů, fyzické kondice, soběstačnosti, sebevědomí, sebereflexe, nebo naopak omezení negativního dopadu hromadných sdělovacích prostředků, nežádoucích vrstevnických skupin, dlouhotrvající pocity nudy, apod. Jde o způsob výchovy ve volném čase, ale i výchovy k volnému času. Pasivní trávení volného času, např. sledováním internetu, má kromě přísunu pozitivních informací i řadu negativních stránek. Kromě internetu lze připomenout i tisk, který sice byl jedním ze zdrojů trampingu, ale v době přesycenosti trhu bulvárním tiskem je i možným zdrojem rizik. Dalším nebezpečím je „...soudobá rostoucí nespokojenost, stres, nuda, nedostatek pohybu, ztráta tvořivosti, odcizení“.¹³³ Tramping nabízí nejen plnohodnotný způsob trávení volného času, odbourání nudy, samostatnost, ale na základě vlastních zkušeností vytváří návyky pro vlastní budoucí trávení volného času. Důležitým aspektem trampské výchovy je skutečnost, že na teoretickou stránku ihned navazuje stránka praktická, tedy, že si nově nabyté poznatky každý může ihned vyzkoušet.

Jelikož se s trampinem začíná velmi často v době adolescence, jedná se v řadě případů o náhradní formu výchovné funkce rodiny. Rodina je sice důležitým činitelem vývoje jedince, místem, „kde jedinec získává pozitivní i negativní vzory“¹³⁴ a v průběhu dětství bylo základním místem pro utváření mezilidských vztahů, ale v dospívání se stávají nejdůležitějšími vrstevnické skupiny. Některé jsou pro vývoj jedince nebezpečné z důvodu trávení volného času sociálně patologickými jevy, ale členství ve „vhodné“ vrstevnické skupině je důležitým faktorem pro jeho zdravý vývoj.

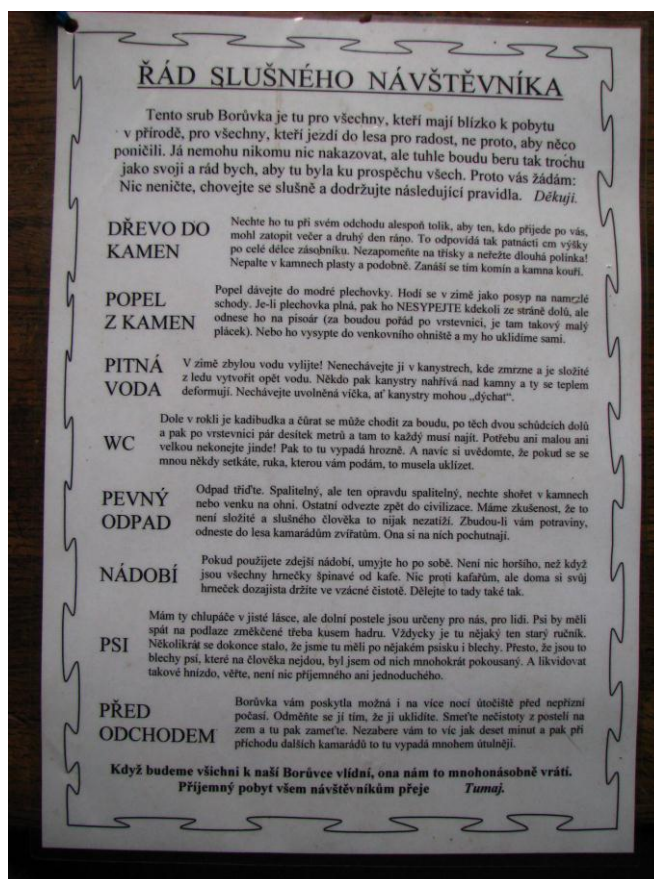
Výchova v trampském kolektivu je přínosná zejména po stránce výchovně-vzdělávací, zdravotní a sociální. Výchovná funkce se projevuje rozvíjením schopností, usměrňováním, kultivací, uspokojováním zájmů, potřeb a formováním pro společnost žádoucích morálních postojů a vlastností. Zdravotní funkce trampingu přispívá ke správnému tělesnému a duševnímu vývoji. Pohyb na čerstvém vzduchu kompenzuje dlouhé sezení dětí a mládeže ve škole a nenásilné odreagování dospělých. Sociální funkce trampingu spočívá ve vyrovnání rozdílů mezi rozdílnými materiálními podmínkami v městském prostředí.

---

¹³³ PÁVKOVÁ, J. HÁJEK, B., HOFBAUER, B., HRDLIČKOVÁ, V., PAVLÍKOVÁ, A., ref. 94, s. 33

¹³⁴ JANIŠ, Kamil, ref. 91, s. 12

Tramping je způsob života, odlišný od civilizovaného způsobu myšlení, vnímání, cítění a hlavně konání. „Důsledkem identifikace se společnými hodnotami vzniká nový pohled na pojmy bratrství, láska, vděk, moc, touha, vědění, prožívání“.¹³⁵ Přestože ho považujeme za nespoutaný způsob trávení volného času, fungují v něm jasně daná pravidla a to pravidla psaná i nepsaná (obr. 10). Část těchto pravidel je shodná s těmi tzv. civilizovanými – ochrana přírody, povinnosti v CHKO,¹³⁶ zásady slušného chování – to vše zde platí stejně. Ale jsou i pravidla nepsaná a přesto dodržovaná. Nejsou vynucována zákonným systémem sankcí a trestů, ale pohledem jiných trampů na naše chování.

Obr. 10 Řád v trampsém srubu

Mimo všeobecně platná pravidla si tvoří některé skupiny i svoje vlastní zákony, platné jen pro tuto malou společnost. „Tato skupina přijme jedince, pokud dodržuje „její“ zákony“.¹³⁷ Podle Bocmana je důležité obětovat něco ze sebe celku, aby mohl být člověk přijat do

¹³⁵ Mulbachr, Pavel, ref. 6, s. 16

¹³⁶ Zákon České národní rady o ochraně přírody a krajiny č.114/1992 Sb. ze dne 19.02.1992

¹³⁷ Příloha č. 1

trampské osady. Bocman začínal jako tramp samotář, což ovlivnilo jeho chování a jednání v malých sociálních skupinách. Jeho prvním vzorem byli jedinci, kteří jezdili ven a zachovávali ideály trampingu.

Tramping učí formou volnočasových aktivit schopnostem sociálního soužití, akceptaci sama sebe v sociální skupině, dobrovolné podřízenosti „vyšším zájmům“, a zároveň schopnostem nenásilného sebeprosazení ve skupině. Jak bylo uvedeno výše, v trampingu neplatí městské sociální postavení, zde je každý oceněn podle svých skutků.

Zájem podněcený mnohostranností trampingu má sám osobnostně formující charakter. Zájem o znalosti, schopnosti a emotivní prožitky podpořený potřebou neustálého rozvoje „umožňuje uspokojování potřeb a vznik dalších potřeb“.¹³⁸ Při vhodném působení dochází ke zlepšení jejich regulace. Aktivní zájem o dění kolem sebe přináší intenzivnější prožitek, který jedince silněji ovlivní, rozvine jeho poznání, zdokonalí dovednosti, obohatí jeho život. Tramping v adolescenci v řadě případů zanechá tak hluboký dojem, že se stane celoživotním zájmem se společensky žádoucím rozvojem osobnosti, aktivním způsobem trávení volného času.

Tramping rozvíjí zájem o činnosti „společenskovední“¹³⁹ (dodržování tradic, zvyků, individuální sběratelství, společné akce, seznamování se s historií, vydávání vlastních periodik, aj.), pracovně technické (systematické zdokonalování manuálních dovedností, obohacování vědomostí, aplikace do praxe, prohlubování zájmu o tvořivou práci, aj.), přírodovědné (prohlubování vědomostí o přírodě, jejích zákonech, ochraně), esteticko-výchovné (rozvoj hudebního, výtvarného, literárního, hudebního projevu, styl chování a vystupování), tělovýchovné (turistika, vodáctví, lyžování, box, běh, aj.). Dochází k poznání mnoha přírodních i lidských zákonitostí v jejich nejčistší formě a „poznání je výchova“ - J. A. Komenský.

Tramping se od školního vzdělávacího procesu liší zejména tím, že není povinný (je motivován pouze zájmem jedince), skutečný program činností vychází ze skutečných zájmů (nikoli ze závazných norem), časově neurčený (možnost využití různých forem a metod), nejsou určeny místa akce (záměna podporuje tvořivost).

---

¹³⁸ PÁVKOVÁ, J. HÁJEK, B., HOFBAUER, B., HRDLIČKOVÁ, V., PAVLÍKOVÁ, A., ref. 94, s. 96

¹³⁹ PÁVKOVÁ, J. HÁJEK, B., HOFBAUER, B., HRDLIČKOVÁ, V., PAVLÍKOVÁ, A., ref. 94, s. 97

Pro tramping je typické, že jsou si všichni rovni. Existují sice sociální statusy (šerif, ohnivéc, atd.), ale sociální role mají všichni stejné – jsou trampové. Pro neprůbojného jedince je to velmi vhodná příležitost k zaujetí místa ve skupině, aniž by byl ponižován či zesměšňován pro jakýkoli handicap. Bocman k tomuto poznamenal: „...skupina jedince přijme, pokud používá její symboly, atributy - oblečení, řeč, chování, rituály.¹⁴⁰ Ale vše je dobrovolné. Dnes již není vyjímkou, že mezi zeleně oblečenými trampy jsou jedinci v outdoorovém, či prostě jen obnošeném oblečení. Je to svoboda volby. Je to výsledek pro-sociální výchovy.

Přestože se většinou jezdí ve skupině, je každý tak trochu sám. Nikoli sám v lese, ale sám na rozhodování a sobě. „Chceš si lehnout? Tak si usteľ. Připrav si lože dle vlastních potřeb, možností a schopností. Je jen na tobě, zda budeš spát vsedě u ohně, na lůžku z travin, karimatce, nebo se celou noc budeš třást zimou, protože si vybereš místo, kam se při nočním dešti stáhla voda a ty jsi to nedomyslel“. Jsou to zkušenosti a svobodná volba každého – jak si kdo usteľ, tak si lehne. Rodiče nepomohou. Samostatnost je jedním z hlavních přínosů trampingu k vývoji mladého člověka. Samostatnost na základě získaných zkušeností, jako výsledek komplexní výchovy.

Jedinec uplatní vědomosti přírodovědné (nelehne si do mokrého mechu), pracovní (připraví si tábořiště, dříví na oheň), etické (interiorizací existujících morálních norem se zařadí do skupiny), estetické (ozdobí si výstroj vhodným způsobem), environmentální (nevezme si z přírody víc, než potřebuje), sexuální (dospívající tramp musí vědět, jak se chovat k dívce).

Stejným způsobem je jedinec připravován i k ostatním činnostem. Např. pracovní výchova se projeví manuální zručností. Ta není sice každému z nás vrozena, ale s řadou vzorů kolem sebe (starší kamarádi, otec) a s chutí do práce se dá mnohé překonat. Neschopnost ohánět se sekerou jako dřevorubec nemusí znamenat konec nadějí být tramp, může být vykompenzována jinými schopnostmi. Např. malování placek k různým výročím, sepisování kronik, nebo hudební talent, jsou schopnosti vždy v kolektivu vítané (výsledek výchovy společenské, estetické, literární, hudební – viz Kapitola 3.3.) Ale líný tramp se z kolektivu sám brzy vyčlení. Komunikace a jiné sociální dovednosti – viz kapitola 3.1, tvoří další perly na náhrdelníku lidských ctností, jež si jedinec může z lesa odnést, pokud chce.

---

¹⁴⁰ Příloha č. 1

Společně sdílené zážitky, vzájemné naslouchání, projevy přízně i nepřízně, „společné hledání východisek a podpora při jejich realizaci ovlivňují sounáležitost skupiny a působí pozitivně na vývoj jednotlivce“.¹⁴¹

Další důležitou ctností, kterou je tramp vyzbrojen na cestu do života je úcta. „Úcta ke všemu živému – zvířatům, lidem, ale i stromům, potokům, skalám a lesním zákoutím“.¹⁴² Tak to popisuje Bocman úctu nejen k přírodě, ale i mezi lidmi. „Chovám se k tobě podle toho, jaký jsi, ne odkud jsi“. Ale i trampské ideály mění s časem. Jejich nadčasový odkaz však mezi námi stále je, je přítomen v rituálech, hrách, písních.

Tramp nevnímá potok jako vodu tekoucí do údolí, která mu maximálně poslouží k vyčištění zablácené obuvi. Pro něho je to živá bytost. Bytost s vlastní možností volby kudy poteče, jak rychle a kdy. Akceptace vztahu mezi živou a neživou přírodou a člověkem je základním kamenem enviromentální výchovy. Příroda hovoří vlastním jazykem a má duši, stejně jako kameny nebo vítr. Přírodní národy se k těmto fenoménům modlili a přisuzovali jim řadu nadpřirozených schopností. Kdo opravdu chce porozumět řeči Matky přírody a zůstane v ní dostatečně dlouho, má možnost této řeči porozumět a odnést si do města řadu nových vlastností (jako výsledek výchovy náboženské).

Stejně jako k živým, chovají trampové v úctě i mrtvé. Těm, kteří odešli na svůj „poslední, nebo nejdelší vandr“ jsou věnovány stránky v cancácích, jsou o nich skládány písně a jsou jim stavěny náhrobky. Po celé republice jsou rozesety pomníky věnované těm, kteří odešli dřív, než měli. V jejich stavebním slohu se odráží um jejich stavitelů, prostota jejich života a hloubka víry, kterou si životem nesli¹⁴³ - to je výsledek výchovy etické a umělecké.

---

¹⁴¹ Mulbachr, Pavel, ref. 6, s. 16

¹⁴² Příloha č. 1

¹⁴³ Příloha č.15

Obr. 11 Náhrobek trampa v Potvorově

Obr. 12 Náhrobek trampa – Odlezelské jezero

K takovým hodnotám jsou vedeni i členové organizací zabývající se výchovou mládeže (Skaut, Pionýr, Woodcraft, aj.). Každý jinou formou, ale s dobrým úmyslem. Např. Liga lesní moudrosti „vychovává děti od 4 do 94 let“ po vzoru svého duchovního otce, spisovatele Ernsta Thomsona Setona. Na základě myšlenky, že indiáni přírodě neškodili, ale žili s ní v souladu, přibližují dětem život v přírodě co nejhravější formou. Úcta k přírodě je jedním ze základních kamenů jejich výchovy: „Teprve až pokácíte poslední strom, zabijete poslední rybu a otrávíte poslední řeku, přijdete na to, že se peníze nedají jíst“¹⁴⁴. Výchova dětí je důležitá v každé politické doktríně. Tábořit se jezdilo i za komunistů, zdánlivě pod hlavičkou Pionýra, ale prakticky samostatně. Rozhovor na téma výchova dětí v indiánském kmeni mi poskytl Sačem (náčelník kmene préríjních indiánů).

Kvalita výchovy je z velké části dána vedoucím oddílů. Trampové takové vedoucí oddílů nemají, funkci vedoucího obvykle zastává šerif, nebo osoba s takovými „charakterovými, pracovními, intelektovými, temperamentovými a citovými vlastnostmi“¹⁴⁵, že ji ostatní za vedoucího považují. Jinak je každý vedoucí každému a také je každý zodpovědný každému. Tramping je neorganizovaný a přesto přináší sociálně-výchovný efekt a hodnotový žebříček, po jehož mravních stupíncích lze stoupat celý život.

„Tramping podléhá, jako vše, času a nemá právo na věčnost“¹⁴⁶. Mladí trampové již nejezdí oděni do kovbojských obleků a bund s třásněmi a Rikatádo již také nezní u táborových ohňů jako dřív. Řada starých osad se změnila v chatařské osady, některé zanikly docela (např. sruby u obce Krty – obr. 13).

Jiné si svého ducha zachovaly, neboť jejich proměna na víkendové chaty je svízelná (viz osada Harakoko v Příloze č. 1). Další si svoji identitu úzkostlivě střeží před okolním světem – viz T.O. Yukon v praktické části Diplomové práce. Jiné daly svými akcemi vzniknout novým sportovním počínům - viz T.O. Údolí oddechu v praktické části Diplomové práce a některé trampské rituály našly odezvu u současného turistického průmyslu (památeční placky Klubu českých turistů).

---

¹⁴⁴ www.woodcraft.cz

¹⁴⁵ OBERUČ, Jaroslav a Ivan GOSIOROVSKÝ, ref. 36, s. 33

¹⁴⁶ *Mladý svět*. Praha: Mladá fronta, 1964. 14-5. 23-104-64

Obr. 13 Rozbořený srub Vánočka – Krty (Plzeň sever)

Řada trampů jezdí na kraj lesa automobilem, protože vlak a čas je drahý. Mobilní telefon má u sebe téměř každý, karimatka je samozřejmostí a dobrý spací pytel dnes váží méně, než deka za starých časů trampských bardů. US tornu nosí již jen skutečně skalní trampové. Moderní turistický průmysl zasáhl do všech oblastí trampingu. Ale základy trampingu neotřásl.

Odpovědí na otázku „co tramping přináší“ je mnoho a každý tramp by mohl přidat další. v trampingu je prakticky prováděna výchova zážitkem. Za intenzivními fyzickými a duševními prožitky se skrývá rozvoj sebepojetí, sociálních vztahů, interakce s prostředím. Společné prožití a reflektování takto získaných zkušeností vede „ke změně chování a ke kladnému rozvoji osobnosti.“¹⁴⁷

„Sebereflexí se tramp obrací nejen sám k sobě“¹⁴⁸, ale k celému kolektivu. Co se naučil sám, co naučil druhé, co jsme si do života odnesli společně. Tramping je ve většině případů záležitostí adolescentní mládeže. Ale poskytuje tak širokou škálu hodnot

---

¹⁴⁷ PÁVKOVÁ, J. HÁJEK, B., HOFBAUER, B., HRDLIČKOVÁ, V., PAVLÍKOVÁ, A., ref. 94, s. 80

¹⁴⁸ MAŇÁK, J., Š. ŠVEC a V. ŠVEC. *Slovník pedagogické metodologie*. Brno: Masarykova univerzita: Paido, 2005. 134 s. ISBN 80-7315-102-2.

a emocionálních prožitků, že ten, kdo v něm nepokračuje v dospělosti, (případně i s rodinou) je s jeho duchovní silou konfrontován po celý zbytek života. Stačí při úklidu narazit na starý maskovaný oblek. Ze skříně se tiše vykrade slabý závan táborového ohně a změní se v hurikán vzpomínek. Na lesy, jarní louky, skály, potoky, západy slunce a měsícem postříbřené mýtiny. Nezáleží na tom, kdy naposledy jste cítili vůni borových klád. v ten okamžik jste zase mladí a v hrudi ucítíte to divoké vlčí volání. Hrud' se nadme dávno zapomenutou silou, srdce se rozbuší, vrásky vyhladí, šediny vymizí a vaše srdce na volání odpoví. Když Vám jednou Slunce vpálí do srdce cejch kamarádství na život a na smrt, nikdy se ho již nezbavíte.

Po létech sám, až zabloudíš v ten kraj
a staneš tam, kde býval kdys tvůj ráj,
vzpomeneš chvil těch, kteréš míval tolik rád,

tak jako kdysi ozvěnou slyšíš hrát:

Vlajka vzhůru letí

k radosti svých dětí

hned se s mráčky snoubí

vlát bude zas, až mládí čas

opustí nás... (Vlajka, hymna trampů)

4 PŘÍPADOVÁ STUDIE – ANALÝZA VÝCHOVNÉHO PROGRAMU ROVER CLUBU

K zařazení této studie do Diplomové práce mne vedly nejen ryze subjektivní důvody (sám, nebo s rodinou, jezdím na hrad Helfenburk již 20 let), ale především úspěšně dokončený případ využití kombinace řady výchovných metod na různorodou skupinu mládeže, využití jejího fyzického a emocionálního potenciálu k dosažení společného cíle. K popisu případové studie jsem použil písemných pramenů (Kronika Rower clubu, denní tisk, dopisy), vyprávění pamětníků, zúčastněné i nezúčastněné pozorování. Při shromažďování informací pomocí pozorování jsem se snažil o co největší eliminaci subjektivity, ale protože jsem na tomto jedinečném příběhu lidské jednotnosti osobně zainteresován, bylo to místy velmi těžké.

O víkendu 10. a 11. září 1966 se ve zřícenině hradu Hefenburk u Úštěku v severních Čechách sešla skupina trampů, aby jako kdykoli jindy prožili hezký víkend v přírodě. Jedinečnost romantického místa obklopeného hlubokými lesy a skalními srázy však dala vzniknout myšlence získání takového hradu „čistě pro trampy“.¹⁴⁹ Organizace celé „akce Hrádek“, jak byla někdy nazývána, se chopil František Fišer, zvaný Rancher. Toho času čtyřiceti letý okresní konzervátor z litoměřického muzea a nadšený tramp byl o celou generaci starší, než většina přítomných. Jeho věk je důležitým aspektem. Nutno si totiž uvědomit, že většina trampů pocházela z adolescentní mládeže. Dospívající chlapci (jezdili většinou chlapci, ale děvčata také nebyla výjimkou) končili s trampováním kolem osmnáctého roku, protože poté odcházeli vykonat povinnou dvouletou Základní vojenskou službu (tzv. velký zelený vandr), nebo studovali vysokou školu. Zpátky k trampingu se vrátil nemnohý, neboť se většina oženila, odešla za prací, nebo změnila záliby. Jak řekl sám F. Fišer: „získat si jejich důvěru nebylo snadné“.¹⁵⁰ Zakládající skupina si říkala Roweři a později byli známi pod jménem Rower Club. Před popisem celého příběhu je zapotřebí vysvětlit některé historické, politické a geografické aspekty, které jsou důležité pro pochopení hloubky celé akce.

První písemné prameny k hradu Helfenburk, česky také nazývanému Hrádek, se vztahují k roku 1375, kdy byl prodán Hanušem z Helfenburku pražskému arcibiskupství. Samo české

---

¹⁴⁹ *Kronika Rower Clubu*, 371 stran.

¹⁵⁰ *Kronika Rower Clubu*, ref.149, s. 300 [Mladá fronta. Praha, 1967]

pojmenování Hrádek, se odráží na velikosti stavby, jejíž tehdejší přesnou velikost neznáme. Pražský arcibiskup Jan Očko z Vlašimi měl však jiné představy o reprezentativním sídle, jeho opevnění a proto nechal celý hrad rozšířit. Dalším významným stavitelem na Hrádku se stal synovec Jana Očka, Jan z Jenštejna. Mezi léty 1390 – 1395 hrad byl obehnan novou obvodovou zdí, která jednak rozšiřovala jeho plochu a za druhé „zvyšovala obranou efektivitu staršího opevnění a čelní věž“.¹⁵¹ Vnější obraná zeď nedoznala změn ani v pozdějších stoletích (před neustále se zdokonalující dobývací technikou se stavěli např. flankovací věže vystupující z opevnění)¹⁵², což činí Helfenburk jedinečně dochovaným dokladem o obraném stavitelství konce 14. století a zájemcům rozšiřuje kulturně historické vědomosti. Jan se však již rok po ustanovení do funkce arcibiskupa nakazil morem, začal vyhledávat samotu a oddávat se askezi. Tím se vzdálil politickému životu, králi a nakonec byl po řadě neshod s panovníkem zbaven úřadu a odebral se na Helfenburk na dožití.

O významu hradu pro nejvyšší církevní hodnostáře svědčí fakt, že na Hrádek byl před husitskými bouřemi převezen liturgický poklad svatovítského chrámu a i poslední pražský arcibiskup (před prodejem hradu do světských rukou), Konrád z Vechty, si zvolil Helfenburk jako místo k dožití (pohřben byl v hradní kapli). Následně se majitelé hradu střídají: Jen ze Smiřic, Kaplířové, Ilburkové. Poslední majitelé již hrad k obývání nevyužívají, a když je Hrádek roku 1620 vypálen armádou generála Buguouye, započala se jeho dlouhá cesta do říše zapomnění. Bohuslav Balbín o něm v roce 1679 píše: „Hrad pustý zápasí s časem a stářím, též sebe sama znenáhlu pod sutinami svými pohřbívá.“

Opravy hradu provádí až majitel panství Josef von Schroll roku 1887. Tyto opravy jsou ukončeny roku 1889 a obnovená věž se stává jeho letním sídlem. Posledními zachránci hradu se stávají Fišerovi Roweři a jejich následovníci trampové pod počátečním vedením Jiřího Choura.

Kromě historických souvislostí je neméně důležitá znalost geografických podmínek umístění hradu. Hrad samotný byl vystavěn na pískovcovém ostrohu nad Ptačím dolem, cca. 4 km. od města Ústěku. Ze všech stran ho obklopují lesy. Celá široká oblast je zemědělsky orientována, bez větších měst. Nejbližší železniční spojení je z Ústěku. Autobus zajíždí do vesnice Rašovice, cca. 2 km. od hradu. K samotnému hradu nevede asfaltová silnice, jen

---

¹⁵¹ MENCLOVÁ, Dobroslava. *České hrady*. Praha: Odeon, 1976. 450 stran. 01- 508 76.

¹⁵² GABRIEL, František. *Helfenburk*. Ústek – propagační publikace, 2000, 6 stran.

lesní cesty využívané lesní správou. Každý, kdo chce do hradu, musí podstoupit pěší cestu. Umístění hradu je již samo o sobě faktorem, který eliminuje druh lidí, kteří jej chtějí spatřit. Žádné masové zájezdy turistů z města se tady nekonají. Hrad je sice na kopci, ale okolní vyšší svahy ho skrývají před zraky nechtěných návštěvníků. Málo obývaná krajina, špatná dostupnost a klid vyzařující z jeho zdí, byly zřejmě důvodem, proč si toto místo vybrali „jako rekreační chalupu“¹⁵³ k odpočinku významní církevní představitelé, majitelé panství a trampové.

Obr. 14 Helfenburk (Hrádek)

Třetím důležitým aspektem podílejícím se na průběhu „Akce Hrádek“ byla politická situace v zemi. Tramping byl v 70 letech minulého století vlivem předsudků společnosti, nega-

---

¹⁵³ GABRIEL, F., J. PANÁČEK a K. PODROUŽEK. *Helfenburk, hrad pražských arcibiskupů*. Vimperk: Hrádek, občanské sdružení, 2011. 519 stran. ISBN 978-80-904730-0-3.

tivního smýšlení veřejného mínění, dezinformací podávaných občanům hromadnými sdělovacími prostředky a perzekucí bezpečnostních složek státu pod silným tlakem. Trampové z Rower Clubu však dokázali široké veřejnosti přednést hmatatelné důkazy o širokých možnostech pozitivního výchovného působení na mladou trampskou generaci, která byla jinak zatracována jako „jalová úniková činnost“.¹⁵⁴ Síla, originalita a veřejně dokumentovaná akce (denní tisk, televize, knihy) způsobily, že se podobné akce začaly konat po celém území republiky (trampové opravovali mj. hrad v České Kamenici, hrad Vřísek, Ronov, Sukoslav, Milštejn, již zmiňovaný Krakovec, Krašov a Opárno).

V roce 1966 již sice politická situace nebyla tak napjatá, ale ve společnosti zůstal zakořeněn předsudek vůči trampům („povykují-li na nádraží tři trampové, řekne se, že všichni trampové jsou chuligáni“).¹⁵⁵ Naštěstí pro trampy se našlo dost odvážných činitelů státních organizací, kteří pod různými pohnutkami, např. „...chtějí pracovat? Tak proč je nenechat!“,¹⁵⁶ pomohli. František Fišer obeznámil s úmyslem trampů Kulturní správu Okresního Národního Výboru v Litoměřicích, Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody v Ústí nad Labem a MěNV Ústěk. Od všech institucí získal souhlas k práci za dodržení trampských podmínek. Mezi základní podmínky patřilo: trampové si hrad sami bezplatně vyčistí a uklidí. Za vedení F. Fišera hrad opraví, vyčistí hradní studnu, celý komplex budou zdarma udržovat. Zprovozní padací mosty (čímž celý hrad neprodyšně uzavřou) a v předem dojednané době hrad zpřístupní veřejnosti. Nálezy získané vykopávkami budou uloženy ve zvlášť tomu určeném hradním muzeu. Zprávu hradu si zajistí sami, bez zásahu zvenčí. Na hradě, ani v nejbližším okolí nesmí bez jejich vědomí být postaven stánek s občerstvením ani jiné pohoštění.

Duchovní otec celé akce, Rancher, musel od začátku řešit zásadní personální a pedagogický problém. Jak přinutit k těžké práci zdarma někoho, kdo odjel z města, aby si od práce odpočal a vydechl si od povinnosti poslouchat. Pedagogické metody využívané F. Fišerem a ostatními Rowery k ovlivnění pracovní motivace trampů nebyli přesně specifikovány. Z Kroniky Rowerů, z vyprávění pamětníků a jejich následovníků lze usuzovat na tzv. Triangulaci¹⁵⁷, tedy kombinaci výzkumných a následně výchovných metod.

---

¹⁵⁴ Kronika Rower Clubu, ref. 149, s. 225

¹⁵⁵ Kronika Rower Clubu, ref. 149, s. 24

¹⁵⁶ Kronika Rower Clubu, ref. 149, s. 46

¹⁵⁷ MAŇÁK, J., Š. ŠVEC a V. ŠVEC, ref. 152, s. 103

Z pozorování a vlastního úsudku mohl vyvodit vhodné metody působící na jednotlivce, další Roweři mohli dodat doplňující informace o motivaci dalších trampů (a zejména šerifů zúčastněných osad) a to by následně ukázalo na vhodnou pedagogickou formu působení na trampy. Z Kroniky se konkrétní metody nedozvídáme, ale silná Fišerova osobnost byla zajiště nejmocnější hnací silou celého projektu. Silně jim napomáhalo již samotné „edukační prostředí“¹⁵⁸. Jeho parametr fyzický – zřícenina hradu uprostřed lesů (tedy přirozené trampské prostředí), ergonomické (jednoduché pomůcky závislé pouze na síle svalů) a psychosociální (přátelské vztahy a klidná komunikace).

Podle poznatků získaných sběrem informací se Rancherovi podařilo prolnout pedagogiku volného času s pedagogikou sociální. Získal důvěru mnohem mladších trampů, navázal s nimi neformální vztah. Jeho výchovná forma se zaměřila na specifickou cílovou skupinu, „nesenou jednou silnou myšlenkou a snažící se řešit jeden vymezený problém“¹⁵⁹. Jejich mezigenerační vztah byl sice iniciován dospělým, ale do odpovědných funkcí se zapojili samotní mladí trampové.

Německý pedagog M. Lechner považuje při práci s mladými za velmi důležitý prostor a vztahy v něm. Mladí lidé potřebují „svůj“ životní prostor (fyzický a sociální). Místo, kde by našli prostor pro vlastní aktivitu, neovládanou zvenčí a trampové nejvíce toužili po tom, aby to byl „jejich“ hrad, „trampský“ hrad. To byla ta největší motivace, ale přesto zůstávaly obavy, že „až hrad opraví, tak je vyženou“.¹⁶⁰ Práce samotné začaly v březnu 1967. Dle dohody dostali trampové stavební materiál a nářadí a po každém víkendu se zde zvyšoval počet mladých, zapálených lidí, pracujících s vidinou „trampské rezervace“.¹⁶¹

První větší prací bylo vykácení stromů z hradního areálu. Jelikož hrad i celé jeho okolí byl uměle zalesněn a od roku 1890 se těžba neprováděla, zakrývaly hrad koruny 80 letých borovic a buků. Ty po dlouhá léta samozřejmě narušovaly statiku starých zdí a neustále hrozilo nebezpečí pádu větví či celých stromů na hradby, nebo návštěvníky. Menší stromy porazili trampové sami. Na pokácení velkých vyjednal Rancher výpomoc od vojenského útvaru z Litoměřic, který měl patronát nad městem Ústěkem. Kácení bylo domluveno na dobu vegetačního klidu, ale ve skutečnosti začalo až v dubnu 1967. Část vytěženého dřeva si

---

¹⁵⁸ PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ Eliška a Jiří MAREŠ, ref. 4, s. 54

¹⁵⁹ PÁVKOVÁ, J. HÁJEK, B., HOFBAUER, B., HRDLÍČKOVÁ, V., PAVLÍKOVÁ, A., ref. 94, s. 77

¹⁶⁰ Kronika Rower Clubu, ref. 149, s. 13

¹⁶¹ Kronika Rower Clubu, ref. 149, s. 13

odvezli vojáci, část lesní správa a zbytek byl ponechán k výrobě nového vrátku studny a mostů mezi jednotlivými částmi hradu.

Další velkou prací, kterou Roweři vykonali, bylo vyčištění studny. Trampové měli především zájem o dobrý zdroj vody (pro pitnou vodu se dodnes chodí ke studánce v údolí pod hradem), ale nebezpečná, avšak zároveň dobrodružná činnost byla dalším motivátorem. Ale „... o průzkum měli též zájem vlivní činitelé, neboť se nevyklučovala možnost, že ve studni jsou ukryty dokumenty z litoměřického Richardu“.¹⁶² (Richard byla podzemní továrna u nedalekých Litoměřic využívaná nacisty k výrobě tajných zbraní). F. Fišer se více obával nevybuchlé munice z konce druhé světové války, ale jak uvádí: „Když jsem se na MěNV v Úštěku vyjádřil, že by bylo potřeba studnu vyčistit, vyšel mi předseda výboru Miroslav Blecha velmi ochotně vstříc a nabídl, že bude národní výbor financovat studnaře a dva brigádníky“.¹⁶³

Prvotní práce prováděl zkušený studnař a jeho pomocníci: stavba rumpálu, zkouška na přítomnost nebezpečných plynů, bezpečnost pohybu na dně studny. Dno studny se nacházelo v hloubce 53 metrů pod úrovní okolního terénu, ale o „...celkové hloubce studny neměl samozřejmě nikdo tušení“.¹⁶⁴ Svrchní část zásypu tvořila zmeť klacků, písku a zejména spousta věcí, které tam naházeli návštěvníci a školní výlety. Teprve pod touto vrstvou narazili Roweři na silnou vrstvu šindele, která „...celkem spolehlivě oddělovala vrstvy předbělohorské od novějších“¹⁶⁵ (k zániku hradu došlo dobytím a následným vypálením roku 1620). Z pod vrstvy šindele trampové vyvozili, očistili a uložili kolem 300 předmětů ze 14 a 15 století: „...kravský zvonec, část drátěné košile, dva hroty kopí, šachovou figurku, vařečky, srp, kosu, 30 kusů kamenných koulí“¹⁶⁶. Mezi nejznámější předměty zachráněné z hradní studny patří pečetidlo Viléma Ilburka z Ronova (poslední mužský potomek rodu), které „...tam bylo vhozeno úmyslně, aby je již nikdo nemohl použít“¹⁶⁷, 80 metrů dlouhý kovaný řetěz a 5,5 metrů dlouhá dubová hřídel šlapacího studničního kola. Ta byla po těžké a nebezpečné operaci vyzdvižena 3. září za pomoci vratidla. Kronika Rowerů popisuje nebezpečnou a vysilující práci prováděnou za vysoké denní teploty, neu-

---

¹⁶² Kronika Rower Clubu, ref. 149, s. 9

¹⁶³ Kronika Rower Clubu, ref. 149, s. 9

¹⁶⁴ Kronika Rower Clubu, ref. 149, s. 10

¹⁶⁵ Kronika Rower Clubu, ref. 149, s. 13

¹⁶⁶ Kronika Rower Clubu, ref. 149, s. 321 [Mladá fronta 17.3.1967, Proud 8.12.1967]

¹⁶⁷ Kronika Rower Clubu, ref. 149, s. 300 [Mladá fronta. Praha, 1967]

stálého odhánění zvědavých turistů, ale „...když si nejsvalnatější trampové plivli do dlaní“¹⁶⁸, dílo se podařilo. Hříděl byla napuštěna konzervačním prostředkem a uložena pod skalní převis a měla být jedním z mnoha exponátů plánovaného hradního muzea. Práce ve studni ukončili Roweři 7.9.1967. Je hluboká 62 metrů, tesaná ve skále, udržuje se v ní stálý, 6 metrový sloupec vody. „A vodu bychom měli zajištěnou“.¹⁶⁹

Další fyzicky namáhavou prací byla oprava věže. K věži vedou kamenné schody stoupající podél hradební zdi lemované železným zábradlím (obr. 15). Střední část tohoto zábradlí byla na počátku oprav spadlá¹⁷⁰, část uvolněná. Nutno podotknout, že jen vstup do věže se nachází cca. 15 metrů nad nádvořím. Obnova bezpečnostní funkce zábradlí vyžadovala okamžitý zásah. Dřevěné podlahy v jednotlivých patrech věže byly na několika místech prohnílé od zatékající vody z nefunkčních odtokových žlabů na vyhlídkové plošině věže. Většina materiálu se tedy dopravovala pomocí kladky do výše 30 metrů.

Před nezvanými návštěvníky měl být celý hrad uzavřen kopíi kolíbkových padacích mostů. Po jejich montáži měl být Helfenburk „...jediný hrad v českých zemích přístupný po padacím mostě“.¹⁷¹ Historicky správné řešení zajistila na základě prohlídky ing. arch. Dobroslava Meclová. K montáži mostů však již nedošlo.

Poslední velkou akcí Rowerů bylo rozebrání (26.4.1969), převoz a znovupostavení špýcharu z obce Lukov na Hrádek. Stojí dodnes na nádvoří hradu a tvoří obytné zázemí pro nocující obyvatele hradu. Rowerská kronika popisuje mnoho dalších prací, které trampové zdarma vykonali, přičemž každá naložená lopata suti musela být před odvozem prohlédnuta, neboť odvoz odpadu byl zároveň archeologickým průzkumem. V hradní věži vznikla klubovna s krbem, celé okolí hradu bylo vyčištěno, zdi zpevněny a řada prací zůstala rozpracována, např. okružní turistická cesta po svazích protilehlých strání s výhledem na hrad, rekonstrukce šlapacího studničního kola (Rancher žádal správu hradu Karlštejn o podrobnou prohlídku jejich funkčního kola), aj.

---

¹⁶⁸ Kronika Rower Clubu, ref. 149, s. 13

¹⁶⁹ Kronika Rower Clubu, ref. 149, s. 14

¹⁷⁰ Kronika Rower Clubu, ref. 149, s. 5

¹⁷¹ Kronika Rower Clubu, ref. 149, s. 3

Obr. 15 Věž Hrádku, v popředí dvojitý kruh kolem ohniště

Celou akci by nebylo možno zvládnout bez dobré organizace. Vrchní organizátor byl již zmiňovaný Rancher a pomáhala mu skupina dalších trampů. Protože na hrad jezdili trampové z celé republiky, vytvoření pevných stanov se jevilo jako nezbytné. Zpočátku šlo viditelně jen o organizaci denních prací, později víkendů, ale Rancher vypracoval systém propozic a zkoušek, který měl mladé trampy zasvětit a poté přezkoušet ze „...znalostí správného zálesáckého života“.¹⁷² Rowerem se mohl stát kterýkoli tramp po složení rowerových zkoušek, skládajících se znalosti stromů, zvířete, hub, bylin, kamenů, schopnosti tábořit, stavby přístřešku, rozdělávání ohně za každého počasí, vaření jídla, schopnosti vydržet bez jídla, nepozorovaně se pohybovat po lese, aj. Po úspěšných zkouškách se měl skládat

---

¹⁷² Kronika Rower Clubu, ref. 149, s. 132

rowerský slib. Bohužel se nepodařilo zjistit, zda Rancher dovedl tato pravidla do reálného života trampů. Doba byla proti němu. Psal se rok 1969.

Rancher měl od počátku v plánu vytvoření „trampské rezervace“¹⁷³ a Hrádek měl být hlavním sídlem severočeských trampů. Aby však trampové mohli plnoprávně opravený hrad užívat bez obav, že jim bude státními orgány odebrán, založil Rancher Rower-Club – právnickou osobu (3.7.1968). Hlavní samosprávnou jednotkou byl plánovaný Rowerský kmen, rozdělený do 12 klanů. Každý kmen měl mít svého předáka, strážce vlajky a klanové knihy. Kmeny obdržely poangličtěná jména podle domovských oblastí svých členů: Northern cape (Severní mys) – oblast Šluknovského výběžku, Stony creek (Kamenitý potok) – Kamenicko, Big river (Velká řeka) - oblast Ústí nad Labem, atd.

Rozhodovací roli měla mít klanová rada. Rancher plánovaná pravidla promyslel do detailů. v každém 12 – ti členném klanu počítal s pozicemi strážců ohně, zdravotníka. Sepsán byl i systém účetnictví, organizace knihovny, kartotéky, klanových obřadů, postupů zapalování obřadního ohně. Neustále se opakující slovo Rower je zde vysvětlováno jako kvalitativní stránka osobnosti.

Roweři však neměli práci jen s organizací velkého množství trampů („na víkend přijíždělo i 230 trampů“)¹⁷⁴. Problémem byly hromadné sdělovací prostředky. Ve společnosti byli trampové většinou vnímáni jako chuligáni, opilci a smilníci. Proto se trampové obávali očerňování „svého“ hradu za strany „nestranných“ redaktorů a úmyslně se jim vyhýbali. O hrádku se objevila řada článků, „některé jen tiše podaly informaci“¹⁷⁵, jiné práci vyzdvihovaly se vzcnými hesly: „...volba správných výchovných metod, povzbuzování iniciativy mládeže, využití volného času nastupující generace, aj.“¹⁷⁶ Rancher poskytl rozhovor pro Mladou frontu jen pod podmínkou, že to, co řekne, bude doslovně vytištěno (zveřejněno 17.3.1968). F. Fišer v žádném periodiku nezapomněl zdůraznit, že on trampy nevede, vedou se sami. On jim jen dává příklad a možnost dělat věci po svém.

Práce na Hrádku neunikly ani pozornosti televizního vysílání. „Po řadě vyměněných dopisů“¹⁷⁷ se 4.6.1967 na hrad dostavila reportérka Otka Bednářová a režisér Pavel Kraus

¹⁷³ Kronika Rower Clubu, ref. 149, s. 131

¹⁷⁴ Kronika Rower Clubu, ref. 149, s. 449

¹⁷⁵ Kronika Rower Clubu, ref. 149, s. 321 [Proud 14.7.1967, Průboj 4.8.1967, Rudé právo 29.3.1967]

¹⁷⁶ Kronika Rower Clubu, ref. 149, s. 318 [Práce 8.9.1967]

¹⁷⁷ Kronika Rower Clubu, ref. 149, s. 149

k projednání detailů o natočení jednoho z dílů pořadu Zvědavá kamera. Pořad byl vysílán pod názvem „Jenom hra?“ dne 7.9.1967.

Reakce na televizní pořad nebyli všechny pozitivní, např. Rudé právo otisklo 11.10.1967 dopis svého čtenáře kritizujícího „prozápadni smýšlení“ trampingu – „To, jak kamarádi trampové pracovali na opravě starého hradu, stojí za povšimnutí. Vtírá se mi ale otázka, proč se právě toto děje pod rouškou západního vlivu, který má k tradicím Československa tak daleko“.¹⁷⁸

Taktéž Rowery organizovaná výstava předmětů získaných archeologickým výzkumem, sondami, ale hlavně při čištění studny, které byly pro veřejnost vystaveny v Litoměřickém muzeu pod názvem „Nálezy z hradní studny“¹⁷⁹ se pozitivně promítla do tisku. Trampy následně z výstavy na hrad odvezl na Hrádek zvláštní vlak – rovnou do práce.

F. Fišer nebyl k odborným archeologickým pracím na opravě Helfenburku akreditován, ale velmi dbal na rady a instrukce od profesionálních pracovníků - PhDr. Květa Reichertová Archeologický ústav ČSAV (metodika výzkumu), Ing. Miloslav Jiřinec Státní ústav památkové péče a ochrany přírody (zřízení vyhlídkové okružní cesty na Hrádek), Ing. Dobroslava Menclová (konstrukce kolíbkových mostů), Správa státního hradu Karlštejn, atd. Taktéž vzájemná výpomoc s místními organizacemi přinesla oběma stranám výhody – JZD Pokrok v Úštěku (výpomoc na chmelech za zápůjčku traktoru na odvoz materiálu), MěNV v Úštěku – opravy na Pikardské věži, poděkování Místního výboru komunistické strany za sanační práce na Helfenburku v roce 1968!). Kronika Rower Clubu je důležitým svědectvím o době, kdy se politický tlak na veřejnost lehce uvolnil a tím umožnil i v komunistické zemi vytvoření státu ve státě.

Z výše uvedeného popisu „Akce Hrádek“ je přinejmenším patrné, kolik neuvěřitelně těžké a nebezpečné práce trampové s vidinou získání „svého“ hradu vykonali. Ale mnohem těžší bylo získat důvěru mladých trampů. Vždyť tato akce je v rozporu takřka se všemi nepsanými zákony trampingu. Sami trampové dobrovolně vyšli z lesa, stali se organizovanými, společně pracovali, vyměnili svoji lesní svobodu za pevné hradební zdi. Dnes těžko soudit, zda to byla osobnost F. Fišera, nebo touha po ostrově s vlastními zákony, které vedly k úpravě těchto hodnot.

---

¹⁷⁸ Kronika Rower Clubu, ref. 149, s. 267[Rudé právo 11.10.1967]

¹⁷⁹ Kronika Rower Clubu, ref. 149, s. 91

Ke způsobu, jakým Rancher vedl trampy, se vyjádřil sám: „...snažím se být víc rádcem, než vládcem“.¹⁸⁰ Věděl, že metody přímého působení (vysvětlování, přesvědčování) nejsou u adolescentů účinné, zvolil tedy raději metody nepřímého působení (samospráva, sebevýchova, hra, animace). Zejména zpočátku využil heuristické postupy, tj. „způsoby řešení problémů na základě dříve získaných zkušeností“.¹⁸¹ Na tomto konkrétním případě použil poznatky ze svých dřívějších zaměstnání, přičemž podstatu jednotlivých problémů vyhodnocoval na základě pozorování. Vedl trampy (zejména svých 12 žáků) k samostatnému odhalování příčin, rozporů a problémů a tím napomáhal vytvářet nové myšlenkové postupy vedoucí k novým řešením. Korelace mezi výchovou mládeže, trampingem, zážitkovou pedagogikou a pracovní terapií zde dosáhla reálné podoby. Jít příkladem, dát vzory, „usměrnit nikým nekorigovaný trampský dorost rostoucí jak dříví v lese“¹⁸², to byl cíl Františka Fišera. Skvělým způsobem se mu podařilo podchytit prchavé nadšení malé skupiny trampů a přeměnit ji na vzor pro rozrůstající se kolektiv trampů. Prací se přitom zúčastnili zástupci všech sociálních vrstev mládeže. Jezdili tam: „...vysokoškoláci, tesaři, zedníci, elektrikáři, takřka všechny společenské vrstvy“.¹⁸³

Zdařile provedenou formou výchovy použitou při „akci Hrádek“, byla animace. Pedagogický slovník definuje animaci jako: „výchovnou metodu založenou na nedirektivních a akčních metodách povzbuzování mladých lidí“.¹⁸⁴ Tyto metody a způsoby ovlivňování a povzbuzování měly velký vliv na seberealizaci sama sebe s možností svobodné volby. S širokou možností změn metod pracovní činnosti, přístupu k ní, volbě pracovní skupiny, dobrovolnosti prolnuté kulturně sportovním vyžitím se stala animace (v roce 1966 o animaci Rancher nevěděl, ale principy metody vystihl) přirozeným způsobem vedení stovek trampů.

Animátor, Rancher, předložil množství přiměřených a zajímavě strukturovaných možností seberealizace při pracovní činnosti. Jelikož se na hradě pracovalo na několika místech najednou (věž, studna, hradby, palác, les, potok, aj.), každému se nabídla možnost kde, s kým a jak chce pracovat. Fišer sice dbal na dodržení správných metodologických postupů (což přinášelo pracujícím osvětu, informace, znalosti a následně dovednosti), ale iniciativa zů-

---

¹⁸⁰ Kronika Rower Clubu, ref. 149, s. 32

¹⁸¹ MAŇÁK, J., Š. ŠVEC a V. ŠVEC, ref. 152, s. 42

¹⁸² Kronika Rower Clubu, ref. 149, s. 6

¹⁸³ Kronika Rower Clubu, ref. 149, s. 39 [Mladá fronta 17.3.1968]

¹⁸⁴ PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ Eliška a Jirí MAREŠ, ref. 4, s. 17

stávala v rukou jednotlivců. v činnostech se zdůrazňovala dobrovolnost a možnost volby jako rezistence vůči negativním sociálním vlivům.

Fyzická práce se kombinovala s aktivním odpočinkem a kulturním vyžitím (každý večer byl táborák s trampskými písněmi) a proto nebyl problém pracovat celý den i večer: „...a když se nám začala propadat půda okolo ohniště, vykopali večer kluci 2 metry hlubokou sondu jen tak, jako rekreaci“.¹⁸⁵ Vhodně provedená animace vytvořila trampům takové sociální prostředí, že některé negativní aspekty mládeži rizikového chování (např. požívání alkoholických nápojů, na Hrádku platí dodnes tzv. suchý zákon) samy ztratily přitažlivost (jeden z pamětníků vypověděl, že i přesto někteří trampové pili na hradě pivo). Rancher vedl trampy nepřímo „z pozadí“,¹⁸⁶ aby do jejich konání nezasahoval přímo a umožnil jim samostatně a iniciativně najít vlastní cestu.

Poslání animačních skupin podle Edouarda Limbose by F. Fišer bezpochyby splnil:

- umožnil každému jednotlivci objevovat sám sebe,
- jednotlivci byli zapojeni do života skupin, navrhovali a uskutečňovali společně změny životních podmínek,
- společné prožívání za současného respektování jedinečnosti osobnosti, jejího sociálního, kulturního a náboženského názoru,
- poskytnutí pomoci každému podle jeho potřeb.

Nepodařilo se najít písemné doklady o plánovaném screeningu, ale nelze pochybovat o tom, že F. Fišer plošně zkoumal tuto specifickou skupinu již před započítím prací na Hrádku. Sám se k trampingu sice dostal jako „Pilát do kréda“¹⁸⁷, ale svými schopnostmi a empatií si dokázal získat přízeň a úctu mnohem mladších chlapců. Jako učitel vhodným způsobem využíval k výchově ty kladné vlastnosti, které byly pro trampy vzorem (charakterově volní, pracovní, intelektuální, citově-temperamentové, společensko-charakterové)¹⁸⁸. Podařilo se mu projektovat svoji vizi do myslí a činů nadšených trampů a společně zrealizovat společný sen.

---

¹⁸⁵ Kronika Rower Clubu, ref. 149, s. 420

¹⁸⁶ PÁVKOVÁ, J. HÁJEK, B., HOFBAUER, B., HRDLIČKOVÁ, V., PAVLÍKOVÁ, A., ref. 94, s. 80

¹⁸⁷ Kronika Rower Clubu, ref. 149, s. 300 [Mladá fronta. Praha, 1967]

¹⁸⁸ OBERUČ, Jaroslav a Ivan GOSIOROVSKÝ, ref.36, s. 33

Přestože většina trampů přes týden manuálně pracovala, neváhali pokračovat i o víkend. Ale jak sami uváděli: „Je to radost dělat, když se nemusí dělat“.¹⁸⁹ Zde pracovali pro sebe, z čisté radosti. Ti vyučení pokračovali dál ve svém řemesle a navíc zaučovali další zájemce. Toto autentické učení dalo vzniknout novým hodnotám. Samozřejmě se pracovní nadšení nedotklo všech. Někteří přišli, „...zjistili, že se zde dělá“¹⁹⁰ a zase odešli. Někteří zůstali na večerní oheň, nepracovali, ale nepřekáželi. Ti, kteří zůstali, se adaptovali na místní podmínky. Přizpůsobili se zdejší společnosti svých vrstevníků a to ovlivnilo jejich morální vývoj, zvláště v tomto „konvenčním stadiu“¹⁹¹. Adjustace nebyla tak náročná, jak by se mohlo zdát. Stačilo se snažit být užitečný. Kronika Rowerů obsahuje pouze náznaky problémů při rozdělování práce, kdy bylo třeba „kluky sepsout“¹⁹², ale Rancherova silná osobnost, schopnost vcítění se, porozumění (byl dominikánským knězem) a schopnosti vyčkat s propagací mravních zásad na tu správnou chvíli vedla pravděpodobně k tomu, že trampové věřili jeho vedení.

Výchova aplikovaná na hrádecké trampy se principově shoduje s teorií výchovy zážitkem. Je také založena na silném prožitku, osobní zkušenosti, pocitu dobrodružství. Základem je intenzivní zážitek z osobní aktivní účasti na fyzicky náročné činnosti (kácení stromů, doprava materiálu na 30 metrů vysokou věž, aj.) „spojené s určitou mírou rizika“¹⁹³ (pád do čištěné studny, z věže, hradeb, atd.). Výchovný efekt se projevil v sebereflexi, reflexi sociálních vztahů a novém pojetí vnímání přírody. Společně prožitá těžká manuální práce vedle ke změně chování, jednání, novým poznatkům o historii vlastní země a k novým přátelstvím. „...někteří si na Hrádku našli partnery na celý život“¹⁹⁴.

O reflexi F. Fišera se zmiňuje Kronika Rowerů hned v několika bodech. Jednak je to pochybnost o dobrovolnosti trampů na brigádách v JZD (slovo brigáda je zde spojováno s nucenou prací a tudíž se neslučuje s trampským obrazem dobrovolnosti), dále strach z reakce státních institucí na uzavření Hrádku pro veřejnost (otevřen měl být pouze po předem dohodnuté dny), neúspěch v některých bodech plánované etické výchovy (např. nevydařené večerní předčítání Máchova Máje), aj. Existence silné opozice proti Rancherovým

---

¹⁸⁹ Kronika Rower Clubu, ref. 149, s. 40 [M. Hoznauer Na trampském severu]

¹⁹⁰ Kronika Rower Clubu, ref. 149, s. 422

¹⁹¹ PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ Eliška, MAREŠ Jiří, ref.41, s. 127

¹⁹² Kronika Rower Clubu, ref. 149, s. 412

¹⁹³ PÁVKOVÁ, J. HÁJEK, B., HOFBAUER, B., HRDLIČKOVÁ, V., PAVLÍKOVÁ, A., ref.94, s. 80

¹⁹⁴ GABRIEL, F., J. PANÁČEK a K. PODROUŽEK., ref.157, s. 409

metodám není známa, slabé náznaky opět uvádí kronika. Jednalo se o starší Rowery, ale i zde „nabídl Rancher vlastní vzor a svobodnou volbu ponechal na jednotlivcích“.¹⁹⁵

Stejně jako se měnil Helfenburk pod rukama trampů, tak se měnil i předsudek okolních lidí vůči nim. Již se neozývalo: „Hele chuligáni opravujou Hrádek!“,¹⁹⁶ úštěčtí občané se sami přesvědčili o mocné síle lidské jednoty a spolupráce. Stejnou měrou se měnil i přístup Veřejné bezpečnosti k trampům. Vytratila se všeobecná šikana k tramskému hnutí a naopak přívětivé jednání překvapilo samotné trampy („...jestli to takhle půjde dál, budeme muset před ostatními trempy chodit kanálem“).¹⁹⁷ Pedagogický audit „Akce Hrádek“ dopadl pro trampy na výbornou. Haló efekt zmizel.

Jenže temné mraky zatáhly i prosluněné nebe nad Helfenburkem. Po srpnových událostech roku 1968 se lidé stále více báli nahlas říkat svůj názor, hlásit se otevřeně k nějaké skupině. Řada kamarádů přestala jezdit úplně, někteří emigrovali, někteří nastoupili Základní vojenskou službu, jiní se oženili. Snížení personálních stavů se promítlo do vykonávaných prací (rozebírání srubu v Lukově se účastnilo jen 15 trampů)¹⁹⁸ a navíc se Rancher začal stahovat do ústraní. 4. října 1969 se vzdal funkce kmenového šerifa Rower Clubu a v roce 1970 se odstěhoval do Jiřetína pod Jedlovou. Roweři si sice zvolili nového náčelníka, ale postupnému rozpadu Rowerů se již nepodařilo zabránit. Na závěr tohoto příběhu, jako nic jiného, se hodí Rancherova věta z Kroniky: „Ze stožáru byla s poctami sejmuta vlajka.“¹⁹⁹

Roweři opustili Hrádek. Trampové však nikoli. Stále sem zajížděli větší či menší skupiny trampů, aby v romantické zřícenině hledali ducha divočiny. Malebné pozůstatky hradu sem přilákaly na podzim roku 1978 i Jiřího Choura a situace se opakovala. Nová parta, nová povolení, brigády, práce a staronový sen. Nová doba také přinesla nového nepřítele – StB. Jednou z mnoha pomluv šířených na hrádecké patřilo domnělé skladiště zbraní a „...ozbrojené povstání proti spřáteleným armádám dočasně umístěných na území republiky“.²⁰⁰ Jiří Chour a další trampové vytvořily občanské sdružení Hrádek, které se o hrad stará dodnes. Současní „Hrádkaři“ stále praktikují rozdělené víkendové služby, na hradě se pořádají společenské akce.

---

¹⁹⁵ Kronika Rower Clubu, ref. 149, s. 32

¹⁹⁶ Kronika Rower Clubu, ref. 149, s. 30

¹⁹⁷ Kronika Rower Clubu, ref. 149, s. 330

¹⁹⁸ Kronika Rower Clubu, ref. 149, s. 144

¹⁹⁹ Kronika Rower Clubu, ref. 149, s. 432

²⁰⁰ GABRIEL, F., J. PANÁČEK a K. PODROUŽEK., ref. 157, s. 403

Z rozhovoru s Jiřím Chourem vyplynulo, že: „ona ta idea výchovy v hradních osadách zůstala jen na papíře a v hlavě Ranchera. Když jsem jeho vznosné ideové záměry četl, tak jsem si v duchu říkal, že to jsou vlastně pravidla vhodná možná ještě tak pro odrostlé skauty - Rowery, ale už vůbec ne pro volné trempy.“²⁰¹

Na hradě pravidelně táboří celá řada dětských turistických oddílů. Rowery zavedená pravidla se uplatňují dodnes. Každý se zde musí o sebe postarat sám, ale vždy najde pomocnou ruku, či radu. Přestože je v kolektivu, má svůj podíl účasti na společných činnostech. Odchází bohatší o zkušenosti, schopnosti, vědomosti a vzpomínky, např. na táborovou hru hledání ztraceného hrobu Konráda z Vechty. Hrad se stal útočištěm každému, kdo přichází v dobrém. Stále z jeho zdí vyzařuje mír a klid jako za dob pražských arcibiskupů, Bohuslava Balbína, či Rowerů.

A vlajka na věži, ta stále vlaje.

---

²⁰¹ Příloha č. 2

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 VÝZKUM

5.1 Základní otázky a cíle výzkumu

Jelikož trampové kladou mezi základní aspekty svého hnutí svobodu, očekával jsem neochotu ke spolupráci při zpracování výzkumu formou kvantitativních metod, např. dotazníku. Představa, že budou během přípravy oběda na otevřeném ohni na koleni vyplňovat odpovědi na otázky typu: „Je pro vás oheň důležitý?“ byla natolik nevhodná, že by její případné použití (i v případě získání dostatečného počtu respondentů) nebylo relevantní. Druhým důvodem byla obava, aby se za tvrdými daty neskryl samotný cíl výzkumu – tramp, jakožto lidská bytost sledovaná v, pro něho, přirozeném prostředí.

Rozhodnutí o volbě kvalitativních metod přispěla i moje osobní zkušenost s tímto sociálním fenoménem. Bylo tak možno pozorovat sledované údaje a porovnávat je s vlastní zkušeností. Jako forem výzkumu bylo použito pozorování participačního i přímého, narativního interview, ale také rozbor sbírek kronik a cancáků osad i jednotlivců s cílem sledovat, analyzovat, popisovat a vysvětlovat sociální jevy a chování jednotlivých skupin. Výzkum probíhal v různorodém prostředí (ve volné přírodě, ve srubech i městských domácnostech trampů).

Cílem výzkumu bylo zjistit, zda:

- a) je tramping přínosný pro mladou generaci,
- b) jsou metody výchovy používané v trampingu aplikovatelné v městském prostředí,
- c) trampové dodržují a žijí podle ideálů, které proklamují,
- d) co jim tramping dává,
- e) jaký je rozdíl ve výchově staré a nové generace trampů.

K provedení výzkumu jsem vybral tři trampské osady. Vzájemně se odlišují polohou v různých místech republiky a hlavním zaměřením činností. Všechny sledované osady mají však jeden společný znak. Tradice trampingu se v nich předává z generace na generaci. Buď přímo z otce na syna, nebo formou „převýchovy“ nově příchozích. Postupně uvedu výsledky výzkumu jednotlivých osad s následným vyhodnocením sledovaných cílů výzkumu.

5.2 T.O. Yukon

První zkoumaná trampská osada se nachází v údolí malé říčky na Českomoravské vrchovině. Její přesné umístění, stejně jako pravé jméno nebude v této práci uvedeno na důraznou žádost jejích osadníků. Jako pracovní název bylo zvoleno označení T.O.Yukon. Hlavními důvody jsou: zachování anonymity, klidu před nevídanými „turisty“ a zloději. Její kořeny sahají až k dobám „divokých skautů“.

V roce 1915 se v horní části dlouhého údolí objevují stany první party, kterým se „...skautský řád a skautský ceremoniel přejídal“ (převzato z kroniky popisující hlubokou historii osad v tomto údolí, avšak zveřejnění jejího plného názvu a jména autora by vedlo k prozrazení místa osady). Chlapci toužili po klidu a odpoutání od pevného řádu skautské organizace. Jedinými pevnými pouty, která byli ochotni nosit, byla síla jejich přátelství a kamarádství.

Celorepublikové působení skautské organizace postavilo základy samostatnému táboření, později zvanému tramping. Odkazy na její činnost jsem našel v osadních knihách i vyprávění pamětníků. Zpočátku vedle sebe tábořili skauti i táborníci, ale neorganizovanost a nespoutanost trampů však vedly k odluce – byla to vzpoura proti pravidlům. Zážitky prvních pionýrů se však rychle šířily a netrvalo dlouho a v údolí se začaly stavět stany ve velkém. Tyto stany ještě neměli podsady a všechn materiál na jejich stavbu a údržbu si osadníci nosili sami. Zde se tábořilo tzv. do zámruzu. Stany s podsadami přišli až kolem roku 1927.

Podzimní chlad však donutil tramy k přechodu na novou architekturu - objevují se první chaty. Bez peněz, navíc v ekonomické krizi se stavělo, z čeho se dalo a výsledky se v některých případech odrážejí v názvech bud (např. Muří noha – stála nakřivo, Ostuda tábora, U starého křápu, aj.). Jiná pojmenování odrážejí romantické představy svých držitelů – U Coyota, Sing Sing, Ztracená stopa, Miramka (Místo RAdosti Mých KAmarádů), další podle svého mužského osazenstva (U pěti blondýnů, U čtyř papežů. Některé stavby si zaslouží ocenění za svoji důmyslnou konstrukci – „Ostrov vyděděných“ stála na ostrůvku a odolala nejedné vysoké vodě. Ekonomická krize se pozitivně projevila na době obývání chat. Na osadě se žilo laciněji, než ve městě. Proto si někteří přes léto vydělávali ve městě a na zimu se stahovali do chat. Architektonický ráz chat se začal měnit do současné podoby až po druhé světové válce. Staré chaty pomalu dosluhovaly, zvýšený počet obyvatel si

vyžádal rozšíření stávající zastavěné plochy z 2x3 metry na dvojnásobek a ekonomická situace uživatelů se také zlepšila.

Popisované údolí je ideální pro takovou volnočasovou činnost, jakým tramping bezesporu je. Nachází se cca. 5 km. od nejbližšího městečka, tedy dost daleko, aby se člověk cítil jako v divočině a zároveň dost blízko vzhledem k dopravě, zásobování, atd. Údolím protéká říčka umožňující letní koupání a provozování vodních her a celoroční přísun vody. Dále jsou zde další dva malé potůčky k odběru pitné vody. Do údolí vede jen jedna cesta, která by se dala nazvat silnicí. Zbývající cesty jsou pouze pro pěší. Celou oblast pokrývají husté smíšené lesy, s neomezenými možnostmi ke hrám, nebo sběru lesních plodin.

Z osadní historie nelze vynechat kapitolu o odboji za druhé světové války. Odbojová skupina tvořená zdejšími osadníky prováděla nejen kurýrní služby, vylepování plakátů, ale také zajišťování místa shozu zbraní pro ozbrojený odpor, úkryt paradesantních skupin (např. skupina Percentago).

Život na osadě se od počátku nesl v kamarádském duchu. Přestože se celé údolí táhne v délce několika kilometrů a v každé osadní boudě bývala jedna osada (5 – 7 trampů, jeden vždy volený šerif), většina táborového života se děla venku. Historie soutěží pěveckých sborů je zadokumentována v osadních kronikách (nejproslulejší je patnácti kilogramová Bible) od roku 1932. Sportovní soutěže (fotbal, volejbal, lehká atletika, cyklistika, běh na lyžích, ne zrovna tradiční motocyklistický závod JAWA 250) daly vzniknout mnoha leté tradici. Stejným způsobem se do historie zapsaly potluchy, maškarní mumraje a svatby. Společné ohně jsou dodnes samozřejmostí.

V současnosti přetrvává většina osadního života bez větších změn. Hluboké údolí a málo zalidněné okolí dává šanci této osadě na poklidný život. Přestože se zde již několikrát vyměnily generace, duch prvních stanařů zde přebývá dál. Řadu chat zakoupili ne trampové, ale nejen že chaty zachovaly v původním duchu, ale sami se zúčastňují osadních her:

- a) Velká Pardubická: soutěž manželských dvojic v běhu údolím (manžel veze manželku na ramenou, Kdo nemá manželku, veze kamaráda),
- b) Good Bay mumraj – stínové divadlo. Za sešitými prostěradly, osvětlenými petrolejkami (v údolí není elektřina) se odehrávají scénky ze života osady,
- c) Zlatá přilba – cyklistický závod kolem údolí,
- d) Volejbal – pravidelná sobotní odpoledne,

- e) Karneval - celo osadní, celodenní program,
- f) Velikonoce – setkání všech členů osad s písničkami. 25 zastavení, vždy společný tanec s ženským osazenstvem přilehlých srubů,
- g) Hajzl bál – trampský ples v blízké restauraci s vyhlášeným suchým záchodem, vždy na počátku a konci sezony,
- h) Narozeniny – narozeniny kteréhokoli člena osady byly vítaným důvodem pro celo osadní zábavu. Tento zvyk, tradovaný od roku 1937 pomalu upadá s příchodem nových majitelů (přestávají se družít),
- i) Rýžování zlata – velká víkendová akce. Mezi nakreslenými kulisami westernového městečka, připraveny osadní hry – na potoce rýžování zlata, tanec, obchody s vlastními penězi, zákony, stůl s upomínkovými předměty, dětské závody, stánky s jídlem a pitím, všichni v dobovém oblečení (Obr. 17),
- j) Setkání pod totemy – ohniště obklopené totemy (Totemový háj obr. 18) s posvátnými zvířaty celého světa (Aljaška, Nový Zéland, Norsko). Pravidelná setkání čtyř hudebních kapel s občerstvením.

Od sedmdesátých let se v řadě místních osad prosazuje dřevořezba jako způsob trávení volného času a osobní projev šikovnosti jednotlivce. Od počátečních jednoduchých osadních totemů se záhy přešlo k detailně a velmi profesně zdařilým exemplářům, jejichž kvalita a počet nemají mezi osadami obdoby. Jednotlivci si na tomto koníčku postavili živnost. Kromě totemů jsou v údolí k vidění volně stojící sochy zvířat, lidí a sloupy s emocionálně - výchovnými texty (Obr. 19).

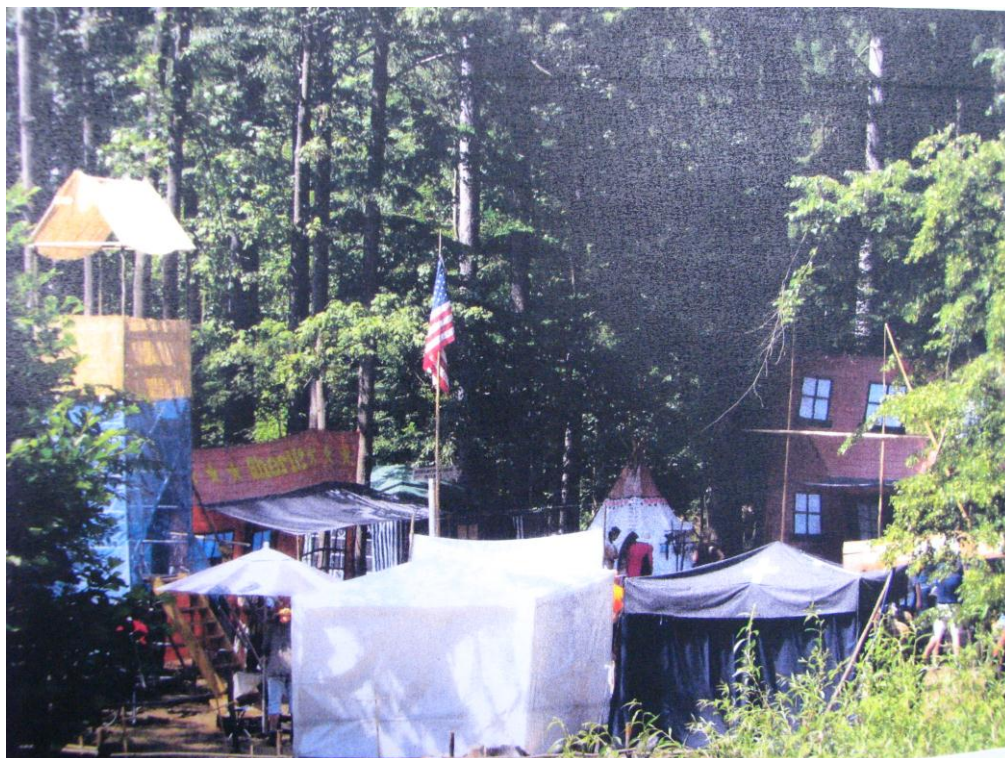
V chatách nechybí trampská výzdoba – zvadla snad od všech osad z celé republiky, osadní vlajky, placky, upomínkové předměty. Osadního života se zúčastňují většinou všechny generace. Přestože zde netráví víkendy jen pravověrní trampové, tradice jsou dodržovány. Při poslední návštěvě v Totemovém háji jsem zde zastihl tři generace obyvatel. v celém údolí je vzorně uklizeno, všechna ohniště jsou náležitě vyčištěna, sportoviště udržována. Neklamným znakem přátelského chování této trampské osady mezi jejími členy i náhodnými návštěvníky podtrhuje heslo vyryté do jednoho z totemů: Vítán buď, kdo v dobrém přichází“.

Shrnutí

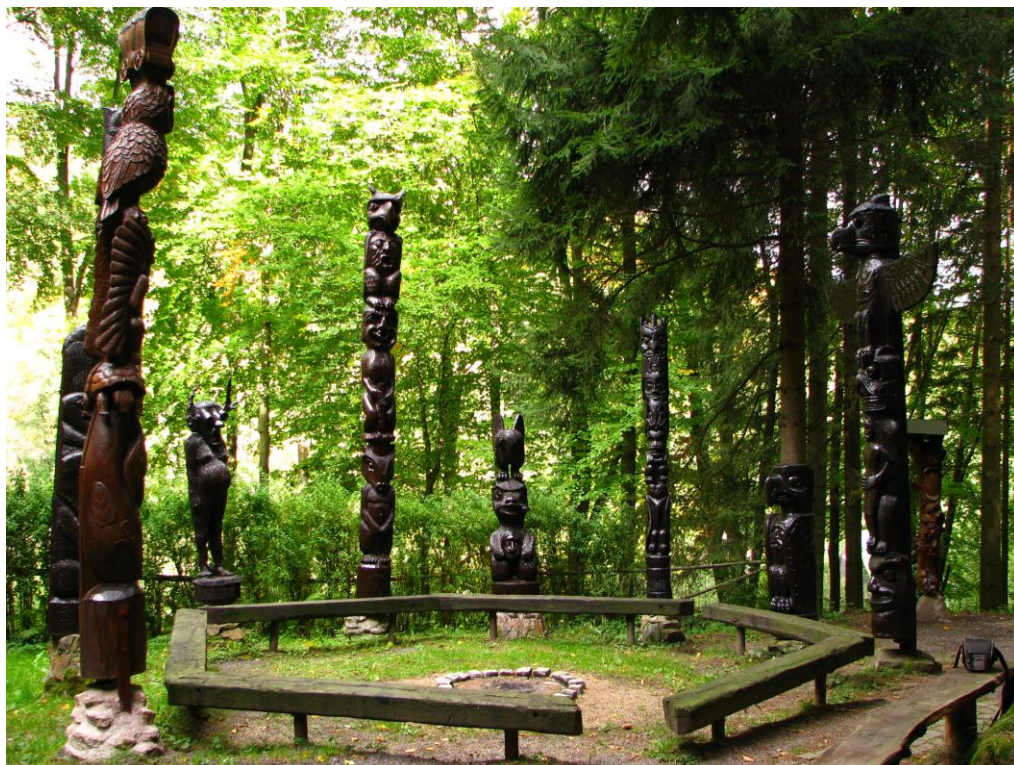
- a) od počátku vzniku této osady zaznamenávají autoři kronik doklady o samostatnosti, péči, pracovitosti a sebeobětování s cílem splnit si své sny. K překročení hranice osobní potřeby za účelem pomoci druhým od doby ekonomické krize, protektorát po společenskou nesvobodu minulého režimu je zapotřebí osobního hrdinství a prociťovaného ducha sounáležitosti a kamarádství, které společné táboření silně umocňují. Bohatá osadní společenská činnost vytváří vzory předávané dalším generacím, jejichž osobní zapojení do osadního života skýtá záruku převzetí tradic,
- b) v údolí s velkým počtem osad se stále nachází dost dospělých jedinců schopných přispět radou a pomocí mladším, či potřebnějším. Není to od města tedy příliš odlišný výchovný vzorec. Na osadě jsou adolescenti naopak pod permanentnějším dohledem. V současné situaci tvoří jednotlivé osady spíše rodinní příslušníci přijíždějící na víkend, než party kamarádů, tedy možnost okamžitého pedagogického zásahu, nebo rady je skutečně aktuálnější. V této osadě se příliš rozdílné metody výchovy oproti městu nepoužívají,
- c) kamkoli jsem během výzkumu v této osadě vkročil, vždy mne přivítal pevný stisk ruky a přátelské – „Ahoj“. Přestože jsem nenesl vnější znaky trampa – oblečení, usárnu, kanady, vždy se ke mně osadníci zachovali kamarádsky. Nabídka pohoštění byla samozřejmostí. V boudě U svatého Antoníčka mi při kopírování kroniky došly baterie ve fotoaparátu, bez jakékoli předchozí prosby jsem okamžitě dostal bezplatně náhradní. Přátelská atmosféra podtrhla kamarádského ducha návštěvy v této osadě bez jakékoli známky nervozity před naprosto cizím člověkem vyzvídajícím osobní pocity a příběhy osadníků,
- d) kromě pocitu sounáležitosti uvádějí osadníci také pevné přátelské pouto spojující všechny v celém údolí. Přestože noví majitelé chat se necítí již plně vázáni nepsanými pravidly trampingu, snaží se je dodržovat. Nová generace nebude již spát pod stany, ale v místě bez elektrické energie a jiných rušivých vlivů civilizace se zde má možnost naučit od svých učitelů zručnostem manuálním i citovým ke vztahu k přírodě i sobě samým,

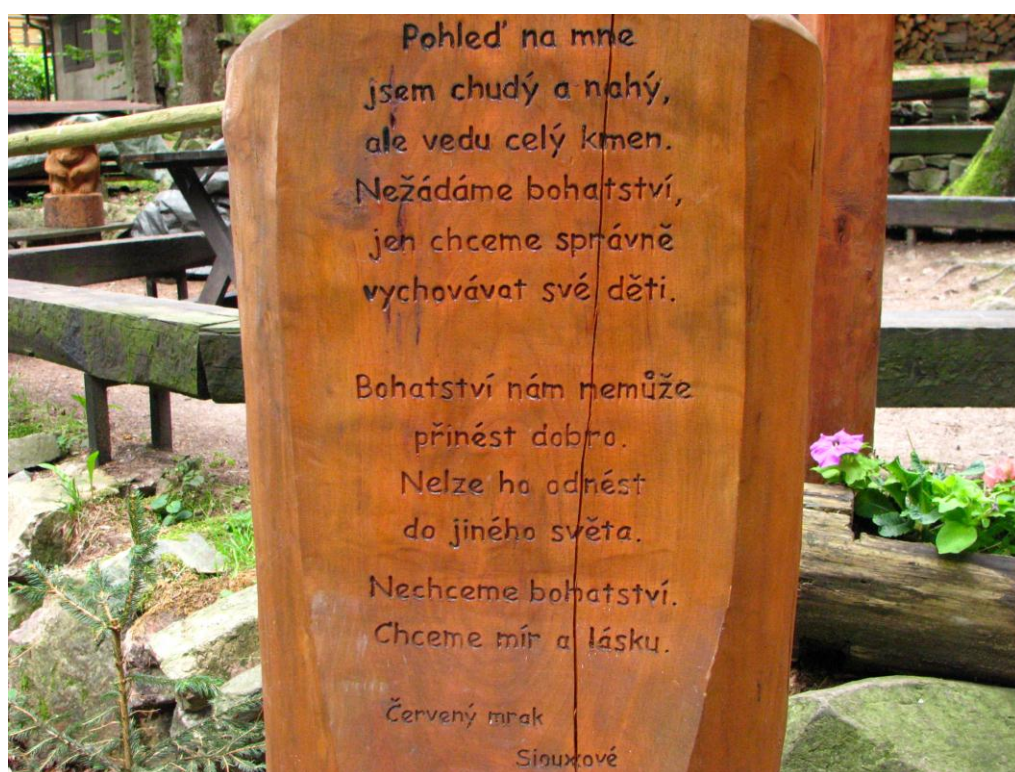
- e) v této osadě vyrůstá několik generací najednou. Možná, nebýt absence vnějších znaků moderní civilizace (elektřina, radio, televizory), stala by se tato osada obyčejnou chatovou oblastí, jako tisíce jiných. Soužitím starých trampů a jejich vnoučat se předávají podobné vzorce chování, které mají oni sami. Základní hodnoty trampingu, obyčejje, životní styl, rituály budou zajisté ctěny, minimálně dokud bude jejich dodržování vyžadováno.

Obr. 16 Rýžování zlata – celo osadní hra T.O.Yukon

Obr. 17 Totemový háj

Obr. 18 Poučný text na totemu T.O. Yukon

5.3 T.O. Údolí oddechu

Druhou zkoumanou tramskou osadou je T.O. Údolí oddechu na povodí Kačáku nedaleko Kladna. Byla založena roku 1933 čtyřmi kamarády za účelem sportovního využití tehdy tolik populárního trampingu. Zakládající členové byli sami zdatnými sportovci a ihned po založení Osadního klubu Údolí oddechu začali sbírat sportovní vavříny jménem nové osady. Od roku 1934 se datuje pořádání vlastních sportovních soutěží:

- Velikonoce – silniční běh na 15 km.,
- Letní prázdniny – maraton v běhu a chůzi,
- Podzim – lesní běh údolím osady,
- Na závěr sezony – běh za liškou.

Přestože se tato osada věnovala i „běžným“ tramským oslavám, primárním využitím byl a dodnes je sport. Rozrostl se počet členů i počet navštěvovaných akcí pořádaných jinými osadami. Vzniklo osadní hřiště pro osadní přebory stávajících i nových atletických disciplín. Do organizace osadního života temným způsobem zasáhla druhá světová válka. Nejenže byla zakázána veškerá činnost osad, ale řada členů musela nastoupit na nucené práce do říše.

Po osvobození se staví společná klubová chata a rozjíždí se sportovní činnost ve velkém. v roce 1950 však přichází další zákaz činnosti a nutnost přechodu pod hlavičku ČSTV. Sportovní i tramský život na osadě však neutichá. Potají se pořádají dosavadní závody (šest atletických soutěží, turnaje v nohejbalu a volejbalu), ale již s novým obsazením. Stará generace zakladatelů se sice již dostala za věkový horizont vrcholových sportovců a pohodlný život na vlastních chatách jim také k výkonům nepřidal, naštěstí nová generace sportovců převzala sportovní štafetu. Do té doby prošlo osadou oficiálně 569 trampů a trampek, přičemž se jich tři sta aktivně zapojuje do osadních akcí.

Od roku 1978 se datuje vznik Běhu kamarádství. Toto sportovní klání se koná pravidelně poslední soboru v červnu. Trať závodu vede přes kačácké osady a stala se spojovacím můstkem mezi všemi osadníky. Vzájemně se tito střídají při organizaci, ale účastní se všichni. Od miminek s rodiči, po důchodce.

Sami si také elektrifikovali osadu. Akci v ceně 720 000 Kč. si zajistili a provedli svépomocí. Z původních osvětlených 82 chat z roku 1978, jich dnes svítí 118. Obavy z úpadku sportovní činnosti a kamarádského ducha osadníků v důsledku průniku civilizace do jejich příbytků se naštěstí nevyplnily.

Sportovní klání se stále rozšiřovaly - vrhačský trojboj mužů, hod diskem, oštěpem, lesní běh na 5 km., nohejbalový turnaj, vrh koulí o Putovní pohár pro jednotlivce a tříčlenná tramská družstva, atletický pětiboj žen, Atletický čtyřboj mládeže, Přebory tramských osad v atletice, atd. Se sportem souvisí také důkladná příprava závodu a závodiště. Ta již sama udržovala soudržnost osadníků.

Ale jako u každé správné tramské osady se konají ryze tramské slavnosti – celodenní setkání, tramské bály, maškarní a samozřejmě potlachy. Na výroční oheň roku 1968 přichází inkognito prezident republiky L. Svoboda s předsedou vlády O. Černíkem a A. Dubčekem. Pravidelný táborový oheň je příležitostí k setkání sportovních přátel z celého Československa. Každoročně konaná sportovní utkání nesou jména těch, kteří navždy opustili tuto sportovní osadu. v rámci oslav čtyřicátého pátého výročí založení osady se koná velká akce v Kulturním domě na Smíchově s tramskými kapelami, včele s Duo červánek.

Slavná je také hudební historie této osady. Kromě známých zpěváků a skladatelů tramských písní zůstala navždy spojena s gramofonovou deskou: „Potlach v Údolí oddechu“.

Shrnutí

- a) i v této tramské osadě je jednoznačně vidět pozitivní vliv trampingu. Nejenže se děti pohybují ve zdravém prostředí, ale jsou automaticky začleňovány do příprav soutěží i jejich samotného průběhu. Je jim tedy přímo ukázán cíl a způsob jeho dosažení. Kromě sportu jsou děti místních osadníků vychováváni k životu v přírodě v duchu tramských tradic,
- b) T.O. Údolí oddechu zůstala věrna duchu tramských osad z období I. republiky, kdy se zde pěstoval sport jako jedna z hlavních výchovných činností. Nastupující generace se zde může poměřit se svými idoly – sportovci. Velká klubová sportovní základna je důležitá i pro děti, mají zde svoji vrstevnickou skupinu se stejnými zájmy a cíli. Ve městě tedy pokračují ve sportovním zaměření započatém na osadě,

- c) zkoumaná osada se opravdu snaží rituály svých předchůdců dodržovat. Ať jde o sportovní činnost, nebo ryze tramskou tradici (např. potlachy), do všeho se snaží zapojit co největší počet osadníků. Bohužel zde tato tradice odumírá. Blízkost velkých měst (Kladno, Praha), zaneprázdněnost rodičů, školní povinnosti dětí ve víkendových termínech, ale hlavně odklon od trampingu k obyčejnému chataření jsou hlavní důvody pomalého vymírání tramské tradice v této osadě,
- d) zde byl a je stále silný duch sportovního založení osadníků, který se promítá do způsobu osadního života a jeho hlavní činnosti. Ale společná setkání (byť v elektrifikovaných chatách) jsou stále zdrojem přenosu tradic a přátelského porozumění v celém údolí. Kromě sportovní výchovy, jsou nasnadě všechny další druhy výchovy: etická, ekonomická, enviromentální, sexuální, vlastenecká, atd.,
- e) přestože základní aspekty výchovy trampingu jsou předávány, je především zde znát negativní vliv moderní doby – uspěchanost, zohledňování ekonomických aspektů před sociálními, aj. Rodiče jsou přes týden silně vytíženi a na víkend si do osady přijíždějí odpočinout. Proto je stále těžší je zapojit do táborového života, o přípravě akcí v týdnu nemluvě. Mladí trampové již, bohužel vnímají osadu spíš jako chalupu, než jako tramskou osadu. Přesto se stále daří udržet vysoký počet účastníků na většině sportovních i ryze tramských akcí.

Obr. 19 T.O. Údolí Oddechu vždy žila především sportem

Obr. 20 Tradice jsou v T. O. Údolí Oddechu udržovány

5.4 T.O. Věčný tulák, Albatros

Spojené osady vznikly v roce 1972. Do té doby samostatná osada T.O. Věčný tulák sdružovala příznivce trampingu a osadního života. Kamarádi z této osady zpočátku jezdili na několik svých oblíbených míst (Ruda na Rakovnicku, lomy v okolí Mořiny na Berounsku, zřícenina hradu Okoř u Kladna, povodí Berounky). Zeměpisný rozsah trampování této skupiny byl dán bydlištěm většiny členů – Kladensko.

Trampování v počátcích činnosti této osady se neslo v duchu vojenských maskáčů, US toren, celt a jednoduchých dek. Výstrojního materiálu však bylo málo. Jedinci proto museli prokázat mnoho talentu k vyhledání obchodů s vojenským výprodejem. Ale mnohem četnější způsob získávání výstroje byl výměnou přímo u ohně. Někteří si šili vlastní obleky, nebo byly zvány na pomoc rodinní příslušníci.

Tramping byl v té době velmi oblíbeným způsobem trávení volného času a proto nebyl problém poznat příslušníky jiných osad a jezdit na potlachy po celých Čechách. Osadní život se řídil stanovenými pravidly. V samotných počátcích existence T.O. Věčný tulák se spávalo na zemi. Osadní boudy si známé osady začaly stavět až později. Zpočátku to nevařilo, jezdilo se na různá místa a mít pevné zázemí nebylo zapotřebí. Osadní místa na Berounce tvořila většinou paseka nebo louka s totemem. Úkryt před nepřízní počasí poskytovaly celt. Výbava byla velmi skromná, tak jako u většiny mladých trampů. O co méně bylo peněz na vnější atributy, o to více se dbalo na ty vnitřní. Harmonogram rituálů, pozdravy, oblečení, slang, to vše se pečlivě dodržovalo. Samozřejmě byly jedinci, kteří tradici rušili.

Jak bylo uvedeno v textu teoretické části, alkohol způsobil ne jeden problém mezi trampy. Pivo patří i dnes k běžným nápojům trampů, se všemi jeho důsledky. Jeden z kamarádů z této osady však jeho negativním účinkům propadl natolik, že byl z osady vyloučen (jakmile se napil, házel okolo sebe nožem) a skončil v protialkoholní léčebně.

Ale ve většině případů byly tradice dodržovány – rituál ohně, zapalování podle světových stran, funkce Šerifa a Ohnivce, společenské hry (trojboj – hod nožem, sekerou a lasem) a přátelská zápolení před vlastním zapálením slavnostního ohně, předávání upomínkových předmětů aj. Při cestách po osadách nasbírali mnoho příběhů do svých sedmi kronik. Řada zapsaných vzpomínek se týká i rituálů zapalování posvátného ohně – T.O. Indiana sídlila na březích Berounky, přivázeli oheň v kanoi, jinde zase ze sedla koní, atd.

Teprve později osada přesídlila do brdských lesů, kde opravila kamenný seník a usadila se. Řada členů v té době také založila rodiny a malé děti potřebují zázemí. Na osadě sice není zdroj tekoucí vody ani elektřina, ale sounáležitosti to nevadilo. Částečné nepohodlí utužilo vztahy mezi osadníky, zrovnoprávnilo podmínky a eliminovalo výčet členů.

Shrnutí

- a) v tomto případě spojených osad je přínos velmi pozitivní. Dokázal spojit dvě skupiny za společným cílem. Udržel vzájemné kamarádské vazby i v době zakládání rodin a předal tradice, zkušenosti další generaci. Výchova probíhala nejen v rovině rodič – dítě, ale současně i ve vrstevnické skupině,
- b) některé z výchovných metod používaných v těchto spojených osadách jsou zajisté aplikovatelné i ve městě. Metody přímého působení (vysvětlování a cvičení), nepřímého působení (prostřednictvím hry, prací sportem), působením na rozum, emoce a cit, metody samostatné (samostatné navrhování a provádění činností), metody utváření samosprávy, atd.,
- c) v případě této osady je dodržování nepsaných pravidel a rituálů skutečně zákonem. Symboly přátelství, spolupráce, pomoci jsou motem většiny činností,
- d) tramping předává současným obyvatelům osady to nejlepší ze svých původních zákonů. Společným životem docilují sociálního souznění, pocit kamarádství upevňuje jejich vztahy, fyzickou prací v lese a při opravách srubu zvyšují fyzickou připravenost. Předáváním správných výchovných vzorců nové generaci přispívají k její výchově ve volném čase,
- e) stará generace pomalu vymírá. Děti zakladatelů na srub sice jezdí, většinu osadníků však tvoří původní trampové. Výchova se přizpůsobila novým podmínkám. Již není nutno stavět přístřešky před deštěm, je srub. Ale potřeba ochrany přírody, základy života v lese, stopování zvěře, tedy většina zálesáckých vědomostí se formou her předává dál.

Obr. 21 Původně osada jezdila tzv. pod širák

Obr. 22 Děti zakladatelů jsou vychováni v tramské tradici

5.5 Vyhodnocení výzkumu

Tramping jako specificky československý fenomén pomalu odeznívá. i přes své pevné morální základy, emocionální náboj, výchovné aspekty je nemilosrdně zatlačován do pozadí novými formami trávení volného času. Přestože výzkum ve třech osadách ukázal, že styl výchovy je i nadále předáván na další generace, počet členů trampských osad neustále klesá.

Zejména s politickými změnami po roce 1989 ubylo členů této sociální skupiny. Důvody popsané v teoretické části jsou shodné s poznatky získanými ve výše popsaných osadách.

Celkový úpadek je znát i v kronikách trampů. Nedostatkem času trpí kvalita kreseb, pokud v nich ještě nějaké jsou. Většina zápisů se spokojí s krátkým holým konstatováním o proběhlé akci a počtu zúčastněných. Květnaté vyprávění příběhů s emotivním podtextem o minulosti. v některých osadách je kronika vedena stylem alba fotografií s krátkými popiskami. Výstroj trempů, kdysi jeden z hlavních vnějších atributů je dnes znevážen jeho celospolečenským užíváním. Upuštěním od zdobení a ornamentální výzdoby nenávratně mizí duch osobního pouta jedince k jeho výstroji.

Z rozhovorů s členy různých výchovných sdružení, osad, kmenů i trampy samotáři vyplývá, že tramping se změnil. Od dob jeho vzniku (všichni dotazovaní byli znalci trampské historie) prošel již několika etapami a nyní se nachází v další. Ale není důvod si zoufat. My také již nejezdíme v kovbojském obleku a přesto ctíme stejné ideály, jako naši předchůdci před sto lety. Jsou nám posvátná stejná místa, stejné rituály a stejné hodnoty. Nemusí to být velká akce typu „Akce Hrádek“, abychom trampingu zajistili další generaci následovníků. Stačí jen dát vlastním dětem dobrý vzor (můj nejmladší syn byl poprvé v zimě na Hrádku ve věku necelých dvou let a těší se na každou další návštěvu hradu). Přestože každý z dotázaných pobývá v přírodě jiným způsobem (ať jsou to trampové tuláci, nebo osadníci ze srubů, indiáni tábořící na jednom místě), k výchově mladé generace používají podobně formulované metody a principy. Ochrana přírody, svobodný život omezený jen vlastními pravidly, kamarádství a pomoc druhým, aktivní odpočinek spojený s dobrodružstvím jsou ideje společné všem skupinám, které v přírodě táboří.

K souhrnnému shrnutí lze popsat následující:

- a) tramping je bezesporu přínosem pro mladou generaci. Pozitivně působí na všechny složky osobnosti. Obsahuje pouze malé riziko sociálně deviantního chování (tabakismus, alkoholismus), ale pod dobrým vedením se dá téměř celé eliminovat. Mezi základní podmínky pozitivního vývoje dítěte patří emocionální zázemí, láska a přátelství. Toto všechno lze nalézt mezi nepsanými zákony trampů. Sice se již od dob „divokých skautů“ mnohé změnilo, ale základní formy sociálních vztahů mezi trampy přetrvaly. Přes všechny společenské změny, diskriminační snahy společnosti o podřízení trampského hnutí společenskému étosu si trampové zachovali svůj hodnotový žebříček,
- b) většina pedagogických metod užívaných v trampingu je použitelná kdekoli. Záleží jen na pedagogovi, jakým způsobem ji uplatní na konkrétní osobu v konkrétním prostředí. Jelikož prostředí hraje ve výchově v trampingu nezastupitelnou roli, je nutno k němu vzhlížet s mnohem větší opatrností,
- c) ano, trampové žijí podle vlastních ideálů a dodržují rituály, které si sami předsevzali. Jejich tradice zůstala nepřerušena a je takřka beze změn v osadách českých, či moravských. Ideály, v městském prostředí budící maximálně pousmání, mají v lesích hluboký význam. Na řadě z nich závisí zdraví a život kamarádů. Proto je většina trampů naprosto samozřejmě dodržuje.
- d) odpovědí na otázku „Co tramping dává?“, jsem dostal skutečně mnoho. Každý si pod touto otázkou představil něco vlastního. Každému daroval něco jiného. Krom společných zážitků, vědomostí, informací, schopností, a to vše v kamarádském duchu. Bylo až neuvěřitelné naslouchat obyčejným radostem pramenícím z obyčejných věcí,
- e) sociální podmínky se změnily a s nimi se změnily i potřeby občanů. Tramping, jako forma útěku před společností ztrácí na významu. Město také poskytuje příliš mnoho lákavějších činností pro mladé lidi, než je les a je zapotřebí jim cestu do něho ukázat. Ve většině trampských osad probíhá předávání zkušeností stále z generace na generaci. Řetěz výchovných metod zatím zůstal nepřerušen, ale je postupně oslabován vnějšími vlivy. Rozdíly ve výchově mladé generace trampů jsou, ale základní morální aspekty zůstaly zachovány. I tramping se mění s časem a otázka, zda tradice trampingu bude pokračovat, zůstává nezodpovězena.

ZÁVĚR

Diplomovou práci jsem zpracoval na základě vlastní zkušenosti, vyprávění jiných trampů i celých osad. Přitom jsem odkryl strukturu hodnot, kterou bychom měli vyznávat všichni. Členové tramských osad vyprávějí o přátelství, lesní moudrosti, statečnosti a sebeobětování pro druhé. Jsou to hodnoty lidského chování, jež by měly být ve společnosti samozřejmé. Nicméně jsem hledal rozdíly mezi tím, co jsem slyšel a tím co viděl.

Rozdíly v chování samozřejmě jsou. Jsou také popsány výše, ale celkem vzato lze napsat, že hodnoty, které trampové vyznávají, také dodržují. Nepsaný morální kodex trampingu je přínosný pro každou generaci. Obsahuje všechny základní normy slušného chování a vystupování, platné pro každého jednotlivce naší společnosti.

Rozdíl v chování v lese a ve městě nemusí být velký. Volnost pohybu v přírodě neznamena současně volnost v mravech. Byť jednotlivci toto pravidlo svým chováním porušují. A tito jsou příčinou generalizace, na jejímž základě vynáší zbytek společnosti jednodimenzionální předsudek o morálně škodlivém chování trampů. A na základě takového předsudku jsou odsouzeni všichni trampové, neboť nesou stejné stereotypní znaky.

Metody výchovy v trampingu se liší od školní výchovy, ale výsledkem by měla být stejná, sociálně i emotivně vyspělá osobnost. V trampingu navíc bohatší o praktické zkušenosti. Rozdíl v hodnotách mezi starou a novou generací trampů není velký. Základní hodnoty přetrvávají. Ale vliv vnějšího sociálního prostředí se projevuje.

Beze studu lze napsat, že tramping, i po více než sto letech své existence, stále plní svoji výchovnou roli. Děti mění v adolescenty a adolescenty v dospělé s nepsaným, ale pevně stojícím hodnotovým žebříčkem.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] *Zákon České národní rady o ochraně přírody a krajiny č.114/1992 Sb. ze dne 19.02.1992*
- [2] BAKOŠOVÁ, Zlatica. *Sociálna pedagogika jako životná pomoc*. Bratislava: Vydavateľství public relation s.r.o., 2008. 249 stran. ISBN 978-80-969944-0-3.
- [3] BENEŠ, Dušan. *Staré pověsti skautské z Uherského Hradiště aneb Z letopisů kmene Řvavých*. Uherské Hradiště: Psohlavci, 1993. 125 stran. ISBN 80-9000026-9-2.
- [4] BERKA, Michal. *Posázavský Pacifik*. Praha: Nakladatelství dopravy a spojů, 1991. 192 stran. ISBN 80-7030-135-X.
- [5] BOUDON, R., BESNARD, P., CHERKAOUI, M. a B. LĚCUYER. *Sociologický slovník*. Olomouc: Universita Palackého v Olomouci, 2004. 249 stran. ISBN 80-244-0735-3.
- [6] BŘICHÁČEK, Václav a kolektiv. *Rovering*. Liberec: Skauting, 2000. 320 stran. ISBN 80-85421-29-1.
- [7] BŘICHÁČEK, Václav. *Setkání, vzpomínky, stopy*. Praha: Junák-svaz skautů a skautek ČR, 2011. 137 stran. ISBN 978-80-86825-57-1.
- [8] CELÁ, Jarmila. *Kapitoly z teorie výchovy*. Zlín: UTB Academia centrum Zlín, 2006. 93 stran. ISBN 80-7318-504-0.
- [9] ČÁKA, Jan. *Zmizelá Vltava*. Praha: Paseka, 2002. 336 stran. ISBN 80-7185-491-3.
- [10] DOČKAL, Zdeno. *Údolia nestíchli*. Bratislava: Tramp club, 1991. 279 stran. MDT 796.54:06.23(437.6) (091).

- [11] FOGLAR, Jaroslav. *Chata v jezerní kotlině*. Praha: Olympia, 1990. ISBN 80-7033-511-4.
- [12] GABRIEL, F., J. PANÁČEK a K. PODROUŽEK. *Helfenburk, hrad pražských arcibiskupů*. Vimperk: Hrádek, občanské sdružení, 2011. 519 stran. ISBN 978-80-904730-0-3.
- [13] HORÁK, Josef a Zdeněk KOLÁŘ. *Obecná pedagogika*, Ústí nad Labem: Jiří Bartoš – SLON, spol. s.r.o, 2004. 81 stran. ISBN 80-7044-572-6.
- [14] HURIKÁN, Bob. *Dějiny trampingu*. Zlín: Novinář, 1990. 252 stran. ISBN 80-7077-432-0.
- [15] JABOUD a Zdeněk BAUER. *Trafouš, páskové, Vyšehradští jezdci a jiné vzpomínky*. Praha: Powerprint s.r.o., 2011. 103 stran. ISBN 978-80-904272-4-2.
- [16] JANIŠ, Kamil. *Úvod do problematiky volného času*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2009. 58 stran. ISBN 978-80-7248-530-7.
- [17] KANTOROVÁ Jana a kol. *Vybrané kapitoly z obecné pedagogiky I*. Olomouc: Hanel, 2008. 246 stran. ISBN 978-80-7409-024-0.
- [18] KARNEVAL, *První zpěvník skupiny Louisiana*. Brno: nakladatelství Konvoj, 1997. 46 stran. ISBN 80-85615-63-0.
- [19] KAVANOVÁ, Alice a Štefan CHUDÝ. *Výchova a volný čas, vybrané kapitoly z pedagogiky volného času*. Zlín: UTB – Academia centrum, 2005. 156 stran. ISBN 80-7318-266-1.
- [20] KNOTOVÁ, Dana. *Pedagogické dimenze volného času*. Brno: Paido, 2011. 95 stran. ISBN 978-80-7315-223-9.

- [21] Kolektiv autorů, *Svítek březové kůry, I. díl - Kniha orlích per*. Praha: Liga lesní moudrosti, 2003. 150 stran. ISBN 80-900223-3-2.
- [22] KONEČNÝ, Michal. *Udělal mi něco s palcem*. Praha: Avalon, 2007. 61 stran. MDT 821.162.3-32.
- [23] KRATOCHVÍL, Jan. *Trampujeme s kytarou*. Praha: Agentura KRIGL, Praha. 67 stran. ISBN 978-80-86912-29-5.
- [24] KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. 216 stran. ISBN 978-80-7367-383-3.
- [25] KRÉZEK, Miroslav. *Trampské plamínky*. Praha: Nakladatelství Jindřich Kraus, 2001. 61 stran. ISBN 80-902539-9-7.
- [26] KROFT, O. *Tulácký zpěvník*. Plzeň: Sdružení SORGEND a PUBLIC, 1992. 32 stran.
- [27] KRŠKO, Jan. *Meziválečný tramping na Rakovnicku*. Rakovník: Státní okresní archiv, 2008. 286 stran. ISBN 978-80-86772-38-7.
- [28] KUČERA, L. *Hop Trop*. Brno: Polygra a.s. 2001. 267 stran.
- [29] KUČERA, Mario. *Sbírka písní od táborových ohňů č.1*. Boskovice: Nakladatelství Formát, 1992. 303 stran. ISBN 80-901260-0-6.
- [30] LIBROVÁ, Hana. *Pestrí a zelení: (kapitoly o dobrovolné skromnosti)*. Brno: Veronika, ekologické středisko a Hnutí Duha – Poslední generace, 1994. 218 stran. ISBN 80-85368-18-8.
- [31] LINHART, Tony. *Vandr do gastronomie*. Praha: Venkov, 1992. 168 stran. MDT 641.5 (083.12)

- [32] LINHART, Tony. *Všech vandráků múza, velký trampský zpěvník* 1998. Praha: nakladatelství Folk-country, s.t.o. 1998. 160 stran.
- [33] LONDON, Jack. *Martin Eden*. Praha: Odeon, 2001. 350 stran. ISBN 80-207-1097-3.
- [34] MAKÁSEK, Ivan. *Poselství Svatojánských proudů*. Praha: Ostrov, 2001. 77 stran. ISBN 80-86289-17-6.
- [35] MAŇÁK, J., Š. ŠVEC a V. ŠVEC. *Slovník pedagogické metodologie*. Brno: Masarykova univerzita: Paido, 2005. 134 s. ISBN 80-7315-102-2.
- [36] MENCLOVÁ, Dobroslava, *České hrady*. Praha: Odeon, 1976. 450 stran. 01- 508 76.
- [37] MICHALOVÁ, Z. *Edukace žáků s problémovým chováním, poruchami adaptace, poruchami chování a emocí*. Liberec: Vysokoškolský podnik Liberec, spol. s r.o., 2011. 86 stran. ISBN 978-80-7372-719-2.
- [38] MOIDL, Zdeněk a Olga MOIDLOVÁ. *Sbírka trampských domovenek a jiných atributů*. Liberec: Irbis. 193 stran. ISBN 978-80-904104-0-4.
- [39] MUHLPACHR, Pavel. *Sociální pedagogika II*. Brno: IMS Brno. 2011. 251 stran.
- [40] NĚMEC, J., *Výzkum zaměřený na....Základní směry výzkumu Katedry sociální pedagogiky PdF MU*. Brno: MSD, spol. s r.o., 2010. 166 stran. ISBN 978-80-210-5391-5.
- [41] OBERUČ, Jaroslav a Ivan GOSIOROVSKÝ. *Úvod do teorie výchovy*. Evropský polytechnický institut, s.r.o.Kunovice. 2008. 104 stran. ISBN 978-80-7314-160-8.
- [42] PAULÍK, Jaroslav. *Arizona*. Praha: Československý spisovatel, 1968. 153 stran.

- [43] PÁVKOVÁ, J. HÁJEK, B., HOFBAUER, B., HRDLIČKOVÁ, V., PAVLÍKOVÁ, A., *Pedagogika volného času*, Praha: Portál, 2001. 229 stran. ISBN 80-7178-569-5.
- [44] PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ Eliška, MAREŠ Jiří, *Pedagogická slovník*. Praha: Portál s.r.o. 322 stran. ISBN 80-7118-579-2.
- [45] RYVOLA, Miki. *Listí aneb co zbejvá*. Praha: Avalon, 2004. 192 stran. MDT 821.162.3-32.
- [46] RYVOLA, Miki a Fredy SCHUBERT. *Stopou toulavou*. Praha: Avalon, 2009. 131 stran. MDT 821.162.3-3.
- [47] RYVOLA, Miki. *Tom Kečup a pes Vorčestr*. Praha: Paseka, 1991. ISBN 80-85192-07-1.
- [48] RYVOLA, Wabi. *Poselství*. Praha: Avalon, 2011. 310 stran.
- [49] RYVOLA, Wabi. *Prokletá vůně hor*. Praha: Avalon, 2007. 89 stran. MDT 821.162.3-3.
- [50] RYVOLA, W., RYVOLA, M., HOSNEDLOVÁ, H., JÉGR,J., *Sonáta pro klavír a borovici*. Brno: Konvoj, 1997. 104 stran. ISBN 80-85615-55-X.
- [51] SETON, Ernest Thomson. *Cesta životem a přírodou*. Přeložil Miroslav VARDA. Praha: Orbis, 1977. 350 stran.
- [52] SETON, Ernest Thomson. *Děti divočiny doma*. Přeložil Miloš ZAPLETAL. Praha: Leprez, 2002. 266 stran. MDT (0.053.2)*821-93*821.111(71)-32.
- [53] SETON, Ernest Thomson. *Dva divoši*. Brno: Computer Press, 2005. 259 stran. ISBN 80-251-0851-1.

- [54] SETON, Ernest Thomson. *Kazatel z Cedrové hory*. Pohořelice: Ueberreuter Print 2000. 325 stran. ISBN 80-86061-27-2.
- [55] SETON, Ernest Thomson. *Knihy lesní moudrosti*. Praha: Leprez, 2003. 198 stran. ISBN 80-86061-33-7.
- [56] SETON, Ernest Thomson. *Král vlků*. Praha: Olympia, 1963. 252 stran. ISBN 27-027-74.
- [57] SETON, Ernest Thomson. *Stříbrný lišák*. Svitavy: Trinitas, 1999. 76 stran. ISBN 80-86036-28-6.
- [58] SETON, Ernest Thomson. *Svítek březové kůry*. Praha: Leprez, 2004. 382 stran. ISBN 80-86061-35-3.
- [59] SETON, Ernest Thomson. *Z lesního království*. Praha: Olympia, 1969. 218 stran. ISBN 27-091-69.
- [60] SMEJKAL, Jindřich. *Zaplavené vzpomínky*. Třebíč: Amaprint-Kerndl spol.s.r.o., 2008. 242 stran. ISBN 978-80-254-3744-5.
- [61] STŘELEC, Stanislav, et al. *Kapitoly z teorie a metodiky výchovy I*. Brno: Paido, 1998. 189 stran. ISBN 80-85931-61-3.
- [62] STŘELEC, Stanislav. *Studie z teorie a metodiky výchovy I.*, Brno: MSD s.r.o, 2004. 154 stran. ISBN 80-86633-21-7.
- [63] THOREAU, Henry. *Toulky přírodou*. Přeložil Jan HOKEŠ. Praha: Paseka, 2010. 216 stran. ISBN 978-80-7432-038-5.

- [64] VONDRÁK, Jiří a Fedor SKOTAL. *Legendsy folku a country*. Brno: Nakladatelství JOTA, 2004. 544 stran. ISBN 80-7217-300-6.
- [65] VIDÍMSKÝ, K., MAKÁSEK, I., ZÁRYBNICKÝ, S., PAGÁČ, J., KONEČNÝ, M., ŠÁLKOVÁ, J., RUŽIČKA, K., SYNÁK, V., SYNÁKOVÁ, I., ANTONY, M., KARELOVÁ, M., NEURVIT, M., HRÁLA, J., *Brdské povídky*. Praha: Avalon, 2005. 34 stran. MDT 821.162.3-32.
- [66] VINKLÁT, Pavel. *Kronika trampingu v Jizerských horách 1934 - 2004*. Liberec: Knihy 555, 2004. 248 stran. ISBN 80-86660-09-5.
- [67] WAIC, Marek a Jiří KOSSLL. *Český trampingu*. Liberec: Ruch, 1992. 114 stran. ISBN80-900835-7-9.
- [68] GABRIEL, František. *Helpenburk*. Ústek – propagační publikace, 2000, 6 stran.
- [69] Sborník referátů ze semináře ke 150 výročí narození E.T.Setona. *Odkaz černého vlka*. 42 stran. ISBN 978-80-254-9048-8.
- [70] Sborník z konference YMCA v proměnách času. Praha: YMCA, 2011. 55 stran.
- [71] Edice Vůdcovská zkouška, *Myšlenkové základy skautingu*. Praha: Junák-svaz skautů a skautek ČR, 2001. 85 stran. ISBN 80-861109-73-9.
- [72] *Mladý svět*. Praha: Mladá fronta, 1964. 14-5. 23-104-64
- [73] Kronika Rower Clubu, 371 stran.
- [74] Trampský kalendář 1989 vydaný k 70 výročí trampingu

[75] www.ontheroads.net

[76] www.woodcraft.cz

[77] www.udoli.oddechu.cz

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

T.O. Tramská osada

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1 Zvadla	24
Obr. 2 Srub U svatého Antoníčka 1933	51
Obr. 3 Srub U svatého Antoníčka 2012	51
Obr. 4 Zřícenina hradu Krakovec	52
Obr. 5 Zřícenina hradu Krašov	52
Obr. 6 Zřícenina hradu Opárno	53
Obr. 7 Cancák	55
Obr. 8 Placka.....	56
Obr. 9 Časopis Vitamín KŘ!.....	57
Obr. 10 Řád v tramském srubu	60
Obr. 11 Náhrobek trampa v Potvorově.....	64
Obr. 12 Náhrobek trampa – Odlezelské jezero.....	64
Obr. 13 Rozbořený srub Vánočka – Krty (Plzeň sever)	66
Obr. 14 Helfenburk (Hrádek).....	70
Obr. 15 Věž Hrádku, v popředí dvojitý kruh kolem ohniště	75
Obr. 16 Rýžování zlata – celo osadní hra T.O.Yukon.....	89
Obr. 17 Totemový háj	90
Obr. 18 Poučný text na totemu T.O. Yukon	90
Obr. 19 T.O. Údolí Oddechu vždy žila především sportem	94
Obr. 20 Tradice jsou v T. O. Údolí Oddechu udržovány.....	94
Obr. 21 Původně osada jezdila tzv. pod širák.....	97
Obr. 22 Děti zakladatelů jsou vychováni v tramské tradici	97
Obr. 23 Srub T.O.Harakoko.....	113

SEZNAM PŘÍLOH

P I Výňatek z rozhovoru s PhDr. Podroužkem Ph.D.

P II Výňatek z rozhovoru s Jiřím Chourem

P III Výňatek z rozhovoru se Sačemem

P IV Báseň o Helfenburku

PŘÍLOHA P I:**Výňatek z rozhovoru s PhDr. Podroužkem Ph.D., zvaným Bocman, o sociálních a výchovných aspektech trampingu:**

Historii trampingu najdeš v řadě knih, o jeho sociálních základech, době vzniku, chudobě a touze po dobrodružství. Od počátku byl silně levicově zaměřen, nezapomeň, z jakých vrstev společnosti trampové pocházeli. Bylo to hnutí městské chudiny.

Od počátku lze sledovat sociální souvislosti. Trampové jezdili v posledním vagónu na zemi (potom, co již měli na lístek). Tvořili sociální skupinu, kde si byli všichni rovni. Tato rovnost se promítala do celého života skupiny. Společné jídlo, cesta, dobrodružství. Důležitá byla determinanta prostorem. Ve vlaku, pod skalním převisem, na louce u řeky. Mimo všeobecně platná pravidla si tvoří některé skupiny i svoje vlastní zákony, platné jen pro tuto malou společnost. Tato skupina přijme jedince, pokud dodržuje „její zákony“. Je důležité obětovat něco ze sebe celku, aby mohl být člověk přijat do trampské osady. Každý v osadě nějakým způsobem začínal, měl vlastní vzor, něco, co ho přitáhlo k trampingu. Někoho vzali kamarádi, jiní se shlédli v románových hrdinech a jeli ven sami a vyhledávali popisované ideály. Jeho prvním vzorem byli jedinci, kteří jezdili ven a zachovávali ideály trampingu.

V trampingu jsou si všichni rovni. Výhodou pro jedince je, že se nemusí bít o své místo ve skupině, bude zde mít stejné práva jako „ranaři“. Skupina jedince přijme, pokud používá její symboly, atributy - oblečení, řeč, chování, rituály.

Tramping se samozřejmě mění. Staří jezdili do osad, ty se změnili v chatové osady s automobily a tranzistory. Ale také jsou výjimky. Osada Harakoko v Kokořínském údolí se od 30 let nezměnila. Podíl má na tom její poloha a její obyvatelé. Sruby stojí na kraji kolmé skalní stěny, spojeny jen úzkými chodníčky a za nimi je prudký svah. Takže osadu není kam rozšířit. Nezaparkuješ tam auto. Co si chceš vzít do srubu, to si tam musíš vynést ručně. A lidé si zvykli na svůj klid. Další generace již na osady nejezdí – toulají se.

Tramping tě naučí úctě, úctě ke všemu živému – zvířatům, lidem, ale i stromům, potokům, skalám a lesním zákoutím. Chovám se k tobě podle toho, jaký jsi, ne odkud jsi. Ale i trampské ideály mění s časem.

Úcta se také projevuje rovnocennými právy a povinnostmi. Při rozhodování se používá konsenzu – dohody mezi členy skupiny. Všichni si jsou rovni.

Trampové měli také zvláštní vztah ke zříceninám. Umístění zřícenin do převážně málo obydlených lokalit, na vysoké kopce, či lidem jinak málo přístupná místa již samo provádí selekci těch, kteří chtějí tato místa navštívit. Hrad je uzavřený prostor, zvláštní druh prostředí, kterého využili jednotlivé skupiny trampů k cílevědomému vyloučení skupiny z městského prostředí. Utvořili si zde vlastní pravidla chování a dodržování společných zásad, formálních projevů, rituálů, atd. Nemusí to tedy být jen čistokrevní trampové, kdo dokáže vychovat sebe a působit na ostatní formou hry, práce, vzoru a nepřímého působení.

Většina trampů se v lese chová opravdu slušně, ale na druhé straně některé campy bohužel svědčí spíš o touze změnit místo k obrazu svému. Občas se dá vidět také třeba vrhání nožů a seker do živých stromů, přitesávání skalních stěn (ve většině sрубů stojících u paty skal).

Tramping sám je forma výchovy, forma poznání.

Obr. 23 Sруб T.O.Harakoko

PŘÍLOHA PII:**Výňatek z rozhovoru s Jiřím Chourem o „Akci Hrádek“:**

Je nesporné, že František Fišer byl vůdce s jasnou vizí, silná osobnost. A taky si myslím, že je velmi pravděpodobné, že mezi jeho apoštoly byli někteří s podobnou náturou, ovšem za jeho "panování", proti jeho autoritě, neměli šanci do plánování a organizace v rozhodující míře mluvit. Vlastně jen vykonávali to, co Ranchera nadchlo. Byli to ale dospělí lidé a nedali se jen tak formovat, žralo je to. To, že rozpory byly osobní záležitostí, je nevyhnutelný důsledek. Neznám Rigomeryho (jeden z účastníků celé akce), ale podle všeho zatím usuzuji, že jeho averze k Rancherovi je právě z tohoto soudku.

Při čtení Roverské kroniky se mi zdálo neuvěřitelné, že by někdy mohly v praxi fungovat zásady, které si Rancher tak pěkně vymyslel a sepsal. Jsou to de facto skautské myšlenky vhodné pro děti, které vyrůstají od útlého věku včetně až do puberty v oddíle a jsou jím tedy patřičně ovlivněni. Jak je mohli z čista jasna vzít za své dospělí nebo dospívající, kteří nadto byli pyšní na to, že jsou volnými trampy? A jak vidno - nebyly smeteny ze stolu při prvním vážném potlachu - prostě hlasitá opozice prakticky nefungovala!

Taky je mi, při pohledu zpět, z vlastní zkušenosti velmi pochopitelné, že Fišer drobné náznaky nesouhlasu nevnímal, protože vždycky nakonec prosadil svoji vůli, a tak měl za to, že nejde o nic podstatného, co by měl dál řešit. No a ještě jeden závěr - je zcela evidentní, že hlavní myšlenkový nápor a pokus o dodržování velmi striktního kodexu se, alespoň zpočátku, týkal jen zlomku z celého počtu trampů, kteří na hrad jezdili, jakési elity apoštolů, početně velmi omezené. Ostatní asi sice věděli, že něco takového existuje, ale pochybuji, že by se jich Rancherem vymyšlené zkoušky a zásady nějak prakticky týkaly.

Já osobně nemám dojem, že na Hrádku nemohl panovat nějaký ukrutný a nesnesitelný režim. Naprostou většinu aktérů ovládla idea "je to náš hrad", což z kroniky docela jasně vyplývá a také to, že na hrad a svoje budování byli patřičně hrdí. Na Hrádku se pravidelně pracovalo, což není pro lidi, kteří manuálně dělají celý týden zanedbatelný fakt. K tomu - soboty byly v té době ještě pracovní! Je evidentní, že všichni na hrad jezdili naprosto dobrovolně, a kdyby se jim to zdálo tak svazující a pro trampy nepřijatelný, klidně mohli jet úplně jinam.

Znovu podotýkám, že jsem v oblasti trampské historie nevzdělanec a naprostý amatér, ale zdá se mi, že mohu vyřknout myšlenku, že na Hrádku (z iniciativy jednoho muže) vznikalo

něco, co se vymykalo měřítkům obvyklým v trampingu, (viz ta tlustá kronika dokumentující celé dění) a to nejen co do množství ovlivněných lidí, ale také zde byl pokus o nějaké zcela určité ideové směřování. No a ta prohibice - s tím, co říká pamětník, bych souhlasil, pili pivo po cestě, to jim nemohl nikdo zakázat, ale ne přímo na hradě

Ta parta nakonec šla směrem k přílišné organizovanosti stejně jako STOVka a to je nakonec zahubilo. V očích mnohých trampů byli jak svazáčtí aktivisti. Staré osady dávaly od nich ruce pryč. Také byly rozepře kvůli medializaci - Fišer tam zval televizi i novináře atd. Pozitivum vidím, že když o něco šlo, dokázali se dát trampové na krátkou chvíli dohromady - že by mentalita našeho národa? Fišer tu partu táhnul moc k církvi a Rigomery zas moc k ochraně přírody a pohanství. Oboje party dělaly brigády. Nakonec však přežily jen osady malé. Stejný osud mělo SOZN(Srdužené osady Země nikoho) a STOK (Sdružené osady kamarádů), prostě velké party nevydržely. Také mám výpověď pamětníka, že jakmile jeho parta začala navštěvovat veliké tramské akce, tak od té doby byli stále zváni na VB i STB k vysvětlování, zvonili jim u dveří atd.

Další mýtus je že se láska k trampování dědí z otce na syna. Nikdo ze slavných trampů neměl tramské rodiče a nepamatují, že by děti slavných trampů také nějak horlivě tramovali. Některé dokonce za to své rodiče nenávidí. Spíš je to táhlo k muzice atd. Hodně dětí svým starým tramským rodičům vytýká, že se o ně nestarali. Ve středu slezina (to byly děti doma samy) a o víkendu v lese (a tam děti mrzly). Takže shrnutí, děti tramských rodičů po dosažení samostatnosti a plnoletosti, až na výjimky nejezdí, mnozí říkají že si to ježdění užili do zásoby už zamlada. Co je zajímavé - děti tramských rodičů se v životě dobře uplatnili, resp. vypracovali! A za to opravdu asi může taková ta výchova typu- porad' si jak umíš!

Dnešní stav - dobrá polovina kamarádů jezdí k lesu autem (já taky), protože spěchá a vlak je drahý a ukrajuje z uškrudleného času. Jak se trampové vyrovnali s novotami - nafukovačkami, mobily, GPS kami, botami s membránou, zpěvníky vytištěné z webových stránek, kytary s ladičkami, webové diskusní portály, osadní stránky atd. atd. Staromilci s usárnami, co už vlastně taky nenosí celtu a deku ale skoro výhradně dobré spacáky, atd. atd. protože civilizaci se sice dá utéct, ale ne každý z nás to důsledně dělá.

To vše jako životný důkaz, že trampové se sice mění s dobou, ale ty základní rysy, ty (zátím) zůstávají.

PŘÍLOHA PIII:**Výňatek z rozhovoru se Sačemem (nemám uvést je ho civilní jméno) o Woodcraftu:**

Woodcraft vychovává děti od 4 do 94 let a já bych se chtěl dožít vyloučení pro přestárlost. Vedeme klany po vzoru našeho duchovního otce, spisovatele Ernsta Thomsona Setona. Na základě myšlenky, že indiáni přírodě neškodili, ale žili s ní v souladu, přibližujeme dětem život v přírodě co nejhravější formou. Úcta k přírodě je jedním ze základních kamenů naší výchovy: „Až zabijete posledního buvola...“ Výchova dětí je důležitá v každé politické doktríně a jezdilo se i za komunistů, zdánlivě sice pod hlavičkou Pionýra, ale prakticky samostatně. Museli jsme sice dodržovat některé dohody, ale jinak jsme se řídily vlastními pravidly. Např. státní vlajka se vytáhla na stožár jen první den tábora a poté se schovala do igelitu – to aby se neušpinila.

Liga lesní moudrosti je celoživotní program nejen pro děti. Program Orlich per je možno začít plnit kdykoli a kýmkoli. Na táboře jsme rozděleni do rodin, vychováváme vlastní potomky v našem duchu, ale není problém přibrat i cizí.

Příprava našeho tábora je dlouhodobá záležitost. Již výběr tábořiště je na dlouho. Poslední léta jsme jezdili do Bobří soutěsky. Místní hajný nám „pronajal“ louku za flašku rumu a my tam byli daleko od lidí.

Na louce stálo vždy několik stanů. Někteří se inspirovali konkrétním kmenem a zaměřili se na co nejdokonalější kopírování všech detailů. Šijí si oděvy podle fotek, malují stany, vyhledávají záznamy o zvycích a rituálech. Ale osobně si nemyslím, že taková věrnost originálu je dobrá. Důležitější je vlastní činnost v táboře, co dětem nabídneme, čím je zabavíme, co naučíme. Samostatnost, vnímání detailů i celku, láska k přírodě, živé i neživé. Je toho hodně, co jim můžeme předat. A proto není důležité, zda mám na vigvamu přesně namalovaný ornament, ale že ho malovali děti pod naším dohledem. Takhle vědí, kde sehnat v přírodě barvivo, jak a čím ho nanést. Vlastní činnost, to děti potřebují. Dokonce s námi jezdila i pravěká rodina. Jejich vzorem byli Štorchovy knihy. A proč ne? Taky bydlí ve stanu a lese se chovají naprosto stejně jako my.

Ale neděláme jen tábory. Dětem se musíme věnovat po celý rok – výlety, vycházky do lesa, ukazování rostlin, vyprávění o zvycích zvířat, atd. Rodičovská výchova se cítí i zde. Do tee pee jezdí skutečně celé rodiny. Někdy spolu s ostatními rody, někdy si jen tak sami zatábořit, ale to již jako civilisté, ne indiáni. Proč ne, chceme naše následovníky něco naučit, ne děti masově odrekreovat. Formou Woodcraftu vychovávám sám sebe, každým

osobním úspěchem posouvám vlastní laťku o kousek výš, nezávodím s kamarádem, ale sám se sebou. To pravé vítězství je pocíťováno vevnitř, uspokojením z vítězství sama nad sebou.

PŘÍLOHA PIV:

Báseň opsaná z Návštěvní knihy hradu Helfenburk v roce 2007:

Když paní Noc o svou vládu se hlásí,

cesta z Rašovic ve stínech se ztrácí.

Perutě noci protahují stíny, vichrem stromy ohnuté,
k temnému nebi své větve jak prosebníků ruce vztáhly.

V ten nečas v mokrém sněhu,

stopy tří bezejmenných poutníků vidět jsou,

když ve zdech Helfenburku hledají spásu svou.

Když znaveni přetěžkým životem a nástrahami cesty stanou na nádvoří hradu,

s úlevou odhalí zachumlanou bradu.

Před starobyrou branou zlé síly s dobrem zbraně zkříží

tam kde kamenná věž dobro ve svém lůnu střeží.

Kolem hradeb vichřice silně řve,

v teple srubu je však dobře.

Oheň v kamnech tiše praská, ve srubu je teplo
nad dobrým jídlem brzo zapomeneš, že je venku peklo.

A když sytý pod střechou uléháš,

skryt před větrem, deštěm, zimou

s povděkem na Ty, kteří odkaz

prvních tuláků chrání, vzpomínáš.

Věnováno památce těch, kteří předávají pochodeň poznání zmizelých přicházejícím.

Sepsáno za větrné a deštivé noci ve zdech Helfenburských L.P. 2007.